

Revistă bimestrială de cultură

DACIA LITERARĂ

Fondată în 1840 de Mihail Kogălniceanu ♦ Anul XVII (serie nouă din 1990) nr. 72(3/2007)

Traian Mocanu - portret *Veronica Micle*

www.dacialiterara.ro

mai 2007

S U M A R

ISTORIA RESTAURĂRII, RESTAURAREA ISTORIEI

Ana BLANDIANA în dialog cu Călin Ciobotari („Poezia poate învinge bășcălia“)	1
Cristian SANDACHE: Privirea lui Clio - Regele Carol al II-lea și cultura națională românească	6
Ioan OPRIȘ: Paul Nicorescu despre ieșeni	10
Dionisie DUMA: <i>Lecție, Psalm</i>	12
Ilie DAN: Un uitat - Petru Fântânaru	13
Grațian JUCAN: Un traducător - Nicolae Roșca	14

JUNIMEA DE IERI, JUNIMEA DE AZI

Mihai CIMPOI în dialog cu Călin Ciobotari („Ion Creangă este un postmodern“)	15
Daniel CORBU: Ion Creangă în oglinzile paralele și neparalele ale timpului	19
Ștefan OPREA: Caragiale, orator politic sau Caragiale, personaj caragialean	23
Cassian Maria SPIRIDON: Dintr-o haltă părăsită - <i>născut de Înviere și nimerind în iad</i>	25
Dorel ZAHARIA: Scenariul dramatic și mărcile teatralității la Caragiale (I)	26
Gavril ISTRATE: Note de jurnal	28
Liviu PAPUC: Junimistul Ioan Ianow în corespondență	29
Liliana URSU: Pagini din cutia de ienupăr - <i>Loc ferit</i>	32
Iancu GRAMA: <i>apariție spontană, liniștea dintre valuri, aducere în mijlocul arcadelor</i>	32

FERESTRE LUMINATE

Adrian POPESCU în dialog cu Gellu DORIAN („Spre un metafizic limpede“)	33
Ana COJAN: <i>Mater dolorosa</i> , prezentare și traducere	36
Vasilian DOBOȘ: Prietenii muzeului - Valeriu Gonceariuc	37
Hortensiu ALDEA: Ion Gânju - 2006	38
Sena SULEYMAN: <i>Genguzel, Cadiz, 2000</i>	39
Grigore ILISEI: Graffiti - Aurel David, pictorul unui Demiurgos	40
Carmelia LEONTE: Senghor, profet în țara lui	41
Arhimandrit Timotei AIOANEI: Urmați-le credința! - Un martir necunoscut, preotul Leonida Gavrilescu	42

ARCA LUI NOE

Aura CHRISTI: Zăpada mieilor	43
Olga RUSU: Gânduri pentru Eugen Andone	49
Ioan HOLBAN: Poteca de semne	51
Ioan RĂDUCEA: Portretul criticului la tinerețe	53
Stere BUCOVALĂ: <i>După amiezile unui pian</i>	53
Nicolae TURTUREANU: Șah etern (cu Mihai Codreanu)	54
Ion POPESCU-SIRETEANU: O bibliotecă centenară	56
Ionel SAVITESCU: Ceea ce ne unește	57
Nicholas CATANOY: Die Wiederkehr der Wölfe (Reîntoarcerea lupilor), Langen Müller, 2006	58
V. CARAMAN: Avantajul de a fi crezută pe cuvânt	59
Ludmila ROTĂRAȘ-DONEA: Lecturi de inițiere	62
Simion BOGDĂNESCU: Cosmosul vibrațiilor	64

„Dacia literară“ este membră a Asociației Publicațiilor Literare și Editurilor din România (A.P.L.E.R.)

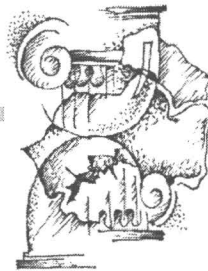
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Nu tot ce primim publicăm

Redacția respectă ortografia autorilor

<https://biblioteca-digitala.ro> / <https://www.muzeulliteraturiiiasi.ro>

„Poezia poate învinge bășcălia“

Ana BLANDIANA în dialog cu Călin Ciobotari

Sosită la Iași, odată cu primăvara, Ana Blandiana a schimbat ceva din starea de spirit a „dulcelui târg”. Atât prin simpla ei prezență, feminină, sensibilă, visătoare, cât și prin admirabila prelecțiune susținută la Casa Pogor, „Bășcălia la români, între salvare și sinucidere”, unde calitățile de mai sus au fost dublate de luciditate, putere de radiografiere, forță de convingere.

Călin CIOBOTARI: Aș dori să începem cu o întrebare pe care o adresez frecvent prelectorilor de la Pogor. Ce reprezintă pentru dvs. ideea de Junimea și ideea de junimism?

Ana BLANDIANA: E bine că ați făcut distincția dintre Junimea și junimism. Și eu cred că e vorba despre două noțiuni diferite ca sens. Pentru mine Junimea este în primul rând o valoare literară, în vreme ce junimismul este mai degrabă o noțiune din domeniul evoluției ideilor politice. În istoria noastră, Junimea este cel mai coerent dintre grupurile literare, cu cea mai înaltă valoare, și, mai ales, grupul care a fost în stare să ridice, aproape miraculos, brusc, ștacheta valorică în așa fel încât să creeze criterii. Vreau să spun că literatura română a fost cu totul altceva după momentul Junimea, decât era înaintea lui.

Legătura dintre Junimea și junimiști e că și în literatură, ca și în cadrul ideilor politice, cei care erau la Junimea au

racordat ceea ce era aici la nivelul european. Or asta nu era puțin lucru...

Marea descoperire de după '89, după apariția libertății, o descoperire pe care am acceptat-o și pe care o suportăm cu toții, a fost aceea că libertatea cuvântului a diminuat importanța cuvântului.

C.C.: Dvs. ați mai ținut o prelecțiune înainte de 1989. Ați avut trăiri diferite, ce schimbări ați remarcat?

A.B.: Diferențele sunt foarte mari. Pe atunci, simplul fapt de a strânge la un loc niște oameni era un curaj și o acțiune care căpăta valori mult mai mari decât cele strict legate de definiția reuniunii respective. Pe de altă parte, când spun „niște oameni” folosesc o expresie aproape nepotrivită, pentru că se afla acolo o adevărată mulțime. Atunci fuseseră atât de mulți tineri încât, în mod evident, nu putuseră să intre în Casa Pogor. Se stătea pe scări, erau difuzoare... Se liniștiseră și am putut începe abia când am anunțat că vom relua totul a doua zi, la Universitate. Acolo nu s-au obținut aprobările, au fost câteva intervenții, alte câteva drame. Era o formă de a încerca să fii liber, și pentru cel

Ana Blandiana - „Bășcălia la români, între salvare și sinucidere“
Prelecțiunile Junimii, ediția a VI-a, seria a IV-a, Muzeul „V. Pogor”, 23 martie 2007

care vorbea și pentru cei care ascultau. Iar această suprapunere de intenții crea o solidaritate remarcabilă.

C.C.: Credeți că solidaritatea ar putea constitui conceptul cheie al acelor timpuri?

A.B.: Da, cred că da! Dacă ar trebui să dau exemple de momente în care nu m-am simțit singură în viață, unul dintre ele ar fi acea prelecțiune a Junimii. Evident că acum nu se mai pot pune lucrurile în aceeași ecuație. Marea descoperire de după '89, după apariția libertății, o descoperire pe care am acceptat-o și pe care o suportăm cu toții, a fost aceea că libertatea cuvântului a diminuat importanța cuvântului. Eu personal am reușit să mă împac, să accept acest adevăr, în clipa când mi-am dat seama că el este rezultatul unei legi psihologice universale: orice valoare are prețul ei; un cuvânt, o poezie, un vers, prin care autorul risca, la fel cum risca și ascultătorul, aveau o valoare infinit mai mare decât exact același vers sau aceeași poezie în condiții de libertate, în care totul se reîntoarce între propriile sale limite. Și, la urma urmei, normalitatea este alta. Acum, poezia, literatura sau cultura au aria de impact a unor elite în timp ce înainte granițele acestui impact erau împinse mult dincolo de înțelegerea valorilor strict estetice. Ele țineau locul – mă refer la cultură, și, în special, la literatură – multor lucruri care erau interzise. Poezia cu siguranță ținea locul istoriei, filosofiei. Or, între timp, toate aceste noțiuni și-au intrat în drepturi și în definiție. Poezia a rămas să se adreseze subtilului și finului public de ...poezie.

C.C.: Deci asta e normalitatea?

A.B.: Asta e normalitatea! Dar n-a fost ușor să trecem de la situația în care poetul era cunoscut ca un star, ca un cântăreț pop...

C.C.: Ca un VIP!

A.B.: Da, acesta e cuvântul! Bine, acum e clar, nu se mai pune problema ca scriitorii să fie trecuți printre VIP-uri.

C.C.: Vă contrazic! Există cazuri în care imaginea scriitorului respectiv este foarte bine dublată de o imagine mondenă, planurile influențându-se reciproc.

A.B.: Mă rog, asta n-are nici o importanță, în sensul că arta ține cont de faptul că mondenitatea este cea care contează. Ceea ce vroiam să spun eu e că la această renunțare a granițelor definițiilor stricte se adaugă în anii din urmă mai ales o tendință de accentuare a vulgarității mijloacelor publice de exprimare, o vulgaritate care pur și simplu exclude cultura. În măsura în care VIP-urile, cum spuneți, sunt prezentatori de emisiuni semidocte, care nu știu să facă acordul între subiect și predicat și care devin modele și sunt imitate, de la machiaj și până la replici, în mod evident lucrurile încep să devină grave. Pentru că nu mai e vorba că actul cultural se adresează doar elitei; este vorba de faptul că elita începe să nu mai aibă nici un fel de cuvânt în societate. Ar fi o greșeală să spunem că așa-i în capitalism, că doar reitingul contează, că a face bani este cel mai important. Nu este chiar așa, chiar dacă televizi-

unile din lume sunt idioate. Există în mari țări, cu tradiție democratică și capitalistă, cum sunt SUA, canale educaționale, plătite de stat, deci nu sunt obligați să facă nici un rabat. Dau marile filme, vorbesc despre marile cărți, apar acolo marii scriitori, și așa mai departe. Privitorul la televizor are toată libertatea: să aleagă proștii sau pe ceilalți. Important însă e că au între ce alege. La noi, din păcate, nu mai ai libertatea opțiunii. Este chiar o micșorare a libertății privitorului.

C.C.: Că tot se iscuse scandalul cu TVR, postul național de televiziune este cel care ar trebui să dea șansa libertății de opțiune despre care vorbiți?

A.B.: Da, cred că da. La urma urmei, pentru ca libertatea să existe nu trebuie doar să existe posibilitatea de a alege, ci și posibilitatea să ai între ce să alegi. Adică în măsura în care ai de ales între cinci emisiuni în care apar cinci personaje, moderate de un alt personaj, însă în care fiecare personaj spune prostii, toate făcute ignorând profesionalismul.

C.C.: Vom ajunge să regretăm un anumit motan, despre care vom vorbi ceva mai încolo...

A.B.: A, mă bucur că ați pomenit de asta. Tot mai mulți oameni, când aud de televiziune, spun că preferă să privească la Discovery, la Animal Planet ș.a.m.d. Vă dați seama? Asta nu mi se pare normal.

Pe mine însă, oricât ar părea de ciudat și oricât s-ar vedea din cărțile mele, Dumnezeu m-a făcut optimistă. Nu cred că lucrurile sunt fără ieșire și cred că avem destule calități pentru ca, de la un moment dat, să fim în stare a nu ni le mai distruge singuri

C.C.: Revenind la tematica bășcăliei despre care ați conferențiat la Pogor, mie nu mi-a fost foarte clar dacă priviți bășcălia ca pe un dat ontologic, ceva „înșurubat” în genă, sau ca pe ceva dobândit.

A.B.: Eu cred că și una și alta. Sigur, este dobândită, fiind în definitiv vorba despre o adaptare la condițiile noastre istorice. În conferință eu pledam pentru bășcălia ca o soluție inventată, pe locul unde se bat munții în capete. Problema este că nu suntem noi singurii care ne-am dezvoltat în condiții istorice grele și nu toate popoarele care s-au dezvoltat în condiții istorice grele s-au comportat în acest fel. Cu siguranță este ceva și din felul nostru de a fi.

C.C.: Mă gândeam inclusiv la ciobănașul mioritic. Atitudinea lui în fața morții are și ceva bășcălios. În special refuzul său de a se implica rațional, tranșant, într-o situație extrem de clară, pentru a-și salva pielea. Nu vi se pare un fel de bășcălie tragică atitudinea asta, nu vi se pare că e o autobășcălie?

A.B.: Doar în măsura în care acceptăm că una din

rădăcinile bășcăliei este pasivitatea. Eu cred că, în general, noi ne-am dezvoltat pe două planuri paralele, planuri care, în domeniul artistic, s-au concretizat în vârfurile Eminescu și Caragiale. „Miorița” se află pe linia lui Eminescu. Asta nu înseamnă că Eminescu este mai tragic decât Caragiale. Aș zice chiar că acesta din urmă este singurul personaj tragic, deși este înțeles destul de fragmentar astăzi. Felul în care el își bate joc este o formă de a defini realitatea cum n-a mai definit-o nimeni nici înainte, nici după el. O definiție din care nu mai reușim să ieșim nici după 150 de ani, gândiți-vă! Tot ce ni se întâmplă nu face decât să îl redescopere pe Caragiale. De la omul simplu care zice „Unde este nenea Iancu să le scrie?!”, până la intelectualul care găsește în Caragiale răspunsuri împotriva lui Caragiale.

C.C.: Ați pus sub semnul îndoielii proiectul acela de televiziune, „Mari români”, pentru faptul că I.L. Caragiale nu se regăsea printre cei nominalizați. Poate că ne este atât de apropiat încât nu mai simțim nevoia să-l nominalizăm!

A.B.: Mă rog, asta-i cam sofistic! De altfel, cu puțin timp înainte de acel proiect, a existat un sondaj plătit de Ministerul Culturii și care n-a fost mediatizat pe cât merita, după părerea mea ca să nu ne deprime prea tare. Un sondaj din care a reieșit că din cei nu știu câte mii de oameni întrebați dacă au auzit de Eminescu, Caragiale, Creangă – ceilalți nici nu mai contau – a reieșit că 17 la sută dintre români au zis de Eminescu. Doar au zis, nu mai mult. Doar 14 la sută au zis de Caragiale și, mi se pare, 12 la sută de Creangă. Ar fi trebuit să fie un scandal care să fi aruncat în aer canalul TVR Cultural, de exemplu. Senzația mea este că, dintr-o prostescă înțelegere a evoluției și a modernității, clasicii nici măcar nu mai sunt editați.

C.C.: Ați discutat despre bășcălie în termeni „salvării” și „sinuciderii”. Mi s-a părut că ați încercat să accentuați mai mult pe bășcălia ca sinucidere, caz în care, împotriva bășcăliei trebuie identificate soluții. Aveți astfel de soluții?

A.B.: Cred că una din ele va surveni odată cu integrarea economică a României. Cu situația aceea în care omul care muncește și descoperă că dacă muncește bine și corect are mai mult de câștigat decât dacă își bate joc de ceea ce face.

Căpșunarii, bunăoară, se întorc cu o altă mentalitate; pentru acești oameni bășcălia a devenit ceva de ordin secundar.

C.C.: Și dacă Europa se va lăsa contaminată de bășcălia noastră?

A.B.: (râde) Să-i transformăm noi pe ei? Nu este deloc exclus. Am cunoscut cel puțin trei persoane, dintre care un englez, un olandez și un neamț, neamțul fiind exemplul cel mai eclatant, care, veniți în România pe liniile unor organizații internaționale, au devenit mai români decât românii. În toate sensurile. Este foarte molipsitor... Suntem foarte molipsitori. Pe mine însă, oricât ar părea de ciudat și oricât s-ar vedea din cărțile mele, Dumnezeu m-a făcut optimistă. Nu cred că lucrurile sunt fără ieșire și cred că avem destule calități pentru ca, de la un moment dat, să fim în stare a nu ni le mai distruge singuri.

C.C.: Cum vedeți raportul ironie-bășcălie?

A.B.: E clar că ironia este mai intelectuală, însă dacă intelectualul respectiv este și o persoană cinică, ironia se preschimbă în bășcălie. Și ironia are foarte multe nuanțe: poate fi o ironie fină, poate fi de tip grosier.

Dincolo de câte lucruri grave și importante sunt în recomandările raportului comisiei prezidențiale de analiză a comunismului, cred că cea mai importantă e introducerea acestor lucruri în programa școlară

C.C.: Să trecem la un alt capitol al discuției noastre. Aș vrea, pentru cititorii noștri mai tineri, să povestiți câte ceva despre un anume motan Arpagic.

A.B.: Ce-aș putea să spun? E destul de greu, dacă nu chiar imposibil de explicat. Cineva care a crescut în libertate nu are cum să înțeleagă că niște poezii despre un

Valeriu Stancu, Emilian Galaicu-Păun, Ana Blandiana, Lucian Vasiliu
Bunavestire. Sărbătorea poeziei, ediția a XIV-a, Galerile de artă „Pod Pogor-ful”, 25 martie 2007

motan, foarte simpatic de altfel, au putut să producă atâta vâlvă. Și că un motan a putut să devină, la un moment dat, personaj subversiv.

C.C.: Să devină o metaforă a vremii pentru Ceaușescu. Ați premeditat metaforizarea aceasta?

A.B.: N-am premeditat-o deloc. Uimirea mea a fost totală. Recunosc că m-am cam distrat, imaginându-mi că, deoarece devenise foarte cunoscut, motanului Arpagic i se urcase la cap și începuse să se poarte precum Ceaușescu. Nici o clipă însă nu mi-am închipuit că cineva va face această paralelă. Cartea a fost retrasă imediat datorită reacției de atașament a publicului cititor la această glumă, și nu atât datorită conținutului ei propriu-zis. După părerea mea, nu dovedește curajul meu, ci dovedește starea de tensiune a societății. Totul era exploziv. Toată lumea simțea nevoia să se exprime, să protesteze. Nu-mi văd nici un merit. Și faptul că, ulterior, poezia s-a tradus în toate limbile pământului, se datorează scandalului.

C.C.: Se poate spune că v-au creat o bună promovare.

A.B.: Da, însă repet: e greu de explicat generațiilor tinere. De altfel, lor trebuie să li se explice întregul, toți cei cincizeci de ani de comunism. Neînțelegând acea jumătate de veac, nu vor înțelege nici ce se întâmplă astăzi cu noi și, tocmai în acest sens, de zece ani am înființat Școala de vară de la Sighet. Vârsta de admitere a cursanților este între 15 și 18 ani. Am stabilit vârsta aceasta întrebându-ne și răspunzându-ne care a fost vârsta la care noi înșine am fost cel mai permeabili. La 15 ani eram în stare să înțeleg orice, și, în plus, nu aveam problemele vieții care să mă distorbe. La acea vârstă intri în carte ca într-o apă, lăsându-ți viața ca o haină pe mal. Dincolo de câte lucruri grave și importante sunt în recomandările raportului comisiei prezidențiale de analiză a comunismului, cred că cea mai importantă e introducerea acestor lucruri în programa școlară. Trebuie ca generațiile de copii să înțeleagă despre ce-a fost vorba. Să înțeleagă de unde vin pentru a putea înțelege încotro se îndreaptă. Comisia Tismăneanu a fost într-un paralelism cu comisia Wiesel. Aceasta din urmă a finalizat raportul prin recomandarea de introducere a studiului Holocaustului în școli. Comisia Tismăneanu – studiul represiunii comuniste în școli. Este cum nu se poate mai logic.

C.C.: Bine, dar nu există pericolul fenomenului de respingere pe care elevul, în general, îl manifestă față de tot ce îi este impus, față de tot ceea ce îi va fi punctat sau depunctat?

A.B.: Asta e cu totul altă discuție. Pentru mine, ca scriitor, această discuție este foarte importantă. Vă rog să mă credeți, pentru mine nu e nici un fel de bucurie că sunt în cărțile de școală. În loc să mă descopere, dacă mă

descoperă, pur și simplu citindu-mă, trebuie să mă citească pentru că altfel iau notă proastă. Cu atât mai mult cu cât a existat un moment dramatic în care s-a trecut de la citirea interzisă, pe sub bancă, la citirea obligatorie.

C.C.: Dacă îmi permiteți, ca să închidem discuția despre Arpagic, constat că noi, românii, avem o reală apetență pentru motani. Iată, alături de Arpagic al dvs., pe scena politicii românești actuale a apărut un alt motan. Citând dintr-un „clasic”, adică Traian Bănescu, „Felix! Felix motanul!”.

A.B.: A, uite că la asta nu m-am gândit! Bine că nu v-am întrerupt, căci vroiam să vă spun că mie îmi plac pisicile! (râde) Bine că nu m-am grăbit!

Epocile se deosebesc unele de altele în măsura în care au tins spre așa ceva, spre a așeza în centru valori spirituale, al căror pseudonim este poezia

C.C.: Să rămânem un pic în arealul discuției despre poezie. Ce credeți, cine mai citește astăzi poezie? Nu cumva se ajunge la drama sub formă de cerc, a poeziilor care se citesc unii pe ceilalți?

A.B.: Am două lucruri foarte serioase să vă spun: poezii nu se citesc între ei, ne cunoaștem foarte puțin unii pe alții. E bine că încă se mai practică întâlnirea dintre poeți. Bunăoară la Iași, faptul că, de Bunavestire, există un Festival al Poeziei. Asta ține foarte mult de personalitățile implicate. Vreau să vă spun însă că la nivelul european, efectiv e un moment de răscruce, sau chiar de după răscruce; s-a conștientizat faptul că suntem pierduți dacă nu ne întoarcem înspre valorile spirituale, printre care se află, desigur, poezia. Există la această oră, în lume, sute de festivaluri de poezie, dintre care extrem de multe sunt în Europa. Eu, de exemplu, răspund la invitațiile unei mici părți; dacă aş răspunde la toate ar trebuie să-mi petrec mare parte din viață alergând între un festival și altul. Și aceasta pentru că lucrurile au evoluat până într-un punct periculos cu pragmatismul, cu acel „Timpul e bani”, și oamenii au descoperit deodată că dacă nu pun ceva în loc în carcasa aceasta foarte bine pusă la punct care reprezintă omul contemporan, vom fi pierduți. În urmă cu vreo cinci-șase ani, s-a înființat sub egida UNESCO o Academie mondială de poezie. Au fost invitați șazecei de poeți aleși din toată lumea ca să devină membrii fondatori și s-a semnat, la Verona, o declarație de principii din care am reținut, în special, o frază: scopul acestei Academii, se spunea, este acela de a reășeza poezia în centrul lumii. M-a șocat pentru că mi-am zis: sună minunat, însă a existat vreodată o epocă în care poezia a fost în centrul lumii? Și răspunsul pe care am putut să mi-l dau a fost că nu. Însă, de fapt, epocile se deosebesc unele de altele în măsura în care au tins spre așa ceva, spre a așeza în centru valori spirituale, al căror

pseudonim este poezia.

C.C.: Chiar, că tot vorbisem de soluții, poezia poate învinge bășcălia?

A.B.: Da, ar fi minunat. Pentru asta ar trebui ca această victorie să aibă loc în lumea literară mai întâi. Mi-aș dori-o din toată inima! Poezia poate învinge bășcălia! Oricum, revenind, lumea simte aceste pericole. Și se iau măsuri! Se organizează, bunăoară, festivaluri de poezie în care poezia nu este lăsată singură, în care se creează un cadru de atragere. Un exemplu: există la Barcelona un tip de spectacole de poezie la care sunt invitați câțiva poeți din lume, lectura se organizează pe scena unui teatru foarte frumos și foarte vechi, de secol XV-XVI, în care se intră cu bilete foarte scumpe. Am avut bucuria să particip la un asemenea spectacol. S-au vândut toate cele șase sute de bilete. Spectatorii erau îmbrăcați în ținute de seară. L-am întrebat pe poetul organizator cum a reușit așa ceva. Mi-a spus că, înainte de a începe organizarea, a ieșit pe câteva posturi de televiziune, pledând pentru faptul că poezia, asemenea muzicii, este una din artele cele mai pure. Trebuie deci să se asculte poezie așa cum se ascultă muzică. Apoi, la o audiție de poezie trebuie să te porți ca la un concert simfonic.

C.C.: Să manifesti un anume respect.

A.B.: Exact! Un respect față de arta respectivă și față de tine ca și consumator al ei. La intrare, în schimbul biletelor, li se dădea o broșură cu versurile ce urmau a fi citite, traduse în limba catalană, și un stilou care avea în vârful un becuțel. În clipa în care citeai, întinericul sălii se umplea de lumină și aveai impresia că te afli în cer. Era magic... V-am spus această poveste ca să vedeți că se pot crea circumstanțe pentru ca poezia să fie pusă în valoare.

Mi se pare clar că există o efervescență literară la această oră

C.C.: Cred că ați mai auzit această întrebare: cum vă raportați la generația douămiiștă, la modul în care exponenții ei scriu și gândesc, la trendul pe care îl agreează?

A.B.: Date fiind condițiile de la noi, este minunat că scriu. În condițiile în care un tânăr poet trebuie să se ducă la editură nu doar cu manuscrisul, ci și cu un sponsor, și, cu toate acestea, continuă să scrie, este clar un câștig și o dovadă că în România se va scrie mereu poezie. Artistic vorbind, eu nu cred în originalitate. Cred că marii artiști erau acei pictori medievali care făceau tot

ce puteau ca să copieze operele măștrilor și ei înșiși deveneau măștrii altor generații. Ideea că poetul trebuie să scrie în așa fel încât să rupă gura târgului este absolut străină de esența poeziei și a artei. În acest sens nu mă impresionează noua generație. Acest tip de reacție aparține în general adolescenților; însă încetul cu încetul valorile se selectează.

C.C.: Citiți totuși poezia de acest tip?

A.B.: Da, sigur, deși nu sunt specialist încerc să citesc tot ce apare. În mod evident, există poeți și prozatori care, se vede, vor deveni scriitori adevărați. Mi se pare clar că există o efervescență literară la această oră. Generația care are acum 20-30 de ani este vie. Sigur, ar fi și mai grozav dacă ar scrie și în numele unor idei.

C.C.: Pe final, câteva impresii despre orașul de pe Bahlui.

A.B.: Îmi face plăcere să revin la Iași. Nu sunt chiar sigură că imaginea mea despre Iași corespunde realității, că nu este ușor idealizată. Este, cu siguranță. Nu cunosc foarte bine orașul, atmosfera literară de aici. De aceea, când au izbucnit niște scandaluri, am rămas cu gura căscată. Pentru mine toți erau prieteni. Ospitalitatea cu care am fost mereu primită m-a făcut să-mi imaginez că totul e frumos. Îmi place să cred în continuare asta. Și încă un lucru: am copilărit la Cluj, acolo unde nu există nici un muzeu al literaturii, ba mai mult, nici măcar o casă memorială și totdeauna m-am gândit ce lucru minunat e această trăsătură a dumneavoastră, a ieșenilor, de a privi cu emoție în urmă. Cât m-a emoționat mașina lui Mihai Ursachi din curtea Casei Pogor! Mi s-a părut o idee nemaipomenită. Ce mai, e frumos!

Risipei se deda... poetul Horia Zilieru

Cristian SANDACHE

Privirea lui Clio

Regele Carol al II-lea și cultura națională românească

O dimensiune importantă a regimului carlist a fost reprezentată de proiectele și realizările din sfera culturii, regele Carol al-II-lea însuși demonstrând în repetate rânduri că era un sincer iubitor al creațiilor spirituale, cu atât mai mult cu cât inteligența și gusturile sale estetice rafinate erau o realitate. (1)

Cu ocazia primului său discurs de recepție rostit la Academia Română (25 mai 1931), suveranul declara, printre altele:

„Este trist ca la un popor de 17 milioane de suflete să se găsească abia 5000-6000 de cititori. Dorind să urmez vechea datină românească de a nu intra întâia oară într-o casă cu mâinile goale am hotărât cu prilejul primei mele vizite făcute ca rege acestei instituții să institui două premii: unul de 100.000 lei pentru o ediție critică a Letopisețelor și al doilea de 400.000 lei”. (2)

Regimul s-a arătat interesat și de conceperea unei strategii privind articularea propagandei culturale românești peste hotare. Elita politică era preocupată de susținerea diferitelor acțiuni de acest gen, sentimentul predominant fiind acela al îndeplinirii unei datorii patriotice.

Spre a fi mai concreți amintim de exemplu că pentru prezența României la expoziția internațională de la Paris din anul 1937, printre sponsori s-au numărat industriașii Max Auschnitt și Nicolae Malaxa (cu câte 10 milioane lei contribuție); Ossiceanu (din sfera afacerilor cu petrol, care a oferit 1 milion lei); inginerul Costinescu (industria lemnului - 1 milion lei); Ion Gigurtu (exploatarea aurului - 2 milioane lei); Margulies și Scherg (industria textilă - 3 milioane lei); Melinte (industria zahărului - 3,5 milioane lei). (3)

În noiembrie 1937 la sugestia lui Nicolae Iorga și cu acordul regelui se alocău fonduri pentru ca un ansamblu folcloric compus din 45 de persoane să plece într-un turneu prin Italia, Cehoslovacia, Iugoslavia și Polonia, în sprijinul promovării artei românești peste hotare. (4)

Folclorul și arta românească reprezentau, într-adevăr, obiective de larg interes pentru occidentali. La 28 iunie 1930, Legația Română din Olanda trimitea un mesaj lui Puiu Dumitrescu (pe atunci secretar particular al regelui Carol al-II-lea) în care se relata despre deosebita apreciere pe care o avusese expoziția de artă românească de la muzeul comunal din Haga. Regele însuși văzuse inițial fotografiile exponatelor care urmau să reprezinte România în „Țara lălelelor” și făcuse chiar unele observații ce probau simț artistic nuanțat și fine judecăți de

valoare. (5)

În anul 1938, cu prilejul vizitei pe care Carol al II-lea urma s-o efectueze la Londra, Direcția presei din Ministerul Afacerilor Străine trimitea o serie de materiale care urmau să apară în mass-media britanică, printre care amintim: referințe asupra unor lucrări de istorie românească; articolele *Arta românească* (de André Villeboeuf); *Pictorul român Andreescu și destinul artei* (de Jacques Lassaing); albume ilustrate despre aeronautica din România; un repertoriu al infanteriei și marinei române etc. (6)

Veritabil Mecena, regele Carol al II-lea s-a preocupat îndeaproape de statutul creatorului, susținând personalități precum Lucian Blaga, Tudor Arghezi, George Georgescu sau Ion Jalea. (7)

La 4 noiembrie 1937, George Enescu primea cordonul clasa I al Ordinului „Steaua României”, pentru meritele sale, fiind ajutat și financiar de către rege, în special în perioada începuturilor sale artistice. (8)

Dramaturgul George Ciprian (a cărui piesă - *Omul cu mârțoaga*, fusese jucată în Occident cu succes), primea o gratificație din partea suveranului, ca urmare a unei solicitări din 26 martie 1938. (9)

Deși au plătit tribut cultului personalității, mulți intelectuali importanți ai vremii erau probabil sinceri atunci când elogiau implicarea fastă a suveranului în opera de revigorare a culturii naționale. Oferim doar câteva exemple: I. Simionescu saluta „marea răspândire a cărții la țară”, apreciind că Fundația „Regele Carol al II-lea” este comparabilă cu programul gândit la vremea sa de către Spiru Haret. (10). I. Scriban îl numea pe suveran „regele unei adevărate culturi”. (11)

Adrian Maniu observa că arta românească datorează mult imboldului financiar și spiritual european al „capului țării”. (12)

Arhitectul I.D. Enescu amintea chiar de un „stil Carol al II-lea”, în vreme ce Șerban Cioculescu era de părere că după 1930 literatura română cunoștea o accentuare a dimensiunii sale europene. (13)

Au existat însă numeroase situații în care oameni sau comunități cu mult mai puțin reprezentativi/reprezentative solicitau regelui (sau autorităților abilitate în acest sens) diverse intervenții pe linie culturală sau administrativ-culturală și în majoritatea cazurilor problema se rezolva. Evident, acesta nu poate fi considerat un model, atâta timp cât existau căile oficiale, însă clasică meteahnă a

birocrației și o credință mai veche (adânc înrădăcinată la nivelul psihologiei colective), potrivit căreia doar cel aflat în vârful piramidei sociale poate soluționa „orice”, explică aceste atitudini. Spicuim câteva cazuri:

La 18 iulie 1938, Carol al II-lea oferea un ajutor de 10.000 de lei pentru înființarea unui cămin cultural în localitatea botoșeneană Flămânzi. (14)

Trimite totodată și 5000 de lei pentru renovarea completă a monumentului eroilor din Vaslui, după ce autoritățile locale îi arătasera într-un memoriu că „*el este indispensabil în primul rând educației patriotice și sufletești a tineretului nostru*”. (15) Trimitea 12.000 de lei pentru întreținerea unui cor la catedrala orașului Iași, precum și 5000 de lei necesari căminului cultural din localitatea Deleni (Iași) pentru achiziționarea de mobilier, bibliotecă și lemne de foc. Învățătorul de aici îi mulțumea suveranului, argumentând cu citate din antică că „*în special îmbogățirea fondului nostru de carte va fi o mare bucurie și izbândă pentru noi toți de aici*”. (16)

La solicitarea unor ofițeri, Rezidența Regală a Ținutului Prut destinase 80.000 de lei pentru extinderea localului Cercului Militar din Iași, precum și pentru modernizarea bibliotecii aferente. (17)

Suveranul și autoritățile, în general, acordau subvenții periodice unor asociații școlare care reuneau „*copii săraci, dar buni la carte*”. (18)

Camerele de Muncă solicitau adesea fonduri în scopul cumpărării de cărți pentru bibliotecile personale ale unor muncitori. O astfel de adresă din 3 ianuarie 1939 anexa cererii de 2000 lei și o listă cu volumele preferate de către viitorii cititori. Predominau clasicii, scrierile cu tematică istorică, precum și colecția „*Cunoștințelor folosite*”. Aceste aspecte spun multe despre un anumit nivel de trai al reprezentanților muncitorimii române, precum și despre disponibilitățile acesteia, în comparație cu segmente socio-profesionale similare din țările limitrofe României. Se explică odată în plus și din această perspectivă slaba audiență a stângii radicale în mediile așa-zis „proletare”. (19)

Beneficiau de ajutoare bănești unii studenți foarte săraci, ca de exemplu un anume Leonte Th.Grigorie din Iași - cursant la Facultatea de Drept din oraș, care primea din partea autorităților, la 11 octombrie 1938, 1500 de lei, în scopul achitării taxelor. Studentul preciza în memoriul său că are o situație școlară „*onorantă*”. (20)

Existau multe asemenea elemente, precare sub aspectul resurselor pecuniare, însă dotate intelectual și cu o dorință mare de a se perfecționa și instrui. (Ne gândim de exemplu, la viitorul istoric Nicolae Grigoraș, care figura ca fiind înscris la doctorat, „*complet lipsit de mijloace financiare*”). (21)

La 21 decembrie 1938, 28 de studenți ieșeni primeau 30.000 de lei pentru a „*urma studiile*”. (22) Semnalăm și cazurile unor părinți care mulțumeau autorităților (sau chiar personal regelui Carol al II-lea) pentru sprijinul financiar de care beneficiaseră, grație căruia „*copiii noștri aflați la studii și care nu mai aveau la un moment dat posibilitatea de a-și continua cartea sunt astăzi pe deplin salvați*”. (23)

Subvenții din partea Rezidențelor Regale (via Carol al II-lea) primeau și unii jandarmi (cazuri mai rare, e ade-vărat) înscriși la facultăți (în special la cele de Drept) și care nu aveau o soldă suficient de îndestulătoare.

Sentimentul care predomina în societatea vremii era unul de prețuire pentru actul cultural, pentru „truditorii” săi, cinismul uneori inevitabil al spiritelor pragmatice și opace fiind în multe cazuri anihilat de interesul constant pe care Puterea îl manifesta (uneori ostentativ și histrionic) față de tot ceea ce reprezenta sensibilitate, preocupare și frumos. Fără orgolii sterile tipice unui elitism confecționat ad-hoc, Carol al-II-lea și colaboratorii săi au înțeles că investiția în cultură și educație este cea mai profitabilă pentru prestigiul și rezerva sufletească a națiunii.

În 1940, Constantin Angelescu observa că pe lângă cele aproape 7800 de localuri școlare clădite până în 1928, se finalizaseră cele rămase în construcție în același an și se construiseră aproape 4000 de noi școli. Numărul învățătorilor numiți în posturi între anii 1933-1938 fusese de 17.000. (24)

La rândul său, Petre Andrei comenta favorabil faptul că se putuseră oferi gratuit, în aceeași perioadă de timp, cărți în valoare totală de 11 milioane de lei. (25)

Să mai oferim câteva exemple concrete de sprijinire a culturii de către autoritățile vremii. La 7 octombrie 1938, valoroasa revistă „*Însemnări ieșene*” primea 20.000 de lei ca finanțare, iar un anume C.Săteanu primea fonduri pentru a-și tipări o „*istorie a Junimii*”. (26)

Ajutat din punct de vedere pecuniar era și publicistul Gheorghe Banu, care mărturisea la un moment dat că ajunsese la limita răbdării, nereușind să obțină de nicăieri fonduri pentru a-și putea publica scrierile. (27).

5000 de lei primea publicația culturală „*Cele trei Crișuri*”, din Oradea, iar „*Luminătorul*” beneficia de 20.000 de lei pentru „*înfririparea unei edituri și a unei tipografii în orașul Iași*”. (28)

Secretarul Teatrului Național din Iași - Aurel Ghițescu - primea 15.000 de lei pentru un turneu prin Basarabia cu piesa „*Tatăl*” de August Strindberg, apreciindu-se de însuși regele Carol al II-lea, că „*aceasta e o operă de mare proporție culturală*”. (29)

Un anume Vasile T.Maximovici beneficia la 22 decembrie 1938 de 1500 de lei pentru a putea tipări o culegere de folclor adunat de la românii din Iugoslavia, în

vreme ce Constantin Ramadan - valoros artist al Teatrului Național din Iași (strămutat ulterior la București) primea 6000 de lei necesari efectuării unui turneu. (30)

La 13 ianuarie 1939, învățătorul Gheorghe Agafiței primea din partea Casei Regale 2000 de lei, pentru tipărirea volumului său „*Colinde populare*” - rezultat al unui efort derulat timp de mai mulți ani, în scopul culegerii și prelucrării unor cântece probatoare pentru filonul creator autentic românesc. (31)

La 20 ianuarie 1939, actorul Ion Finteșteanu beneficia și el de 5000 de lei pentru efectuarea unui turneu. (32)

La 7 septembrie 1939, toate așa-numitele „sate-model” care se afirmaseră nu numai pe plan economic, dar și cultural, urmau să primească (fiecare în parte) câte un premiu de 80.000 de lei din partea Fundației Culturale Regale „*Principele Carol*”. (33)

Din Moldova erau nominalizate localitățile Pipirig (Neamț) și Flămânzi (Botoșani). (34)

Erau în același timp, citate ca exemplu, toate „plasele-model” din România „unde se înregistraseră succese atât în ceea ce privește munca productivă a locuitorilor cât și în domeniul înălțării lor sufletești și culturale”. În anul 1939 acestea erau: Dâmbovnic (Bucegi), Ioan Vodă (Dunărea de Jos), Câmpeni (Mureș), Brăveica (Nistru), Ocolul (Olt), Codru (Prut), Iza (Someș), Humorul (Suceava), Bozovici (Timiș). (35)

Prin intermediul Serviciului Social Român, autoritățile se arătau în general preocupate ca școlile care nu beneficiau de un local propriu să primească (fie și eșalonat în tranșe mai mici) diverse ajutoare financiare. (36)

Importanța Serviciului Social Român era, de altfel, clamată constant în epocă și se încerca o sensibilizare a tineretului în acest sens, mergându-se până la o grupare compactă a acestuia (în special a tineretului intelectual) sub semnul tutelar al „ridicării sociale, economice și morale a patriei”.

Existau (fără îndoială!) motive de satisfacție, ca de pildă, la 18 noiembrie 1939 când la Roman s-au pus bazele societății culturale „*Miron Costin*” care beneficia de un sediu propriu și de o bibliotecă de 7000 de volume. Era atât contribuția cetățenilor, dar și constanta intervenție a autorităților. (37)

În permanență, regele Carol al II-lea s-a aflat la curent cu toate acțiunile cultural-administrative, intervenind, implicându-se, dând sugestii, cantonându-se uneori în limitele unor clișee, dar continuu interesat, încrezător în capacitatea sa de a schimba în bine societatea românească sub aspectul tipologiei sale spirituale. Entuziasmul său febril pare să fi fost autentic. La 22 martie 1937, cu ocazia unei expoziții folclorice organizată de Muzeul Satului din București, nota:

„S-a încetat cu țărânul de operetă, am intrat în reali-

tate, ne-am lăsat de vorbe mari și sentimentalism ridicol, am început o operă realistă și practică. Ridicarea și redeșteptarea satelor nu se face prin politică și vot obștesc ci prin muncă continuă de pricepere reală a nevoilor locale și de sacrificiu și dragoste”. (38)

La 5 mai 1939, observa cu satisfacție în „*Jurnalul*” său:

„*Vremuri grele, dar tot se citește!*”. (39)

Mai mult sau mai puțin obiectiv, fidelul suveranului, Armand Călinescu afirma în 1938 că dacă regele „*n-ar fi purtat Coroana pe cap ar fi fost învățător*”. (40)

Acest „monarh-învățător” acorda o parte importantă a timpului său preocupărilor de acest tip. La 13 noiembrie 1930, cu ocazia unui discurs susținut la deschiderea congresului ASTREI el arăta că „*acolo unde nu poate pătrunde școala, să pătrundă asociațiile culturale. Chiar în timpuri normale rolul lor e să completeze rolul școlii în stat*”. (41)

La 15 noiembrie 1930, tenta naționalistă a discursului său iese în evidență, dar impresia e mai curând una favorabilă:

„*Națiunea noastră are, în părțile acestea ale lumii, o înaltă misiune culturală. Directivele acestei misiuni care nu e îndreptată contra altor neamuri și ține numai la dezvoltarea geniului național pornesc de la Universitate*”. (42)

Oamenii de știință îl receptează cu interes pe acest monarh subtil și totodată spontan, în rostirea căruia discursurile nu mai par conjuncturale și cu toate că unele accente sunt tributare unei retorici înflorite se simte pasiunea, credința în ceva:

„*Aveți datoria de a face ca orice român să fie conștient că și în țara noastră se lucrează intens și bine pe acest teren*”. (Al științei - n.n.) (43)

Pentru regele Carol al II-lea stimularea culturii naționale românești căpăta conotațiile unei identificări cu moștenirea cea mai valoroasă a trecutului. De aceea, poate, el considera că „*mai presus de zbuciumul, de certurile și lucrurile urâte din toate zilele este totuși ceva ce rămâne permanent viu și puternic: poporul român*”. (44)

Asemenea unui despot luminat (s-au invocat de către anumiți comentatori numele lui Frederic cel Mare, Iosif al-II-lea sau Wilhelm al-II-lea), Carol gândea că în privința răspândirii circulației culturale la nivelul individualităților, „*fără a fi moralisti excesivi, suntem datori să încurajăm în primul rând cărțile care pot sluji la ridicarea morală a poporului și care pot să difuzeze în întreaga națiune cunoștințele de care ea are neapărată nevoie*”. (45)

Totul era subsumat în cele din urmă perenității ideii naționale, altfel spus, stimularea culturală însăși nefiind altceva (în concepția suveranului) decât o dezvoltare în

sens creator a sentimentului național.

„O grijă deosebită o punem pentru dezvoltarea sentimentului național. Copiii noștri trebuie să învețe că dacă unele lucruri bune se pot aduce de peste graniță, sunt atâtea aci în țară și în sufletul poporului care să facă din România și din neamul nostru una din țările și unul dintre popoarele cele mai strălucite din lume”. (46)

Carol intuise faptul esențial conform căruia o națiune fără veleități de mare putere în sfera economică sau militară, se poate revanșa cu succes în domeniul cultural, dacă există un interes real și un sprijin eficace din partea diriguitorilor. (47) Din această perspectivă, politica în domeniul culturii orchestrată de către regimul său a avut (fie și dacă ne gândim bunăoară la situația zonelor rurale) un cert caracter misionar. (48)

Un asemenea sens vedea și Armand Călinescu atunci când, referindu-se la activitățile corpului profesoral, declara:

„Profesorul nu este un funcționar, ci el trebuie să aibă și o activitate creatoare în domeniul științei. Profesorul care după ce obține numirea își pune lira în cui și nu mai are o activitate creatoare prin lucrări verificate va fi considerat demisionar”. (49)

Dimitrie Gusti susținea în anul 1937 că regele Carol al II-lea proiectase ambițiosul său program de revigorare și stimulare a dezvoltării creativității spirituale românești încă din 1921, cel puțin în ceea ce privea activitatea Institutului Social Român. (50)

Dincolo de orice tip de subiectivitate rămân în cele din urmă faptele, realizările concrete peste care orice analiză serioasă nu poate trece.

Poate că demersurile regimului și ale regelui în ultimă instanță, în planul culturii au fost cel mai plastic concentrate de către viconte portughez Joao de Ameal, la 31 martie 1938:

„El lucrează fără răgaz la cristalizarea specificului românesc”. (51)

1. Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare: ANIC), fond Casa Regală Carol al II-lea, dosar nr.126/1938, f.2-3; I.Peretz, *Carol al-II-lea-Regele Românilor*, București, 1932, pp.29-30; A.Sacerdoțeanu, *Regele nostru*, București, 1937, pp.52-53.

2. *Cuvântările regelui Carol al II-lea. 1930-1940*, vol.I, București, 1940, p.91.

3. ANIC, fond Casa regală Carol al II-lea, dosar nr.30/1937, f.6.

4. Ibidem, dosar nr.240/1938, f.35; Arhivele Naționale Iași (în continuare: ANI), fond Rezidența Regală a Ținutului Prut, dosar nr.116/1938, f.2.

5. ANIC, fond Casa Regală Carol al II-lea, dosar nr.98/1930, f.1 și urm.

6. Ibidem, dosar nr.78/1938, f.1.

7. Andrei Pippidi, *România regilor*, București, 1994, p.42.

8. ANIC, fond Casa Regală Carol al II-lea, dosar nr.130/1937, f.5.

9. Ibidem, fond Preșidenția consiliului de Miniștri, dosar nr.42/1938, f.79.

10. I.Simionescu, *Cultura mulțimii*, în volumul *10 ani de domnie a M.S.Regelui Carol al II-lea*, București, 1940. p.112.

11. I.Scriban, *Drumul suitor al unei domnii*, în ibidem, p.163.

12. Adrian Maniu, *Regele și Arta*, în ibidem, pp.435-439.

13. I.D.Enescu, *Renașterea Națională și stilul Regelui Carol al II-lea*, în ibidem, pp.421-432.

14. Șerban Cioculescu, *Literatura după Restauratie*, în ibidem, pp.475-497.

15. ANI, fond Rezidența Regală a Ținutului Prut, dosar nr.112/1938, f.2.

16. Ibidem, f.17.

17. Ibidem, f.24.

18. Ibidem, f.16.

19. Ibidem, f.69.

20. Ibidem, dosar nr.116/1938, f.30.

21. Ibidem, dosar nr.135/1938, f.1-3.

22. Ibidem, f.22.

23. Ibidem, f.4-14.

24. C.Angelescu, *Câteva înfăptuiri școlare între anii 1933-1937*, în volumul *10 ani de domnie...* pp.79-83.

25. Petre Andrei, *M.S. Regele Carol al II-lea și Școala românească*, în ibidem, p.98.

26. ANI, fond Rezidența Regală a Ținutului Prut, dosar nr.234/1938, f.1-3.

27. Ibidem, f.3

28. Ibidem, f.7-8.

29. Ibidem, f.9.

30. Ibidem, f.10-12.

31. Ibidem, f.14.

32. Ibidem, f.53.

33. Ibidem, dosar nr.12/1939-1940, f.39.

34. Ibidem, f.15.

35. Ibidem, f.45-47.

36. Ibidem, f.21 și f.54-55.

37. Ibidem, f.27.

38. Carol al II-lea, *Însemnări politice*, vol.1, București, 1995, pp.26-27.

39. Ibidem, vol.II, 1997, p.88.

40. Armand Călinescu, *Noul regim (Cuvântări) 1938-1939*, București, 1939, p.50.

41. *Cuvântările regelui Carol al II-lea...* p.45.

42. Ibidem, p.53.

43. Ibidem, p.78.

44. Ibidem, p.260.

45. Ibidem, p.223.

46. *Idem*, vol.II, p.85.

47. Maurice Baumont, *La faillite de la Paix (1919-1939)*, vol.II, Paris, 1961, p.542.

48. Paul D.Quinlan, *The Playboy King-Carol II of Romania*, London, 1995, p.199.

49. Armand Călinescu, *op.cit.*, p.68.

50. ANIC, Fond Casa Regală Carol al-II-lea, dosar nr.30/1937, f.3.

51. Ibidem, dosar nr.126/1938, f.3.

Ioan OPRÎȘ

Paul Nicorescu* despre ieșeni

Moldovean prin naștere, dobrogean prin profesie și interesele de fermier, elevul și discipolul lui Vasile Pârvan rămâne în istoriografia veacului trecut ca un reper de comportament profesional care-l apropie de generația arheologilor romantici. Deschizător de șantiere sau continuator al magistrului său, Paul Nicorescu a păstrat arheologiei și studiilor de istorie clasică un interes continuu, transmis cu puterea exemplului multor tineri. Prieten nedeșmințit al altui clasicist, Emil Panaitescu, odată ce acesta s-a afirmat prin noile modele germane aduse în cadrul Universității Daciei Superior – Catedra de Arheologie și Epigrafie, Institutul de Studii Clasice – i-a fost coleg și-n prima promoție de bursieri români la Academia di Romania de la Roma și l-a susținut apoi ca succesorul lui Pârvan la conducerea acesteia: P. Nicorescu. Folosim, în cele ce urmează, mai multe scrisori ale lui P. Nicorescu trimise prietenului în anii 1936-1940, din cuprinsul cărora desprindem importante momente ce privesc atmosfera universitară ieșeană, aprecieri și portretizări de personaje din acest mare centru cultural.

În octombrie 1936, Nicorescu era la Roma, instalat la Școala Română, în camera nr. 7, care era rezervată invitaților de marcă. A fost o lună ploioasă, octombrie din acel an, așa că învățatul – care venise la un congres al profesorilor – a făcut doar „diverse plimbări“, asistat de „aghiotantul“ Emil Condurachi (bursier al Școlii), în care vedea „un tânăr foarte serviabil“, iar Mihai Beiza „un foarte bun secretar al Școlii, așa că ai făcut o alegere bună. În «formația» actuală sunt băieți de treabă și muncitori“.¹ L-a remarcat și pe D.M. Pippidi, tocmai întors din documentarea ce o făcuse în Franța, la Școala Română de la Fontenoy aux Roses și venit să-și viziteze prietenul, M. Beiza.

Cei doi învățați s-au sprijinit în mai multe rânduri, îndeosebi Nicorescu fiind cel care o dovedește. În mai 1937, el intervenea la Mihail Sadoveanu pentru ca lui Panaitescu să-i fie reînnoit mandatul de directorat al Școlii Române, iar în martie, când Al. Lapedatu – președintele Academiei Române – l-a întrebat în scris ce opinie avea față de organizarea Școlii și eventuala schimbare a directorului ei, de asemenea și-a susținut prietenul. O și repetă: „Ca vechi și «adevărat» prieten am recoman-

dat întotdeauna marile merite pe care le ai pentru Școala Română de la Roma și ori de câte ori a fost vorba să ți se reînnoiască mandatul am susținut că ar fi o mare nedreptate să se treacă peste persoana D-tale“.³ Ce se întâmpla, însă, la Iași, în mediile universitare, aflăm din aceeași sursă. Aici, „murind pe neașteptate bietul L. Oreste Tafrali (Dumnezeu să-l ierte, cu toate că a fost un om negru la suflet), am fost numit președinte al Comisiunii de capacitate. Acum ne luptăm cu probele practice; peste câteva zile vom termina. Au ieșit I. Al. Ciurea de la noi și L.I. Russu de la voi („ex aegno“), al II-lea Octafu de la voi și al III-lea, Lăzărescu Emil (asistentul d-lui Iorga; pleacă acum la Școala din Paris). Pinteaa a ieșit ceva mai în urmă, se vede că n-a prea citit pentru acest examen. Nouătăți la noi: decan a fost ales Iorgu Iordan, cu 13 voturi contra 3; suplinitor la catedra lui Tafrali a fost desemnat, pentru cele câteva luni, [I.M.] Marinescu (propus de mine, întrucât stă rău materialmente, iar eu am deja Seminarul pedagogic). Director al Muzeului în locul lui Tafrali am fost desemnat eu, în unanimitate; probabil că mă voi muta, în primăvară, la muzeu.“⁴ Și la catedra de arheologie s-a declanșat atunci „o luptă mare, căci sunt o mulțime de candidați ([Gh.] Florescu, [R.] Vulpe, Vl. Dumitrescu, [I.] Nistor, [Gh.] Cristescu, [D-tru] Tudor etc.). Florescu stăruie să-l «chemăm», fiind conferențiar definitiv, acest lucru ar fi posibil. El stă rău cu [Sc.] Lambrino și ar vrea să scape de la București. Deocamdată catedra a fost declarată vacantă. La noi, opinia este că cel care va veni ar trebui să știe și preistorie, așa că este probabil, că se va ține concurs.“⁵

Grijuliu, P. Nicorescu a ținut să sprijine pe noul bursier trimis la Roma: D. Ciurea, căci „În zece ani de când sunt profesor aici, la Iași, am avut doi elevi buni pe care i-am revelat: Condurache și Ciurea. **Pot să spun chiar că Ciurea este elevul meu favorit** (subl. n.) Are o mare putere de muncă, are o memorie foarte bună, este de o sobrietate exemplară și de o corectitudine ireproșabilă. L-am avut aci ca pe un adevărat om de încredere.“⁶ Frumoasă și elocventă protecție de profesor!

Mai mult chiar, întrucât știa că Gh. Brătianu „va trece probabil peste câțiva ani la București“, l-a sfătuit pe D. Ciurea „să se pregătească în această direcție. Se va specializa prin urmare în epoca imperială târzie și în cea

medievală. Este băiat foarte tânăr și va putea munci din plin «cu maximum de randament».⁴⁷ Ca un exemplar îndrumător de tineri, i-a explicat prietenului de la Roma – cerându-i sprijin prin plata bursei, începând de la 1 octombrie – că protejatul și recomandatul său nu s-a prezentat la Școală, fiind ocupat cu examenul de capacitate.

Cum la 1 septembrie 1939 izbucnise războiul, autoritățile au luat măsuri speciale de circulație, concentrări ale rezerviștilor, restricții financiare, toate îngreunând plecarea la studii în străinătate a celor propuși de universități. În atari condiții – și stimulat de scrisoarea disperată a lui Em. Panaitescu că bursierii nu ajungeau la Roma – Paul Nicorescu a inițiat mai multe demersuri. Le aflăm dintr-o scrisoare trimisă la Roma, la 23 decembrie 1939: „M-am tot interesat cari sunt formalitățile ce trebuie îndeplinite pentru a obține autorizația Marelui Stat Major ca noii membri ai Școlii din Roma să poată pleca. Universitatea și facultatea au făcut mereu intervenții în acest sens, dar fără rezultat, căci M.St. M. răspundea, scurt, că nu admite nici o desconcentrare. Mai mulți dintre profesori sunt concentrați și ei, astfel Gh. Brătianu a fost concentrat până acum de curând. Încurcătura provine din faptul că M. St. M. nu făcea nici o distincție între diferitele categorii de concentrați. Am stat de vorbă de câteva ori și cu prietenul [N.] Cartoian căruia i-am explicat că membrii școalelor de la Roma și Paris trebuie neapărat trimiși, cât mai curând, altfel aceste școli nu mai au nici un rost.”⁴⁹

Ca să-și convingă interlocutorii, le-a arătat, de pildă, că „lectorul de Franceză, Singevin, de la Iași, fiind în septembrie în Franța, a fost mobilizat și trimis pe linia Maginot; acolo a primit telegrafic ordinul să se prezinte la Paris și a fost apoi expedit înapoi la Iași. Tot astfel Cawleg, lectorul de Engleză. Dacă aceste țări, care se află în război își trimit oamenii înapoi la posturile lor, cari sunt și de propagandă, cu atât mai mult noi, cari suntem neutrali, nu trebuie să neglijăm acest lucru.”¹⁰ În urma acestor intervenții s-au primit aprobările de plecare, și – combinate și cu solicitările lui Emil Panaitescu – urmau să plece bursierii desemnați. Dar, „mai este însă o dificultate: ei n-au mijloace cu ce să plece, mai ales că cu procurarea билетelor este o halima întreagă: trebuie cumpărate din graniță în graniță, cu valută efectivă, care însă nu se poate obține, iar în târgul liber costă enorm.”¹¹ Așa că, lui D-tru Berlescu – fostul elev al lui Nicorescu, trimis de acesta și la Școala română din Paris – i-a avansat chiar acesta banii (15.000 lei) necesari.

Cei din jurul lui Panaitescu vor fi uimiți, dacă acesta

va fi fost comentat cum era apreciată lucrarea de doctorat a lui D. Ciurea, susținută sub conducerea lui P. Nicorescu. Conducătorul l-a criticat pe autor că s-a grăbit s-o redacteze sub conducerea profesorului de paleografie Frederici, de la Roma, crezând că „va ieși ceva perfect“, dar întocmită „ca o teză (...) după sistemul italian, ceea ce după părerea noastră de aici, nu este suficient”¹². Și exigentul profesor ieșean i-a enumerat lipsurile: „1) Nu este împărțită în capitole distincte; 2) Nu precizează destul de bine tema cercetării; 3) Alegerea inscripțiilor este fără nici un criteriu [lipsește cea mai veche, aceea cu tratatul lui Lucullus cu Callatienii, ortografia Histrienilor din anul 100 (putea să observe cu această ocazie, după literă, că ceea ce s-a păstrat este o copie târzie cam din epoca lui Sept. Sever (după legături), lipsește cea mai târzie de la Dionisopolis – care este la Kalinka]; 4) Tot așa cu documentele: lipsesc cele mai vechi; 5) lipsește o concluzie, care să cuprindă, în rezumat, rezultatele obținute; 6) Titlul nu este exact; cercetarea merge numai până în secolul XVII, plus numeroase greșeli de tipar.”¹³ Îngăduitor, totuși, cu cel atât de elogiât, Nicorescu credea că „Titlul îl va corecta, de asemenea, va adăuga o pagină de concluzii, pe care le-a și trimis lui Al. Marcu. Este „un tânăr eminent, foarte muncitor, dar, ca toți postbelicii, cam repezit și grăbit“ (subl. n.) Citind o astfel de critică, bine fundamentată și argumentată, dăm dreptate îndrumătorului de doctorat care nu doar l-a îndrumat ci, astfel, i-a servit autorului tezei și o valoroasă lecție!

Trimțind la Roma, ca bursier, pe secretarul Muzeului de Antichități ieșean, D. Berlescu, șeful său – prof. Nicorescu – l-a recomandat ca pe un promițător specialist în istorie modernă, autor al unei lucrări începute „asupra politicii noastre externe între anii 1875-1883, care poate aduce o sumă de lucruri noi și interesante.” Deși-l caracterizează ca un element cam domol, dar „trebuie să adaug că este un tânăr serios și conștiincios. „Ți-l recomand cu toată căldura și sunt sigur că vei rămâne mulțumit de el.”¹⁴ A adăugat Noutăți de la Iași și din țară: „La noi toate bune până acum. Avem o iarnă aspră și ne plimbăm vârtos cu sania. Azi, de pildă, avem numai –10⁰ și este un viscol de nu se vede afară. Am avut însă zilele trecute și –26⁰ și chiar –30⁰. O adevărată plăcere! Grăul pe care l-am semănat în Dobrogea (unde avea moșie, n.n.), unde nu este zăpadă, mi se pare că s-a dus. **Trăim vremuri grele. Să sperăm că vom avea liniște și pace, dar cine știe până când!**”¹⁶ (subl. n.) Câtă neliniște și neîncredere în vremuri au istoricii! Și, totuși, dacă ministerul Propagandei Naționale i-ar fi plătit speșele

deplasării, s-ar fi dus din nou la Roma, să țină, la Școala Română, o conferință cu (...) despre Adamclisi. Fragmentul nou din inscripția mare de la monument permite să tragem unele concluzii noi.¹⁷

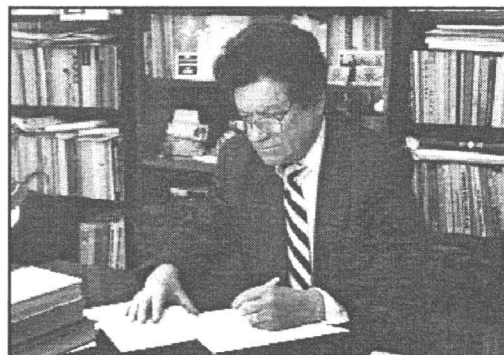
N-a mai rămas, din păcate, timp de cultură, căci zăngănitul armelor s-a apropiat de țară și aceasta a intrat, de nevoie, în război. Iar o dată cu acestea, legăturile științifice și culturale s-au întrerupt. Iar ostilitatea vremurilor nu i-a mai îngăduit ministrului spirit clasic și tenacului arheolog ieșean să revadă cetatea eternă.

Reținem urările din finalul scrisorii, de încurajare: „nu te deranja; poate zeii ne vor fi favorabili să scăpăm prin tangență. Îți doresc D-tale și familiei D-tate sărbători fericite și un an nou care să ne aducă pace și toate cele bune!”

* Născut la 29 iunie 1890, la Joseni-Dărmănești, jud. Bacău, 24 iunie 1946, Iași, P. Nicorescu a fost între primii bursieri români ai Școlii Române de la Roma (1922-1924) și ai Școlii franceze de la Atena (1925). Elev și al lui Vasile Pârvan, în cadrul Muzeului Național de Antichități (1913-1919), profesor de istorie veche și epigrafie la Universitatea din Iași (din 1927). Director al Muzeului de Antichități din Iași (1939-1945); arheolog cu o vastă experiență de săpături în cele mai importante stațiuni și monumente antice din Dobrogea – Histria, Ulmetum, Callatis, Tomis, Adamclissi, Argamum, pe Nistru la Tyras, la Vetren (Tegulicium). Cu o importantă operă scrisă. Vezi *Enciclopedia istoriografiei românești*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 240.

1. În scrisoarea către Emil Panaitescu (aflat la Cluj), Roma, 18.X.1936, în Arhivele Naționale – Arhiva Istorică Centrală, fond Em. Panaitescu, dosar 188, f. 1.
2. Ca răspuns, directorul „Adevărului” (și membru al Academiei Române, totodată) i-a scris, la 1 iunie, că primise telegrama „acasă, după ședința Academiei, în care se hotărâse chestia de la Roma. În plen, de altminteri, nu s-a discutat candidatura vreunui director, ci s-a luat o măsură cu caracter provizoriu până la toamnă. Toată discuția principală asupra dlui Panaitescu a avut loc în Secția Istorică. Am fost bucuros primind o revistă de la Dta; îmi pare rău că n-am putut îndeplini ce doreai. Îți doresc sănătate. Al domniei tale, cu prietenie, Mihail Sadoveanu”, în *op. cit.*, supra, f. 5
3. Scrisoarea cu antetul Facultății de Litere – Universitatea Iași, prof. P. Nicorescu, Iași, 28.XI.1937, idem, f. 3
4. Ibidem
5. Ibidem, f. 4
6. Ibidem.
7. Ibidem.
8. Idem, f. 6
9. Cf. scrisoare, Iași, 23.XII.1939, idem, f. 6-6v
10. Ibidem
11. Ibidem, f. 6v-7
12. Ibidem, f. 7
13. Ibidem
14. Ibidem
15. Cf. scrisoare P. Nicorescu, Iași, str. Carol nr. 16, către Em. Panaitescu, 21.II.1940, idem, f. 8. Profitând de plecarea secretarului i-a trimis, prin acesta, prietenului „câteva gustări de ale noastre naționale, pentru flacăii tăi.”
16. Ibidem, f. 8v
17. Ibidem

Dionisie DUMA

Lecție

Moartea, oare, ce-o mai fi zicând?
Mai cotrobăiește prin unghere?
Am visat-o, două nopți, la rând
Prăbușită-n propriile-i mistere.

De aceea ard de nerăbdări
Într-o pace strict dumnezeiască
Vreau s-o prind și s-o aduc din zări
Și s-o pun pe miriște, să pască.

Doamne, într-o zi prea luminoasă
Să învețe ce-nseamnă o coasă!

Psalm

Aud prin vid cum oasele-mi trosnesc
A vreme rea și a singurătate.
Se face frig; bat clopote-n Cetate
Și-n jur miroase-a mir dumnezeiesc.

Mă simt șocat când aripile-mi cresc
În scenele de zbor multiplicat
Dar nu-s Icar cu visele sfărâmate,
La piscuri prea înalte, nu râvnesc!

Ar însemna o vajnică tortură
Un episod rămas neîncheiat
Jucând un rol în altfel de postură.

Sunt mulțumit cu cât îmi este dat
Chiar dac-o notă de pe partitură
Așteaptă Psalmul încă necântat...

Ilie DAN

Un uitat: Petru Fântânaru

Când un poet afirma, într-o cunoscută (mai mult ca romanță!) poezie: „căci și uitarea-i scrisă-n legile-omenești“, nu se gândea nicicum că o asemenea afirmație privește pe omul de rând, dar și pe unii scriitori „troieniți“ (poate prea devreme!) în valurile uitării, după ce au trecut „în lumea umbrelor“. „Haina“ uitării a fost îmbrăcată mai ales de către scriitorii „din raftul de jos“ al unei evaluări prospective, care, chiar pe nedrept, justifică, parțial, sentimentul, „vălul“ uitării. Dacă intră în această categorie chiar și scriitorii de dimensiune (Mateiu I. Caragiale), ce să ne mai mire că există și alții, definitiv **uitați**, pentru că nici biografia, nici opera (câtă au lăsat-o!) nu justifică trecerea într-o „panoramă“ (de relief) literară? Judecata timpului, dacă nu e severă sau comodă, este exactă și, uneori, definitivă pentru peisajul unei literaturi.

Un asemenea caz îl reprezintă epigramistul Petru Fântânaru. Aproape nimeni din generațiile actuale de „consumatori“ de spirit și poezie nu-și amintește de acest nume. Și au dreptate!

Petru Fântânaru este un **uitat**. Au contribuit la această stare de lucruri mai multe situații circumstanțiale, dar determinante. În primul rând, el a fost (ca mai mulți intelectuali din Iași) un **boem**, un hedonist, un om pentru care cumpăna lucrurilor (prea lesne trecătoare) rămâne, peste loc și vreme, horatianul **carpe diem**!

Epigramistul (**volens-nolens**) a fost un foarte bun profesor de română la Colegiul Național din Iași, chiar în perioada când și Mihail Sadoveanu își începea studiile liceale la Iași. Din păcate, dascălul era „absorbit“ (ca și azi!) de politică și de „capcanele“ vieții mondene la începutul secolului al XX-lea. Nu era singur în situația asta! „Clubul“ și „scena“ politică (**liberală**, în cazul lui Petru Fântânaru!) nu lăsaau timp prea mult efuziunilor lirice sau sarcasmului imediat (dar ar fi putut-o face!).

Petru Fântânaru s-a realizat (dar numai pe o anume direcție) pe plan politic, în primul rând. Ca și Maiorescu, Eminescu, Creangă, Sadoveanu, Ralea, Vianu și Călinescu, Petru Fântânaru a „cochetat“ (și în ce măsură!) cu politica. Ba chiar putem spune că politica a fost viața lui. Diferența este însă că cei pomeniți anterior (și câți alții s-ar putea adăuga!) „s-au realizat“ într-un plan cultural esențial. Fântânaru a rămas cantonat statornic în politică (liberală), uitând și de cealaltă vocație a sa: **epigrama**. Acesta era capitolul major al biografiei sale literare. Dar n-a fost așa!

A părăsit postul de profesor de română la Colegiul Național din Iași (unde era prețuit), pentru a se angaja în politică. Fără îndoială, a avut succes. A fost prefect liberal și primar al Iașului, calități politice pentru care a fost decorat, în mai multe rânduri, de regele României de atunci, Ferdinand.

Dar nu numai pasiunea politică (l-a cucerit definitiv!) explică uitarea acestui epigramist premergător. Ca o consecință a celei menționate anterior, Fântânaru a publicat doar un volum la începutul celui de-al XX-lea veac, trecut însă, din motive deopotrivă obiective și subiective,

într-o tăcere justificată. L-a intitulat **Radicale** (1891) și l-a semnat cu pseudonimul **Vladimir**.

„Beneficia“, desigur, și de statutul efemer al epigramei. Circumstanțială, prin sorginte și țintă, ea nu e decât o clipire de spirit, spusă însă **aici, acum** și în **anume fel**. Deoarece epigrama este efemeră în întregimea „biografiei“ sale ca specie literară, ea este sortită **rostitii** și bucuriei clipei de a râde de **cineva** și de **ceva** (calități și defecte fizice, apucături, moravuri, habitudini, stări ale momentului, explozii ale personalității sau „mârșăvenii“ complice, pentru a savura trecerea implacabilă a timpului), dar, vai, e lesne uitată și trecătoare!

Înainte de Cincinat Pavelescu, de Păstorel Teodoreanu, Topîrceanu și Lesnea (fără a pomeni o generație întreagă de epigramiști talentați după 1960!), Petru Fântânaru a dat un **impuls inițial** pentru spirit și expresia lui poetică autentică. În cluburile din Iași, el era o glorie și lectura catrenelor sale însemna o bucurie a spiritului. Au făcut „carieră“ printre convivii și apropiații săi, nu atât prin tropi și figuri de stil (chiar și versificația este facilă și spontană!), cât prin spiritul și verva umoristică, lungul „poem“ *Pohod na Bolta Rece*, ca și neuitatele parodii după Eminescu (*Drăgălașe păhărele, Mai am un singur dor*), un fel de ode solemne (dar fals serioase), dedicate lui Bachus și slujitorilor săi, aflați „de vin mereu aproape“, fiindcă **in vino veritas**. Era, desigur, de așteptat de la un intelectual de substanță care era și, cum spun francezii, „un bon viveur“. Așa își aduce aminte de el un Constantin Sporea (*Memorii*, Ed. Timpul, Iași, 2001) care consemnează, cu deplină sinceritate, următoarele: „*Conu' Petrache Fântânaru, profesor de română, înalt și zvelt, om cu știință de carte, bun profesor, spiritual și glumeț, om de petrecere, nu ducea paharul la ureche. Stăpul clubului partidului liberal.*“ Despre astfel de aspecte aflăm știri și din corespondența cu Nicolae Iorga, între 1890 și 1894 (cf. *Scrisori către N. Iorga*, Minerva, I, 1972, pp. 125-131).

Petru Fântânaru își găsește cu greu loc potrivit în istoria literaturii române. Nu e de mirare ca nu-l găsim măcar menționat în cercetări semnate de Călinescu, Ion Rotaru, Constantin Ciopraga.

Locul său este, în afară de orice îndoială, cel al unui **pionier** al epigramei românești. Statutul de „lampadoforas“ explică, în bună măsură, uitarea și judecata, poate, nedreaptă...

Într-un raft „bibliotecar“ al epigramei românești, Petru Fântânaru rămâne un strălucit precursor (pentru epocă, spirit, mentalitate), amintind cazul lui Petru V. Grigoriu (*Budușcă*) – pomenit de Hogaș în *Amintirile* sale – pentru că a „rămas“ printr-o epigramă celebră: „*Dacă apa din fântână/ S-ar prefăce-n vin Cotnar,/ Aș lăsa limba română/ Și m-aș face... fântânar.*“

Petru Fântânaru a lăsat limba română doar pentru un joc estetic, fântânar era prin numele de familie, iar **Cotnarul** îi era sfetnic și îndemn.

A fost un om de spirit ales, un intelectual cultivat, un dascăl iubit și un înaintaș de marcă al epigramei românești...

Grațian JUCAN

Un traducător: Nicolae Roșca

Poetul Nicolae Roșca (1912-1954) s-a născut la Solca, lângă Rădăuți. Tatăl său a fost preot. A învățat la Liceul „Aron Pumnul” și a studiat literele (filologia clasică) și filozofia la Universitatea din Cernăuți.

A funcționat ca profesor de Limba și literatura română și latină, la Liceul „Dragoș Vodă” din Cîmpulungul Moldovenesc și la alte școli din oraș, desfășurînd o bogată activitate culturală, remarcîndu-se ca bun conferențiar, avînd și deosebite proiecte literare.

A colaborat la *Junimea literară*, *Iconar*, *Glasul Bucovinei*, *Însemnări sociologice*, *Orion*, *Spectatorul*, *Tribuna*, *Suceava*, *Floare de gînd*, *Caiet literar*, *Răboj*, *Buna Vestire*, *Revista Fundațiilor Regale* etc.

A corespondat cu cîțiva scriitori din București, iar cu unii a intrat în polemică (literară).

A publicat două plachete de versuri: *Neutral*, Cernăuți, 1934 și *Blocat*, Cernăuți, 1934, și un studiu: *Punctul de plecare în teoria cunoașterii la Im. Kant*, Editura Iconar.

A tradus poezii din Charles Baudelaire, Arthur Rimbaud, Paul Verlaine, și, în ultimii ani ai vieții, din A.S. Pușkin.

Poezii originale și traduceri i-au fost publicate în antologia *Poezii tineri bucovineni*, București, 1938, alcătuită de Mircea Streinul, iar traduceri din Ch. Baudelaire i-au fost reproduse în antologia *Florile răului*, E.L.U., București, 1968, ediție alcătuită de Geo Dumitrescu.

Cu Nicolae Roșca, poezia suprarealistă bucovineană atinge apogeul. Reproducem poezia: „*Telurica francheță răzbise atitudinî/ astenice de mit înalt și chinuit./ În dalele căzute, un trup neisprăvit/ urca în simfonii carnale certitudini./ Odată contestate pecețile amare,/ roise-n coapse viața ca primăvara-n stup./ Te bucurai de soare, de apă și de trup/să te întorci mai pur pe culmile stelare./ Căci peste lut veni un val de duioșie/ Pornirea reprimată îți cizela un crin/ crescut în ciornoziomuri de chiot și venin./ să-mbălsămeze-n vis celesta chinovie.*”

O serie de poezii traduse din Ch. Baudelaire a apărut în *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 1/1938 și revista *Suceava*, 1939, fiind premiat de revista *Vremea*, premiu instituit de Ion Pillat și decernat de un juriu alcătuit din: Perpessicius, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu și Constantin Stelian. Republicăm dintre traduceri poezia *Bufnițele*: „*Sub streășina luminii de amiază/ Mai multe bufnițe într-un șirag/ Ca niște zeități din alt meleag/ Rotindu-și ochii roșii, meditează./ Vor rămînea nepăsătoare – așa/ Tîrziu pînă la ora-ntristătoare/ Cînd soarele se duce la culcare/ Și pe afară-ncepe a-nnopta./ Prin asta ele par să sfîșuiască/ Pe om, că e prudent să ocolească/ În lume tot ce-i nou și inedit./ Căci cine cu iluzii se îmbată/ E totdeauna aspru pedepsit/ De-a fi voit să-și schimbe soarta dată!*”

Pentru aceste traduceri, Perpessicius l-a numit pe poet „virtuosul tîlmăcitor al poeziei baudelairene”, iar

traducerile „superioare tîlmăciri” – „În ce măsură traducerile acestea – continua el – au constituit o revelație, cu prilejul premiului instituit de Ion Pillat, am mai avut prilejul să arătăm (...). Și totuși, nu numai că faptul a fost cu putință, dar el a fost săvîrșit în condițiuni de riguroasă artă și de continuă inițiativă, metrică și lexicală, cari au conferit, dintr-o dată, tîlmăcirilor d-lui Nicolae Roșca titlul și caracterul unei revelații. Și revelație fu. Nici una din dificultățile de gîndire sintetică și, nu rareori, abstrusă, ale poetului francez n-a fost nesocotită. Că unul și altul ar fi găsit sau preferat altceva, aceasta-i altă poveste. Tîlmăcitorul bucovinean a luat în piept toate urcușurile și nu s-a lăsat pînă nu a răzbit, ca și peregrinul infernului, la luminișul încununat de stele al nopților baudelairene. Căci este în Baudelaire o permanentă lumină de noapte, înstelată, și dl. Nicolae Roșca a intuit și transpus, în proaspăt vers românesc, această față dinăuntru a poeziei maestrului său. Cuvinte rare, regionale sau de o vechime de cronică, ritmuri strunite cînd mai strîns și cînd mai liber au dat posibilitatea d-lui Nicolae Roșca să treacă de la alexandrinul unor poeme ca *Cei șapte bătrîni* sau *Bătrînele la fluidul și aerianul vers din Vis parizian*, una din cele mai categorice izbînzii ale tîlmăcitorului. A adăuga că dl. Nicolae Roșca (a cărui tîlmăcire din *Le Bateau ivre*, din prezenta antologie stă pe același plan de superioară realizare) s-a cufundat în Baudelaire ca într-o mare de corali și că a izbutit, pare-se, să-l traducă în întregime, nu mi se pare defel un merit comun, iar pentru fizionomia tinereii poezii bucovinene, o notă capitală, în judecățile cîte se pot formula despre dînsa.”

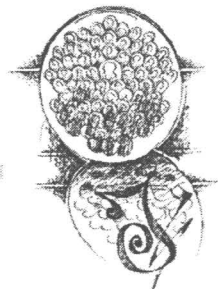
Camil Baltazar a elogiat, de asemenea, traducerile lui Nicolae Roșca din Charles Baudelaire: „Am avut – scria el – revelația traducătorului ideal al poeziei lui Baudelaire, prin fidelitatea transpunerii și congenialitatea textului. Mi se pare că autorul acestor atît de reușite traduceri baudelairene a luat și premiul *Societății Scriitorilor Români* pentru tîlmăcire. Așadar, nu unui mare scriitor cu renume, ci unui harnic și dotat scriitor bucovinean i-a fost dat să se învrednicească a asimila substanța și inefabilul farmecului și a celui ceva insensibil ce face valoarea fără de moarte a poeziei lui Baudelaire și să ne-o transpună în limba românească.”

Poetul Nicolae Roșca s-a stins din viață în Cîmpulungul Moldovenesc și a fost înmormîntat în cimitirul „Ionei”.

Din proiectele sale: poezii, schițe, romane, o antologie din lirica franceză, articole și studii, din care un interesant studiu despre poezia lui Ion Barbu și altul de interpretări ale poeziei românești interbelice, precum și traduceri, n-au mai apărut. Manuscrisele, cîte au rămas de la el, au fost distruse prin inconștiență.

O ediție de poezii originale și traduceri, care să-l readucă în atenția cititorilor, ar fi necesară.

„Ion Creangă este un postmodern“

Mihai CIMPOI în dialog cu Călin Ciobotari

Președinte al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, membru al Academiei Române, subtil critic și istoric literar, adept al unui naționalism calm, decent și bine argumentat, academicianul Mihai Cimpoi a fost prezent la Prelecțiunile Junimii de la Casa Pogor, cu o incitantă comunicare intitulată „Ion Creangă - dialecticile memoriei și amintirii”. Cu Bojdeuca în suflet și cu Prutul în tâmpile, academicianul a acceptat provocarea unui dialog pe cele mai diverse teme: de la Creangă la situația actuală a Moldovei, de la literatura națională la cea universală, de la ... Iași la Chișinău.

Călin Ciobotari: Domnule academician, propun să

începem dialogul nostru cu „întrebarea casei” pe care o adresez constant tuturor prelectorilor invitați la Casa Pogor. Ce reprezintă pentru dvs. Junimea, spiritul junimist și ideea de prelecțiune junimistă în veacul XXI?

Mihai Cimpoi: Eu cred că întreaga activitate a Junimii și a junimiștilor, pornind de la programul cunoscut, corespunde întrutotul imperativelor europenizării și integrării europene. Altfel spus, revine în actualitatea noastră fierbinte, cu un consens și o anticipație de timp...

C.C.: Aproape 150 de ani...

M.C.: Da, aproape 150 de ani. Îmi aduc aminte în acest context de un comentariu al lui Eminescu, pe la 1880, cred, în care, referindu-se la articolul unui jurnalist ceh, vorbea despre necesitatea constituirii unei Ligi spirituale europene.

C.C.: Un sinonim al Uniunii europene?

M.C.: Da, poate mai potrivit decât ideea de Uniune. Mai ales că o ligă spirituală e și mai ușor de creat decât o

uniune economică. Și ce spunea Eminescu acolo? Spunea că o astfel de ligă urma să armonizeze interesele speciale, naționale.

C.C.: Exact cerințele de astăzi.

M.C.: Întocmai. Ba mai mult, acolo unde Constituția Europeană s-a împotmolit astăzi, mă refer la locurile în care trebuia să stipuleze valorile creștine, rădăcinile creștine ale Europei. O viziune de care ar trebui să se țină cont, cu atât mai mult cu cât este la mijloc un concept cheie al europenizării.

Scriitura cu voce tare

Florin Cântec, Mihai Cimpoi, Constantin Dram

Prelecțiunile Junimii, ediția a V-a, seria a IV-a, 28 februarie 2007

C.C.: Revenind la prelecțiunea pe care ați ținut-o, „Ion Creangă – dialecticile memoriei și amintirii”, încă de la început ați pomenit despre nevoia de relecturare a operei lui Creangă. Mă interesează să știu dacă această „recitare” chiar o vedeți ca pe o necesitate sau, mai degrabă, ca pe un exercițiu.

M.C.: Orice epocă, orice generație impune o schimbare de grilă. Se schimbă sensibilitățile, mentalitățile, unghiurile de privire a lumii... Sigur, nu radical. Trăim însă într-o postmodernitate. Cunoașteți toate discuțiile în jurul acestui concept. Ei

bine, eu am încercat să demonstrez că Ion Creangă este un postmodern.

C.C.: O idee scandalosă!

M.C.: O fi, dar Creangă creează un text cu multă

plăcere. Am pornit de la „plăcerea textului” a lui Roland Barthes, dându-mi seama că humuleșteanul este un textualist. Textualizează o lume, lumea copilăriei. E absolut aplicabilă în interpretarea operei lui Creangă această grilă nouă. Plăcerea aceasta, calitatea aceasta a fost subliniată de foarte mulți exegeți. De la Călinescu, Vianu, s-a tot vorbit despre farmecul povestirii.

C.C.: Interesant e că textualizarea de care vorbiți nu este una pentru sine, blocată în ea însăși. Îmi vine în minte spusa dvs. cum că ar fi o „scriitură cu voce tare”.

M.C.: Da, este și una și alta. Am vorbit în prelecțiune despre o plăcere a textului, o autodesfătare, cum ar spune Roland Barthes, dar este și o plăcere a rostirii cu voce tare. La acest capitol există scriitori care pun preț pe așa ceva. Sunt scriitori care, pur și simplu, rostesc cu voce tare textul. Îl am în vedere pe Cervantes, Flaubert și, bineînțeles, pe Creangă.

C.C.: În spațiul românesc mai identificați astfel de scriitori?

M.C.: Toți marii povestitori, însă cu precădere Sadoveanu.

C.C.: E totuși un alt tip de textualism acolo.

M.C.: În principiu cei doi narează în același registru, însă la Sadoveanu există mai mult epic. Însă ca și la Creangă, epicul se transformă în poetic. Apropo de poetica romanescă, foarte bine surprinsă de R.M. Albérès în *Istoria romanului modern*, acum se vorbește despre poezitate, despre lirism ca despre o dimensiune modernă a romanului. Iată că și aici suntem sincronizați cu ce se întâmplă în „romanul modern”, cu mitopoietica. Cât despre „rostirea cu voce tare”, aș dori să-l amintesc pe Cervantes, care își citea primele capitole ale celebrului său roman pușcăriașilor. El a scris *Don Quijote* în închisoare. Partea a doua a scris-o după ce a fost eliberat și, e ușor de observat, e mult mai stufoasă. Așadar o primă parte controlată cu auzul și o a doua în care acest control dispare, scrisul ducându-se în baroc.

Nu trebuie să-l limităm pe Creangă la autorii pentru copii, la marii povestitori ai lumii – Andersen, Frații Grimm. De ce să nu spunem că, în ciuda anumitor diferențe, fluxul memoriei îl apropie pe Creangă și de Proust?

C.C.: Considerați așadar că o scriitură precum cea a lui Creangă se adresează mai degrabă urechii decât ochiului.

M.C.: Da, așa cred, deși are și multă picturalitate. Descrierile sale sunt foarte vizuale. Gândiți-vă numai la descrierea Ozanei, a satului și așa mai departe.

C.C.: Am remarcat, oarecum surprins, că prelecțiunea dvs. propunea o raportare mai puțin facilă la Creangă. Constat aspectul acesta pe fundalul unei obișnuințe a noastre de a-l simplifica enorm pe

autorul *Amințirilor*. Vi se pare un inconvenient? Mai ales că în școlile din România Creangă se studiază în clasele V-VIII, așadar la un nivel la care anumite subtilități nu pot fi transmise.

M.C.: Categorical este o eroare. Vladimir Streinu spunea că scrisul său e unul rafinat, dedicat intelectualilor. La fel, Călinescu susținea același lucru. Și eu cred că arta de povestitor a lui Creangă poate fi intuită, înțeleasă pornind de la clasele de liceu. Creangă e mult mai complex decât lasă a se înțelege „Pupăza din tei” sau mai știu eu ce fragment. Strategiile sale narrative presupun multă, multă atenție. Noile metode naratologice trebuie aplicate asupra scriiturii sale.

C.C.: Plus că mai există un risc, după părerea mea. Oferindu-i-l pe Creangă copilului de clasă a cincia, a șasea, îl pui într-un soi de concurență bizară cu posturile de desene animate, cu jocurile pe calculator. Riști ca mesajul tău să nu ajungă cum trebuie și unde trebuie.

M.C.: Și, în plus față de ce spuneți, mai există o problemă. Nu trebuie să-l limităm pe Creangă la autorii pentru copii, la marii povestitori ai lumii – Andersen, Frații Grimm. De ce să nu spunem că, în ciuda anumitor diferențe, fluxul memoriei îl apropie pe Creangă și de Proust? Eu am încercat totuși să demonstrez că există o diferență între memorie și amintire, pe linia demonstrației făcute de Ștefan Lupașcu. Memoria este rezervorul, iar amintirea ca atare actualizează memoria. Cu cât amintirile sunt mai vii, mai colorate, cu atât ele actualizează mai mult memoria. Lupașcu a răsturnat în fond triada hegeliană, teză – antiteză – sinteză, considerând că există doar două elemente care se activează reciproc. Așadar, logica dinamică a contradicțiilor. La Creangă, această logică este prezentă.

C.C.: Credeți că astăzi s-ar mai putea naște un Creangă? Mediul literaturii actuale ar mai permite o asemenea apariție?

M.C.: Nu. Un Creangă nu, dar scriitori care scriu frumos, da. Prin „a scrie frumos” înțeleg tocmai acea plăcere a textului de care pomeneam anterior. Chiar dintre postmoderniști, un Mircea Cărtărescu, un Gheorghe Crăciun, Petru Cimpoeșu și alții.

C.C.: De la dvs. am aflat că humuleșteanul nostru a fost tradus în Japonia. Ce-or fi înțelegând asiaticii din scrierile sale?

M.C.: Eu cred că toată lumea are nevoie de poveste...

C.C.: S-a zis adesea despre Creangă că ar fi intraductibil.

M.C.: Da, dar vedeți dvs., ideea aceasta de intraductibilitate a fost uneori contrazisă. Îmi amintesc că, în anii '60, Uniunea Scriitorilor din România, în condițiile de atunci, a pus problema traducerii marilor clasici în limbi de mare circulație. Ei bine, mulți s-au mirat de reacția foarte favorabilă a englezilor.

C.C.: Ca să nu mai vorbim despre americani... *De veghe în lanul de secară* fiind într-un fel pe linia lui Creangă și indicând o anume „slăbiciune” pentru genul acesta de memorizare.

M.C.: Sigur că da, foarte bună precizarea. Și de ce să nu-l pomenim chiar pe Faulkner, cu acea frecvență schimbare de perspectivă, cu frazeologia aceea barocă, în care iarăși se poate observa plăcerea povestirii. Iar în literatura sud-americană, în acel realism magic, plăcerea povestirii este la ea acasă.

C.C.: Acolo aproape că nu mai e vorba despre plăcere, ci de o psihoză a povestirii. Bineînțeles, o psihoză frumoasă.

M.C.: Că tot discutăm despre sud-americani, recent, *Sărmanul Dionis* s-a bucurat de un mare succes. Dar revenind la japonezi, eu cred că și spiritul excesiv electronizat, ca să zic așa, are și el nevoie de poveste. Am acolo un prieten al meu și al literaturii române, Sumiya Haruya, care l-a tradus pe Eminescu, pe Rebreanu, pe Eliade, acesta din urmă având un mare impact asupra cititorului japonez cu proza sa fantastică. Poate că tocmai spiritul foarte pragmatic al japonezilor contribuie la plăcerea lor pentru fantastic. Poate că tehnicizarea aceasta cumplită îi terorizează, iar evadarea în fantasticul literar e chiar o necesitate. Un alt exemplu de impact al literaturii române în Occident: într-un interviu, „nobelistul” Kobo Abe mărturisea că maestrul său este ...Liviu Rebreanu. Zilele acestea intenționez să-i scriu lui Sumiya Haruya. Sunt și eu curios să văd ce înseamnă Creangă pentru Japonia.

C.C.: Revenind din Japonia și trecând Prutul, m-ar interesa să-mi spuneți cum mai privesc intelectualii moldoveni cultura română. Cum se raportează la ea? Care e atitudinea lor în fața unei „auto-

flagelări” precum cea pe care o practică, de exemplu, Patapievici?

M.C.: Vreau să vă spun că, la ora actuală, noi, românii basarabeni, și am în vedere, desigur, lumea intelectuală, încă trăim la o oră a recuperărilor. Lichidăm „petele albe”, ca să folosesc o sintagmă din perestroika gorbaciovistă, sintagmă actuală, adică recuperăm și punem în circulație valorile la care nu am avut acces. Clasicii români au fost editați târziu, trunchiat și vulgarizați în linia ideologiei acelei vremi. Cât despre referința la Patapievici, ne miră acest dispreț cioranian, deși Cioran nu a vorbit niciodată pe tonul acesta despre limba română și despre Eminescu.

C.C.: El doar se raporta la cultura română dintr-un anumit moment și dintr-un anumit context.

M.C.: Corect! Era și un entuziasm tineresc, cum spunea chiar el în clipa reeditării *Schimbării la față a României*. Ce face Patapievici este o caragializare nedreaptă a societății. În unul din textele mele vorbeam despre societatea românească în termenii „fierăriei lui

Iocan”, din *Moromeții* lui Preda. Un spațiu în care fiecare vine cu părerea lui și cu ziarul partidului.

C.C.: Însă acolo, în spațiul original, exista cineva care citea gazeta. Credeți că cel care citește gazeta la noi este Traian Băsescu?

M.C.: Poate că da, însă cei care-l ascultă când o citește ies tot cu părerile lor (râde – C.C.). Perioada de tranziție pe care o traversăm acum reactualizează niște complexe mai vechi. În primul rând cel de inferioritate în fața marilor culturi.

C.C.: Într-adevăr, nu prea reușim să ieșim din distincția lui Blaga între culturile majore și cele minore.

M.C.: Vine apoi complexul marginii sau al marginalizării.

C.C.: Cum s-ar putea rezolva complexul acesta al marginii, care mi se pare mult mai perfid decât primul?

M.C.: După părerea mea, noi înțelegem dialogul intercultural în mod greșit. Noi trebuie să venim în Europa cu valorile noastre. Iată lucrul ele-

Mihai Cimpoi explicând ce-i cu postmodernitatea lui Creangă

mentar care nu se înțelege. Poate că am păreri perimate, poate că naționalismul românesc din mine mă cantonează în niște vechi șabloane, însă am văzut ce scriu sociologii, filosofii culturii. E vorba despre un dialog valoric, pe picior de egalitate. Un dialog intervaloric, iar nu un monolog al marilor culturi. Nu cred că Patapievici are dreptate când afirmă despre cultura română că nu are un specific al ei, că e o cultură de raftul doi. Au mai existat discuții despre rafturi, despre cât de mică este cultura noastră. Să vă dau un exemplu. Nicolae Manolescu susține că sintagma de „poet național” este perimată și că nu se operează cu asemenea noțiuni în culturile mari. Nu este adevărat. Luați *Istoria literaturii germane* a lui Franz Martini și o să vedeți că Goethe este poet național și educator național. La ruși, nici nu mai vorbim. Nimeni nu îndrăznește să spună că Pușkin nu ar fi poet național. Am discutat apoi cu intelectuali francezi. Acolo Hugo este poetul național. „Baudelaire ne place, dar Hugo este poetul național”, mi-au spus. La fel cu Dante în Italia și Lope de Vega în Portugalia, marele Shakespeare în Anglia. Așadar sintagma „poet național” nu este o noțiune perimată, cum crede Manolescu. Naționalismul, în sensul bun al cuvântului, este o marcă ontologică. Vrem sau nu, suntem români, chiar dacă zicem că suntem europeni. Se face însă și multă speculație pe marginea acestui cuvânt. Imperativele politice ale lui Corneliu Vadim Tudor există, însă modul în care sunt puse în practică...

C.C.: Bănuiesc că în Republica Moldova Vadim este simpatizat.

M.C.: Bineînțeles, însă mai mult ideea de naționalism decât personajul. Depinde și de metodele prin care promovezi acest naționalism. Din punctul meu de vedere, valorile noastre trebuie promovate liniștit, calm, constructiv. Imaginea culturală a unei țări, am mai spus-o, este cea autentică, cea adevărată a acelei țări. Imaginea economică și imaginea politică sunt imagini relative. Din păcate nu există un mecanism bine pus la punct pentru promovarea imaginii noastre culturale.

Eu ziceam, la prelecțiune, că Transnistria va transnistriza Basarabia, Basarabia va basarabeniza România, iar Cezar Ivănescu a completat spunând că România va basarabeniza Europa

C.C.: Sunteți, de ani buni, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. Ați putea să ne spuneți care mai sunt tendințele literaturii moldovenești? Există o predilecție pentru ceva anume?

M.C.: Ar trebui să revenim la acea spusă a lui Alecsandri: „Românul s-a născut poet”. Caragiale, ce e

drept, îl contrazicea, spunând că românul are o înclinație spre scrisori, rapoarte, denunțuri.

C.C.: Aruncând un ochi la societatea contemporană, aș ține cu I.L.Caragiale.

M.C.: (râde – C.C.) Sigur! În Basarabia, însă, se pare că poezia rămâne la înălțime, mai ales că este și variată, cu mesaj, nefilologizată la extrem, așadar o poezie cu cititori. Există deja câteva generații diferite, care scriu diferit, gândesc diferit.

C.C.: Mai în glumă, mai în serios, ați pomenit în prelecțiunea dvs. spusa cuiva că atunci când limba română va dispărea, ea va continua să existe tocmai prin limba moldovenească. E mai mult glumă sau mai mult seriozitate în afirmații precum aceasta?

M.C.: Aș crede că e ceva dramatic. La televiziuni de mult nu mai există o limbă română. Aceea e ...altceva. Bine, se și exagerează, dar, cred eu, limba română, devenind și limbă de lucru a Uniunii Europene, intră nu numai într-o circulație mai largă, dar și într-un fel de concurență cu limbile deja consacrate. În Republica Moldova este, la nivel de stat, o campanie de moldovenizare, întreprinderi absurde precum acel dicționar moldovenesc-român. Eu ziceam, la prelecțiune, că Transnistria va transnistriza Basarabia, Basarabia va basarabeniza România, iar Cezar Ivănescu a completat spunând că România va basarabeniza Europa (râde – C.C.). Dincolo de glumă, formulări staliniste precum „limbă moldovenească”, „popor moldovenesc” nu vor rezista prea mult, pentru că adevărul este altul.

C.C.: Zăbovind la „puterea limbii”, am invocat de multe ori limba ca pe o scuză că nu am reușit să „punem mâna”, până acum, pe un Nobel.

M.C.: Așa obișnuim să ne scuzăm, într-adevăr, însă n-avem dreptate. Ce, limba poloneză mai e vorbită de cineva în Europa, în afară de polonezi?

C.C.: Sau albaneza lui Kadare...

M.C.: Sau maghiarii, care au câțiva laureați ai premiului Nobel. Așadar nu e o scuză.

C.C.: La final, un gând pentru ieșeni.

M.C.: Aș dori ca Iașul, cu ale sale tradiții culturale deosebite pe care, în fond, s-a construit marea cultură românească, oraș în care fiecare piatră respiră istorie, să devină o capitală culturală a Europei...

C.C.: Am vrea noi...

M.C.: Mda! Oricum, să își păstreze prestigiul cultural.

C.C.: Dar Sibiul nu vă place?

M.C.: Sibiul e ceva de moment, însă Iașul ar putea fi ceva pe termen lung.

Daniel CORBU

Ion Creangă - 170 de ani de la naștere

Ion Creangă în oglinzile paralele și neparalele ale timpului

Încă de la începutul perioadei interbelice s-a vehiculat ideea, care circulă pînă astăzi ca un loc foarte comun, conform căreia trei sunt scriitorii clasici români care au fost mari creatori de expresie: Eminescu a creat limbajul liric, Creangă pe cel epic, iar Caragiale limbajul comediei.

Întrebarea care se pune în cazul unui scriitor clasic astăzi, în plin postmodernism, cînd reevaluările, resemnările, prin urmare revizuirile la nivelul estetic și ideatic sunt la modă, este cît de actuală rămîne opera acelui scriitor. În cazul nostru, cît de actuală mai este opera marelui humuleștean la 115 ani de la apariție (*Scrieri*, vol. I, *Povești*, 1890 și vol. II - *Amintiri din copilărie și anecdote*, 1892, Editura Librăriei Școalelor Frații Șaraga, Iași), după ce s-au succedat patru generații, iar gustul literar a suferit schimbări mai mult sau mai puțin benefice? Răspunsul trebuie dat fără întîrziere și fără ezitare: Ion Creangă a rămas același reper al clasicității noastre literare, cu un număr constant de cititori și admiratori de toate vîrstele. Dacă prin anii treizeci ai secolului trecut se spunea că Ion Creangă este un scriitor mai mult citit decît comentat, considerăm afirmația perfect adevărată. Anii din urmă (adică de după exegezele unor Iorga, Ibrăileanu, Boutière, Călinescu și Vianu) au adunat cîteva mii de studii, semnate și de cei avizați, dar și de mulți pseudoanalisti aflați în treabă, meniți să îngroașe, din carierism programat sau din orgoliul ridicol specific autorficului, numărul comentatorilor de duzină. Cei adevărați (să nu uităm a-l numi mereu și mereu pe Vasile Lovinescu între ei!) au descoperit atît spectacole lingvistice, cît și zone semantice noi, limpezind falii și falduri ale unei opere de mare profunzime și complexitate. Așa încît, nu se mai pot repeta cuvintele lui N. Iorga de prin 1893 (*Șițe de literatură română*, Ed. Librăria Frații Șaraga), care deplîngea faptul că „cel mai original și mai românesc dintre prozatorii noștri” căzuse în uitare, că e „puțin cunoscut multora din generația tînă”.

Opera lui Creangă rămîne una dintre cele mai vii din literatura română, în *Amintiri*, ca și în povești, ne întîmpină mișcare, voioșie, veselie, bucurie a vieții, rareori cîte un fir de nostalgie strecurat ici-colo cu metodă și picanterie stilistică. Scenele din *Amintiri din copilărie* (ce altceva să fie *Amintirile* dacă nu o înșiruire de scene pline de farmec și candoare!) sunt legate între ele de stilul inconfundabil al celui mai testicular prozator din literatura română. Ironia l-a salvat pe Creangă și în viață (a și

devenit un personaj fabulos al Iașilor, un Nastratin) și în operă, ca și umorul curat, nesofisticat de nimic. Într-o nvelă de o mare forță și profunzime, cum este *Moș Nichifor Coțcariul*, acțiunea e aproape nulă. Aici umorul e stăpîn. Jupîneșica Malca, Grumăzeștii, lupul, dealul Balaurului, balaurul, solomoniile, baba lui Nichifor de-acasă, toate formează doar un sărac univers vivandier. Umorul obținut prin dialog e totul. Rîsul la Creangă, despre care au vorbit sute de comentatori ai operei, nu este introdus ostentativ în operă, în constructul narativ, ci vine natural, e sănătos, puternic și firesc. Sigur că opera reflectă temperamentul lui Creangă! El a văzut mereu partea comică și știe să provoace rîsul natural pornind de la descrierea unei „blăstămății”. Creangă poseda umorul ca nimeni altul și asta îl făcea original, ca și păstrarea neatinsă a limbii și a gîndirii românești. Cum spunea Garabet Ibrăileanu, în excelentul eseu *Povestirile lui Creangă*, publicat în „Viața Românească” prin 1910, „în Creangă trăiesc credințele, eresurile, datinile, obiceiurile, limba, poezia, morala, filozofia poporului, cum s-au format în mii de ani de adaptare la împrejurările pămîntului dacic, dedesubtul fluctuațiunilor de la suprafața vieții naționale. Creangă este un reprezentant perfect al sufletului românesc între popoare; al sufletului moldovenesc între români; al sufletului țărănesc între moldoveni, al sufletului omului de munte între țărani moldoveni”.

La Creangă înfîlnim toate ipostazele comicului: de la ironie la zeflemea, de la sarcasm la grotesc, de la satiră la burlesc. Și oricine citește Creangă, admiră „limba” lui Creangă. Cuvintele familiare sau cele cu aspect argotic dau vioiciune și energii suplimentare textului: *cărăbăni*, *clămpăni*, *lioarbă*, *furluase*, *bușească*, *bojbăit* etc. G. Călinescu avea să facă un inventar al vorbelor de duh aflate în opera lui Creangă. De remarcă că între *Amintiri* și povești limbajul nu se schimbă. Și cum să nu fim de acord cu Vladimir Streinu, care vorbește de o „șiretenie sintactică”, ce înșeală receptorul, pentru că deturneză sensul firesc al frazelor obișnuite sau al calambururilor. Sau pe Mircea A. Diaconu, care ne convinge, într-un studiu de excepție, de gratuitatea umorului lui Creangă. Sau, încă o dată pe G. Călinescu, exegetul care avansa și argumenta, în *Istoria literaturii de la origini pînă în prezent* (1941), ideea caracterizării personajelor crengiene prin dialog: „Cine nu se lasă înșelat de deosebirea de medii nu poate să nu observe înruditărea artei lui Creangă cu aceea a lui Caragiale. Amîndoi caracterizează

dialogic și au un umor verbal pe care-l comunică personajelor. Amîndoi pun în gura eroilor vocabulare originale - unul țărănesc, altul orășenesc semidict. Aceste vocabulare n-au nici o importanță estetică în sine, ci numai una de caracterizare. Vorbirea descrie mișcările interioare. „Doamne, bine vom mîncea!” al babei este foarte puțin o expresie frumoasă, ci un mod tipic și comic de exteriorizare a zgîrceniei, care sună *mutatis mutandis* ca *C-eșt' copil?* sau *Que diable allait-il faire dans cette galère?* Ca și Caragiale, Creangă alternează dialogul cu părți ale sale, care nu sînt simple comunicări de fapte, ci un monolog al autorului, biziundu-se pe același umor al cuvîntului tipic. Această parte, lipsită de obiectivitate, în care autorul-actor comentează dialogul, trebuie nu citită, ci reprezentată scenic. Ea este corespondentul monologului caragialesc sau al corului antic, care urmărește gesturile eroilor, judecîndu-le”.

Despre oralitatea lui Creangă s-a vorbit mult, cu observații asupra formulelor povestitorului și a tonului lor făcute de condeie avizate: G. Călinescu, VI. Streinu, T. Vianu. Acesta din urmă dezvoltă ideea structurilor sonore din *Amintiri* și făcea o analiză ritmică a silabelor și membrilor textuale: „Orală este, în sfîrșit, frumoasa cadență, mai puțin observată, a perioadei crengiste, în care scriitorul ne oferă unul din exemplele cele mai interesante ale artei sale rafinate. Aceste perioade se pot descompune în unități ritmice mai lungi sau mai scurte, a căror alternanță alcătuiește un tablou plin de o armonie opulentă și variată. Iată analiza ritmică a unor astfel de perioade, în care membre ale perioadei de 8-12 (15), silabe alternează, cu membre de 5 (2) - 7 silabe :

8 silabe	„Dragu-mi era satul nostru
11	cu Ozana cea frumos curgătoare
8	și limpede ca cristalul,
12	în care se oglindește cu mîhnire
6	Cetatea Neamțului,
5	de-atîtea veacuri!
9	Dragi-mi erau tata și mama,
7	frații și surorile,
7	și băieții satului,
11	tovarășii mei din copilărie,
12	cu cari în zilele geroase de iarnă,
11	mă desfătam pe ghiață și la sîniuș;
3	iar vara
11	în zilele frumoase de sărbători
6	cîntînd și chiuind,
15	cutrieram dumbrăvile și luncile umbroase,
7	prundul cu știoalnelor,
8	țarinile cu holdele,
6	cîmpul cu florile
6	și mîndrele dealuri,
10	de după care-mi zîmbeau zorile,
12	zburdalnica vîrstă a tinereții”

Aceste ample structuri sonore se pot, așadar, cu

ușurință desface în grupuri de silabe, relativ regulate atît prin numărul lor, cît și prin alternanța accentelor. Unele din unitățile ritmice analizate mai sus sînt versuri fără cusur. Urechea le ascultă cu încîntare, chiar cînd ochiul le citește. O deosebită atenție acordă Creangă și sfîrșitului ritmat al frazelor (clausulelor), din care spicuim în *Amintiri*: „în zburdalnica vîrstă a tinereții” (p. 77), „parcă-mi saltă și-acum inima de bucurie” (p. 35), „și pe băț își descarcă mînia în toată puterea cuvîntului” (p. 37), „pînă ce nu ne zgîriau și ne stupeau, ca pe noi” (p. 37), „cu un car încărcat cu lodbe de fag” (p. 59), „cumplit meșteșug de tîmpenie, Doamne ferește” (p. 61), „c-o sărutare plină de foc” (p. 67) etc. De altfel, poezia *Amintirilor* a fost detectată de către toți cercetătorii de vocație ai operei, în „acel nostalgic paseism, atît de caracteristic scriitorilor moldoveni” (T.Vianu) sau în realizarea unei magii a copilăriei care rămîne pură în spiritul cititorului. Să ne amintim, în acest sens, autocaracterizarea din *Amintiri*: „Și nu că mă laud, căci lauda e față: prin somn nu ceream de mîncare; dacă mă sculam nu mai așteptam să-mi deie alții; și cînd era de făcut treabă, o cam răream de pe acasă. Și apoi mai aveam și alte bunuri: cînd mă lua cineva cu răul, puțină treabă făcea cu mine; cînd mă lua cu binișorul, nici atîta; iar cînd mă lăsa de capul meu, făceam cîte o drăguță de trebușoară ca aceea, de nici Sfînta Nastasia izbăvitoare de otravă nu era în stare a o desface, cu tot meșteșugul ei”.

Cum spuneam, opera lui Ion Creangă, o adevărată demonstrație de spontaneitate, simplitate și firesc, este plină de mișcare și fast imaginativ. Personajele se rețin de la prima lectură: de la cele pitorești și pantagruelice ca Setilă, Ochilă, Flămînzilă, Ivan Turbincă sau Dănilă Prepeleac și pînă la hîtrul Moș Nichifor, popa Oșlobanu, zgîrcitul Moș Vasile, unchiul de la Humulești, soțul Mătușei Mărioara, Moș Bodrîngă, tîmpitul de Trăsnea, popa Oșlobanu. Cine urmărește arta portretului la Creangă nu poate ocoli începutul povestirii *Popa Duhu*, unde în citeva linii este făcut, cu magistrală artă, portretul părintelui Isaiia Duhu, fostul profesor al lui Creangă la Seminarul de la Socola, portret cu nimic mai puțin majestuos decît cele mai reușite portrete realizate de Balzac, Turgheniev sau Tolstoi: „Cine-a înfîlnit vrodată în calea sa un popă îmbrăcat cu straie sărăcuțe, scurt la stat, smolit la față, cu capul pleș, mergînd cu pas rar, încet și gînditor, răspunzînd îndesat «sluga dumitale» cui nu-l trecea cu vederea, căscînd cu zgomot cînd nu-și găsea omul cu care să stea de vorbă, făcînd lungi popasuri prin aleile ascunse ale grădinilor publice din Iași, cu cîte o carte în mînă, tresărînd la cîntecul păserelelor și oprindu-se cu mirare lîngă moșiroaiele de furnici, pe care le numea el «republici înfălepte», dezmerdînd iarba și florile cîmpului, icoane ale vieții omenești, pe care le uda cîte c-o lacrimă fierbinte din ochii săi, și apoi, cuprins de foame și obosit de osteneală și gîndire, își lua

căinel drumul spre gazdă, unde-l aștepta sărăcia cu masa întinsă! Acesta era părintele Isaiia Duhu, născut în satul Gogeașca-Veche, din județul Iași”.

S-a vorbit destul de puțin despre Ion Creangă în ipostaza epistolară. Ce-i drept, scrisorile păstrate de la Creangă sunt puține. El prefera confesiunea orală celei prin scrisori, iar moda jurnalului încă nu se impusese la noi. În cele treizeci de scrisori care se cunosc, Creangă este la fel de fermecător ca și în operă. Stilul e frust, fără multe arabescuri, dar se mențin toate semnele „păcatului de povestiar”. Pentru că Ion Creangă este tipul dialogic. Monologul fiind exclus, el se adresează mereu, iar în scrisori, mai mult ca oriunde, este evidentă funcția terapeutică și catarctică a confesiunii. Atît în scrisorile familiale (către sora Elenuța, unchiul Gheorghe Creangă sau Tina), cît și în cele către prieteni și oameni de litere (Conta, Maiorescu, Iacob Negruzzi, Kogălniceanu, Eminescu, N. Gane, A.C. Cuza, Slavici), se întîlnesc destule elemente ale celebrei oralități a lui Creangă. Preferința pentru întîlnirile directe și nu prin scrisori este exprimată într-un final de scrisoare către Gheorghe Creangă, datată 2 iulie 1889: „Oare nu-i păcat de Dumnezeu să nu ne mai vedem noi, așa din cînd în cînd? Dacă nu ne-am vede, cît mai trăim, apoi... morți... Dumnezeu știe! Ce zici! Adevărat să fie ori nu?” Informațiile sunt scurte, directe, fără amănunte: „Cu Pompiliu și cu Eminescu m-am întîlnit și ne-am probowitz... Cînd vei scrie lui Mihail pomeniște-i și de mine” (Dintr-o scrisoare către A.C. Cuza, Iași 5/17 noiembrie 1885).

Dar uneori îi place să se joace, ca în aceste rînduri, tot către A.C. Cuza: „la între-barea ce mai fac, răspund că nu mai pot face acum nimănui nimica!... Cu ce mă îndelet-nesc, mai mult cu șezutul, vorba unei duduici de modă nouă”.

Nici în scrisori autorul nu dă niciodată impresia că e mai important decît lumea din jur. Oferă din belșug știri despre lumea care-l înconjoară, iar cîteodată, entuziasmat de succesul prietenilor, devine chiar exuberant, ca în această scrisoare către Vasile Conta: „Iubite prietene, nu știi cît ne-am bucurat noi ieșenii de succesul ce l-ai avut în cameră. Eu, după cum mă cunoști, parcă înnebunisem de entuziasm, și de, prost oi fi, dar inimă mare am. M-am apucat de am ținut

o șezătoare acasă cu Răceanu, Ienăchescu, Mișu Necșoi și te-am proclamat cel mai mare orator al nostru. Să ne trăiești, căci tu faci cinste Ieșului nostru, oropsit și blestemat de D-zeu și de oameni!”

Cînd e vorba de opera sa, Creangă devine de o modestie dusă pînă la umilință, prezentată în stilul autoironic. La 10 noiembrie 1876, îi scrie lui Titu Maiorescu: „Vă rog să trimiteți povestea lui Moș Nichifor, pentru ca s-o dau la tipar... Dvoastră, cred că veți fi rîs de mine și de dînsa, și cu drept cuvînt; pentru că este o copilărie, scrisă de un om mai mult bătrîn decît tînăr; da bine, da rău, D-zeu știe. Eu atîta știu numai, că am scris lung pentru că n-am avut timp să scriu scurt. Dar ce am scris, și cum am scris, am scris...”, într-o scrisoare solemnă din 1886, octombrie 8/20, trimisă fondatorilor Bibliotecii populare bucovinene, care-i cereau permisiunea de-a retipări o parte din poveștile sale, le răspunde: „Iubiților confrăți, Dintre „poveștile populare” scrise de mine aveți voie a retipări oricare veți crede-o potrivită pentru atingerea scopului urmărit de d-voastră. Și sînt prea măgulit și mîndru de cîntea ce mi-ați făcut de a număra și pe unul ca mine între «scriitorii noștri cei mai renumiți». Dar fie și cum ziceți!... Politețea oamenilor binecrescuți nu are margini”.

Întîlnim în puținele scrisori care se păstrează judecăți clare în ce privește scrisul. La invitația lui C. Negruzzi de a mai trimite lucrări pentru publicat în *Convorbiri literare*, Creangă răspunde, la 15 mai 1885: „...încurajat de d-voastră, voiu mai încerca a scrie cîte ceva. Timpul însă pe cînd voiu ave ceva gata nu vi-l pot hotărî; căci știți d-voastră tare bine că aceasta e treabă de gust, nu de si-

Poetul Daniel Corbu temeinic ținîndu-se de hățurile literaturii...

lință". Când vorbește despre soarta poporului și de cei care conduc destinele țării, Creangă devine intolerant, ca în această epistolă către Ion Slavici, din 21 octombrie 1878: „*Ca fiu din popor, admit în totul părerile d-voastră: nu m-am putut opri a vărsa lacrimi, văzînd nenorocirea ce ne amenință în viitorul țării și al copiilor ei!... Dar oamenii noștri de stat! Ochi au și nu văd, urechi au și nu aud, căci întotdeauna au luat cărbunele cu mîna sărmanului țăran, care, la urma urmelor, tot el a plătit gloaba. Vorba ceea: „Capra b... și oaia trage rușine”. De-ar ști boii din cireadă ce mîna bicisnică îi duce la tăietoare!! Dar nu știe sărmanul dobitoc și de aceea tace și rabdă! Duce în spate toate sarcinile și hrănește pe netrebnicii cari își rîd de dînsul! Păstori nu-s și cîinii lipsesc. Ş-apoi ştii că într-un sat fără cîni se plimbă mișeei fără băf!...*”

Ca și în operă, timpul este, în scrisorile lui Creangă, generator de nostalgii. Retrăirile senzitive se petrec sub semnul aducerii-aminte. Iată cum încheie o scrisoare trimisă lui Titu Maiorescu la 19 septembrie 1887: „*în sfîrșit, vinerea trecută în 18 spre 19 m-am culcat iarăși afară după obicei și pe la cîte oare voi fi adormit nu știu dar știu că am adormit gîndindu-mă cu jale mare la societatea „Junimea” și ce mai este ea acum! La Gheorghe Scheletti, Lambrior, Conta și unde sînt ei acum!...*” Aceleași retrăiri sub semnul aducerii aminte, cu accente de melancolie și tristețe, întîlnim și în cele trei cuceritoare epistole ale lui Creangă către Eminescu: „*Această epistolă - spune în prima scrisoare - ți-o scriu în cerdacul unde am stat împreună, unde mata, uitîndu-te pe cerul plin de minunății, îmi povesteai atîtea lucruri frumoase... frumoase... Dar coșcogeamite om ca mine gîndindu-se la acele vremuri, a început să plîngă...*” Și în a doua scrisoare, datată decembrie 1877: „*Bădie Mihai, ce-i cu Bucureștiul de ai uitat cu totul Iașul nostru cel oropsit și plin de jidani? O fi musai viața burlăcească pe acolo, dar nu se cade să ne uiți prea de tot. Veronica a fost azi pe la mine și mi-a spus că și cu dînsa faci ca și cu mine. De ce? Ce rău ți-am făcut noi?! De Crăciun te așteptăm să vii. Tîncă a pregătit de toate și mai ales „sarmalele”, cari ție îți plăceau foarte mult. Eu am început, de, ca prostul, să scriu, dragă Doamne, o comedie. Când voi isprăvi-o, nu știu. Atîta știu, că subiectul e copiat, așa cum bine știi că pot copia, e luat din viața de mahala, unde stau de cînd am părăsit Humuleștii. M-am întîlnit cu fratele Conta. La leși ninge frumos de ast-noapte, încît s-a făcut drum de sanie, Ciricul e parcă mai frumos acum. Vino, frate Mihai, vino, căci fără tine sînt străin.*”

Chiar dacă puține la număr și elaborate fără grija celui care ar fi avut în vedere publicarea lor, scrisorile lui Creangă își au importanța lor în dezvăluirea personalității povestitorului-artist.

Opera lui Ion Creangă nu este prea întinsă, nedepășind

limita de cinci sute de pagini, lucru explicabil la noi, unde scrisul nu era o meserie. Dar tot ce a așternut pe hîrtie (chiar și scrisorile!), cu binecunoscuta-i acribie și exigență, are acuratețea și limpezimea lacrimii. Cunoșcîndu-l, Eminescu vedea în Creangă „o minune a expresiei populare, întemeiată în timp și spațiu”, grefată pe „un umor unic în literatura noastră”. Când, în 1875, dîndu-și seama că s-ar putea pierde o mare comoară spirituală, poetul îl îndemna pe Creangă să scrie poveștile pe care le povestea în zeci de variante, el a așternut pe hîrtie, într-un timp relativ scurt, trei: *Soacra cu trei nurori*, *Capra cu trei iezi* și *Punguța cu doi bani*, povești pe care le spunea copiilor la clasă încă de la începutul carierei de învățător, adică de prin 1865. Chiar dacă în *Amintirile de la Junimea* (p. 96), G. Panu spune că atunci cînd Creangă a citit *Capra cu trei iezi* a recunoscut „aproape textual” o poveste auzită de la o ordonanță a tatălui său, dați-ne voie să nu-l credem! Povestea în discuție nu-și are farmecul decît în stilul original și inconfundabil al marelui humuleștean („Le style c'est l'homme”, ar spune Buffon). De aici pînă la *Harap Alb*, cea mai complexă poveste scrisă vreodată în limba română, cînd Creangă a avut și prima criză a bolii care-l va pierde și pînă la *Amintiri din copilărie*, drumul celui care avea o frică organică de foaia albă (a se vedea manuscrisele păstrate!) a fost eroic.

Drumul lui Creangă în lume a început cu adevărat în 1879, cînd povestitorul era prezentat pentru prima oară în *DIZIONARIO BIOGRAFICO DEGLI SCRITTORI CONTEMPORANEI* (p. 324), publicat de Angelo de Gubernatis la Firenze, apoi în 1881, cînd apare cu trei povești în culegerea *Rumänische Märchen*, publicată în Germania în alcătuirea și traducerea D-nei Mite Kremnitz și, mai ales, după apariția volumelor de *Scrieri* (1890 și 1892). De atunci s-au scurs o sută și cîțiva ani. Cîteva generații au citit și recitat pe Creangă. Unii au văzut în opera sa drumul înrădăcinării, alții întoarcerea la canoarea și simplitatea existenței. Nu voi spune că originalitatea lui Creangă în cultura română măsoară lipsa de autenticitate a acestei culturi. Voi spune doar, ca orice iubitor de artă autentică și sentiment neviclenit, voi spune prin urmare că opera lui Creangă e o punte veșnică între suflete de români, că el va uni mereu prin scrierile sale, oameni și stări de spirit, va produce și limpezi mistere. Că opera sa ne este identitate și bucurie. Că „este o expresie monumentală a naturii umane în ipostaza ei istorică ce se numește poporul român, sau, mai simplu, e poporul român însuși, surprins într-un moment de genială expansiune” (G. Călinescu). Că „vremea va dovedi că aceste pagini sînt inimitabile și vor rămîne de-a pururi modele pentru toate veacurile” (Mihai Eminescu). Că limba română nu va dispărea atîta timp cît undeva în lume cineva va citi o pagină de Ion Creangă.

Ștefan OPREA

Caragiale, orator politic sau Caragiale, personaj caragialean

Cum se știe, la finalul anului 1904, Caragiale se stabilește definitiv la Berlin, în autoexilul survenit în urma nemulțumirilor de care avusese parte în țară. Hotărârea a fost posibilă datorită unei substanțiale moșteniri primite de la bogata sa rudă, Momuloaia, moștenire care îl scutea de grija zilei de mâine.

Colindase mai întâi Europa, vreme de un an întreg, împreună cu toată familia, spre a găsi locul cel mai potrivit de așezare. Nici Austria, nici Italia, nici Franța, nici Olanda, nici Elveția, ci Germania i-a plăcut cel mai mult. Probabil ordinea și disciplina nemțească și, fără îndoială muzica, l-au făcut să ia această hotărâre.

Va trăi la Berlin vreme de opt ani, timp în care va păstra legături exclusiv românești, cu prietenii din țară și cu cei din Germania. În viața literară germană nu s-a implicat. A urmărit însă minuțios tot ce se petrecea în Dacoromania – cum îi plăcea lui să numească țara pe care o părăsise.

Din toți acești ani de existență berlineză am ales anul 1908, în care am descoperit un Caragiale pasionat de viața politică din țară, viață în care se va implica mai mult decât ne-am fi așteptat de la un scriitor sclav al mesei sale de lucru. Îl vom găsi, în acest an 1908, prezent mai mult în „Dacoromania” decât în Germania.

Cum s-o fi explicând această hotărâre de a deveni om politic e greu de spus. Să-l fi stimulat succesul în domeniul al lui Delavrancea, care fusese ales deputat la Colegiul II? Adică prietenul Delavrancea **da** și el, Caragiale, **nu**? Să-l fi determinat lupta politică dintre conservatorii P.P. Carp și conservator-democrații lui Take Ionescu, luptă acerbă și zgomotoasă, în care simte nevoia să se implice pentru a ieși din izolarea și plictiseala berlineză? Sau, poate, scrisoarea lui Mihail Dragomirescu a fost decisivă. Acesta, takist convins, îi scria să vină în țară și să se alăture noului curent politic: „Ne-am uni și-am putea scoate pe lângă revistă (revista „Convorbiri critice”, n.n. Șt.O.) o gazetă politică”. Lui Caragiale ideea îi surâde.

Îi scrie lui Paul Zarifopol, la Leipzig, despre succesele lui Take Ionescu, ajuns în fruntea partidului conservator-democrat. Pare în admirație.

După ce se frământă câteva zile, se hotărăște să devină takist. Amintindu-și că, în urmă cu vreo 11 ani, publicase în „La Roumanie illustrée” un portret laudativ al lui Take Ionescu, socotește că ar fi potrivită – dacă nu chiar *oportună* – o republicare a acestuia; îi scrie, deci, lui Steuermann Rodion, la Iași, rugându-l să reia în „Opinia” respectivul profil. Și, ca să nu se creadă cumva că o face din oportunism, precizează: „Astăzi e vremea

lui Take; el este croul zilei; fiecare din noi să ne ținem locul împrejurul carului lui de triumf, fără să căutăm a lua cumva loc alături cu el în car, sub pretextul că vrem să-l cântăm mai de aproape și cu intenție de a smulge și pentru persoana noastră o parte din atenția publică”.

Să credem, deci, că nu era vorba de oportunism.

Dar, i se alătură lui Take Ionescu și – cum vom vedea îndată – îl va cânta foarte de aproape și se va bucura de „o parte din atenția publică”.

Se grăbește să plece spre țară, nu înainte de a-i scrie lui Mihail Dragomirescu, felicitându-l că a aderat la partidul conservator-democrat: „Acolo este locul nostru al tuturor, cari iubim ordinea și progresul, pentru că niciodată **patria** nu a avut mai multă nevoie ca astăzi de aceste amândouă și niciodată acestea amândouă n-au fost mai dușmănite ca astăzi de către mici și mari secături. Și eu voi fi cu voi [...] Și sper să servesc cu credință și cu cinste cauzei noastre”.

Deci **patria** și **progresul**. Nu zicea și Cațavencu la fel? „În aceste momente solemne, mă gândesc... la țărișoara mea... la România... la fericirea ei..., la progresul ei... Da, da, da, de trei ori da! Voi progresul și nimic alt decât progresul...”

Nenea Iancu îl anunță și pe prietenul Paul Zarifopol despre intențiile sale politice: „O să mă dau și la olecă de politică... Suntem datori să ne jertfim pentru patrie! Poate o ieși și de-acolo vreun bine...”

Căci – adăugăm noi, citându-l pe Trahanache: „de la partidul întreg atârnă binele țării și de la binele țării atârnă binele nostru”.

Partidul lui Take Ionescu își începea campania de propagandă la Iași, în ziua de 8 martie 1908 și Caragiale e prezent, „scrofulos la datorie”. Veniseră în capitala Moldovei, alături de lider, o seamă de fruntași politici: Nicu Xenopol, Dr.C. Istrati, Rădulescu-Motru, Nicolae Titulescu, Ștefan Zarifopol, fratele lui Paul. Caragiale își face acum debutul ca orator politic, în sala Sidoli. Iată-l pe părintele oratorilor Farfuridi și Cațavencu în situație similară: „Țara noastră trece vădit prin împrejurări determinante pentru viitorul Statului român, pentru viitorul națiunii întregi (*aplauze*). Cu siguranță, aceste împrejurări nu puteau găsi un bărbat mai vrednic și mai potrivit pentru înălțimea lor, decât pe Take Ionescu (*ovațiuni delirante; urale zgomotoase nesfârșite*). N-a fost om mai tăgăduit și mai ponegрит decât dânsul... Dealtminteri, el însuși și-a prevăzut-o, de când era tânăr, făcând primii pași în Parlament. Și-a zis: știu pe unde am de trecut și am să trec!”

După ovațiuni îndelungi, oratorul continuă, netemân-

du-se de întreruperi, căci are „tăria opiniunilor“ sale: „Doctrina conservatoare modernă îmbrățișează interesele mai largi decât ale unei clase dominante, interesele societății întregi. Partid conservator modern este acela care, cu știință și metodă, se uită până în straturile cele mai adânci ale societății, și caută și se întreabă: unde, unde mai este o energie care s-a născut de-abia ieri și pe care încă n-o cunosc? și pe aceea trebuie s-o chem, să mi-o apropii și s-o pun la contribuția datorată de toți tutulor: la menținerea statului meu integral. Căci ce să conserv? Firește, rațiunea de a fi a mea și-a tuturor – a Statului acestuia care el însuși n-are altă rațiune de a fi decât ființa neamului meu întreg. Dacă vreau să conserv ceva particular în paguba marelui interes general, atunci nu mai sunt conservator, ci anarhist.“

– „Curat ...!“ pare a se auzi din culise o voce cunoscută.

Întrunirea se mută de la Iași la Ploiești, adică în orașul lui Take Ionescu și al lui Nenea Iancu oratorul – care se urcă din nou la tribună și – după ce îl desființează pe Petre P. Carp, caricaturizându-l, de parcă nu tot el l-ar fi adulat, cândva, la Junimea – se adresează, admirativ și elogios, lui Take Ionescu: „Domnule șef, ești un erou care pornești în fruntea unei armate devotate către o țință glorioasă (*ovațiuni*). Pășește cu fruntea sus, privind departe înainte! Nu te opri dacă, în calea, uneori aspră, calci peste șerpi și peste reptile (*ovațiuni*); ele îți vor arunca bale peste picioare; vor rămâne strivite înapoi, iar d-ta vei ajunge cu noi acolo unde trebuie să ajungi!“ (*ovațiuni entuziaste, prelungite*). După întrunire, seara, la banchetul de rigoare, Caragiale ia cuvântul din nou, aducându-i alte omagii șefului partidului: „Take Ionescu, nu șeful ilustru, ci omul de inimă, care dă voie unui modest literat să stea la masa triumfului... și care întrupează aspirațiile noastre de muncă, talent, cinste...“

Se bănuiește că spiritul caragialean a contribuit, în acea seară de banchet, și la glumele culinare, care i-au distrat grozav pe convivi. Felurile de mâncare erau însoțite de răvășele politice: „Friptură de vițel, miel și reacționari la frigare“, „Înghețată, ca dragostea între reacționari“, „Cafea fără fumuri junimiste“.

Presa ploieșteană nu a fost încântată de discursul lui Nenea Iancu: „Fondul cuvântării lui Caragiale? Interesează așa de puțin și a interesat așa de puțin! Important e cum a spus: forma și mimica. Căci domnul Caragiale a fost mai mult actor decât orator. A căutat mai mult să-și dispună Șeful, care, e drept, râdea cu multă poftă de ghidușile debitate. Și e dureros să vezi pe Caragiale înjosindu-se astfel!...“

Dacă punem aceste întâmplări față în față cu comediile domnului Caragiale, intrăm într-o încurcătură de nedescris, ba chiar în derută. Ne putem întreba – evident, malițios sau glumind: a scris Caragiale comedii spre a-i satiriza pe politicienii vremii? sau și-a visat propriul

viitor politic?

Această atitudine a comedialografului devenit om politic a fost ironizată chiar de prietenii lui cei mai apropiați, Gherea și Paul Zarifopol. Scriindu-i, din țară, ginerelui său, la Lipsca, Gherea nota: „Pe Caragiale l-am văzut de mai multe ori – s-a făcut om politic și pace. Mi-a spus: «Mă Costică, nu știi tu cât mă iubește poporul». Și ceea ce e mai nostim e că o spune pe jumătate serios. Adevărul e că la întruniri e primit bine, de altfel, ca toți geanabeții“.

Deci „boborul“ îl primea bine pe orator și îl ovaționa entuziast.

Numai bestiile de liberali îi erau potrivnici. După întrunirile de la Târgoviște, Craiova și din alte orașe, se putea citi în „Voința națională“: „Maestrul Caragiale a devenit oratorul favorit al conservatorilor democrați. Nu e oraș în care marele autor dramatic – atât de mare încât însuși d. Haralamb Lecca afirmă că poate sta alături de el – să nu ia cuvântul. Și are un succes colosal Maestrul pretutindeni. Trebuie să recunoaștem chiar că același e Caragiale și ca autor dramatic și ca orator democrat. Mai mult chiar, discursurile nu sunt altceva decât fragmente din piesele sale, discursuri ale oratorilor închipuiți sau creați de d-sa pe vremea când râdea de cei care fac politică. Astfel merge lumea. Caragiale a fraternizat acum cu Farfuridi, Trahanache, Cațavencu, Brânzovenescu și alți politicieni de talia acestora. Caragiale azi le plagiază discursurile – e și foarte spiritual Maestrul în noua sa ipostază de plagiator al... operelor sale. La Craiova face pe Cațavencu; la Buzău, pe Farfuridi; la Vâlcea, pe Brânzovenescu; maestrul găsește de-a gata, în... operele sale... necomplete, câte o cuvântare pentru fiecare oraș. Cel mai strălucit discurs este acela pe care l-a împrumutat de la Rică Venturiano pentru a anunța «șefului» intrarea sa în partidul democraților. Iată *in extenso* acel lapidar discurs: «Șefule, de când ai apărut pe firmamentul vieții mele ca un luceafăr plin de lumină și democrație, am fost cuprins de pofta turbată de a fi deputat. Fără deputăție nu pot trăi [...] Să nu mă tratarisești cu refuz, că mă nenorocești. Al matala, cu dulce, Caragiale“.

În final, comentatorul liberal aprecia că s-a născut un nou personaj comic „superior și Cetățeanului turmentat și lui Rică Venturiano și Ipiștatului: Caragiale-takistul“.

De ce i-o fi trebuit scriitorului toată această halima politică e greu de înțeles. Poate că demonul său neliniștit l-o fi îndemnat să verifice „la fața locului“ dacă ceea ce scrise era destul de veridic. Și a verificat riscându-și imaginea.

Dar poate că n-a fost numai asta, căci el însuși ne dezvăluie motivele, într-o scrisoare către Paul Zarifopol (iunie 1908): „... sunt în Sinaia, legat să rămân în țară până [...] se isprăvește campania takistă. Șarpele vanității m-a mușcat de sfârșul inimii mele de patriot daco-român:

voi să sdrobesc idra reacțiunii în calitatea mea de democrat...”

Iar în altă scrisoare, către același „andrisant”: „Firește, orice succes al Democrației române trebuie să mă umple de mulțumire. Nu sunt și eu democrat? Nu sunt și eu român?”

Parcă îl auzim pe Rică Venturiano, din butoiul cu var, rugându-se: „Geniu bun al venitorului României, protege-mă; și eu sunt român!”

Un anume domn democrat Mihail Drăgănescu scrisese: „Marșul democrației române”, adoptat imediat ca imn al Partidului Conservator-Democrat. Caragiale l-a lăudat pe autorul textului și pe compozitorul Anton Kratochvil. Ba, mai mult, la un banchet al taciștilor, la Râmnicu Vâlcea, Nenea Iancu, în chip de profesor de muzică, a reușit să învețe un taraf de lăutari să cânte acest imn, spre bucuria mesenilor. De ce să ne mirăm? Cațavencu nu acceptase să conducă taraful care cânta victoria în alegeri a lui Agamiță Dandanache?!

În ultimele luni ale anului 1908, Caragiale pendulează permanent între Berlin și *Dacoromania*, fiind prezent la toate întrunirile importante ale partidului conservator-democrat, cuvântând la toate.

Se expune astfel răutăților opoziției și ale presei anti-takiste, care îl compară cu propriile sale personaje.

Iată o epigramă din „*Alegătorul*” (13 dec. 1908):

„Ah! și însuși Caragiale,
Nou intratul în partid,
A-nțeles să-și joace rolul
Ca și orice Farfurid”.

Iar în altă gazetă (cu aceeași dată), Ionescu-Quintus publica următoarea notă, într-un fel întristătoare: „Să-l vezi pe Caragiale la braț cu Farfuridi și Cațavencu, colindând țara românească, să-l auzi debitând insanițările personajelor din comediile sale, să asști la ilaritatea pe care o provoacă discursurile lui – ilaritate care dacă nu întrece, egalează pe cea provocată de cuvântările din **O scrisoare pierdută**! Ce răzbunare mai mare se poate concepe?!”

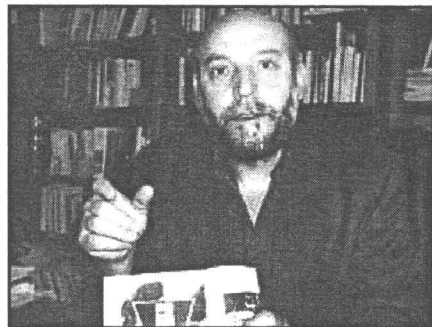
Mă opresc aici, deși aș putea continua. În încheiere, rog cititorul să nu mă înțeleagă greșit. Nu sunt un detractor al lui Caragiale. Dimpotrivă! De trei ori **dimpotrivă**! Sunt admirator fără rezervare al scriitorului, în general, și al genialului dramaturg în special. Cu **omul** însă lucrurile stau puțin altfel. Și ca să putem prețui cum se cuvine geniul, e necesar să cunoaștem mai bine omul. Iar după ce încercăm să pătrundem adevăratul sens al dictonului „Sunt om și nimic din ce este omenesc nu-mi e străin”, ne întoarcem fața către înalta statuie a geniului spre a o admira în adevărata și curata ei lumină.

Bibliografie:

Bogdan Bădulescu, Olga Rusu, *Mitică și Nenea Iancu la Berlin*, Princeps Edit, Iași, 2006

DINTR-O HALTĂ PĂRĂSITĂ

Cassian Maria SPIRIDON

născut de Înviere și nimerind în iad

ești născut de Înviere
cînd oameni/ animale/ plante
gîzele puzderii/ peștii
sînt toate cuprinse de Lumină

cu cît mai limpede ai mîntea
îți simți mai ascuțit
tălpile/ de-o parte și de alta/
înroșite

ca de la bastoanele primite
la anchete
și carnea sufletului/
pe de-a-ntregul sfișiată
ca ochiul mării/ în apus/
de cîngile de raze

vezi firea risipită
n-ai loc/ nu-i chip
să-ți cheltui/ fără rest
întreaga zestre/ clipă după clipă

iluminat/ ca de un rug
în care mîna odihnește
vezi/ Omul suspendat
născut de Înviere
și nimerind în iad
un iad cu translucidă față

cămașa ta de zile ți-a fost smultă
rămîi gol
precum la naștere/ în dimineața Învierii
dar/ eu cu mine
nu mai sînt în comuniune

Dorel ZAHARIA

Scenariul dramatic și mărcile teatralității la Caragiale (I)

I. L. Caragiale își numea propriile piese „scenariu”. Această denumire nu mai frapază câtă vreme, cum am arătat, pentru autorul român piesa de teatru scrisă nu putea fi decât un punct de plecare, o sumă de indicații regizorale, o înșiruire de replici supuse rigorilor scenice, atunci când o compara cu planul arhitecturii ori cu partitura muzicală.

De aceea, vom enumera în continuare câteva dintre elementele care conferă valoare dramatică teatrului, așa cum s-au ivit ele din analiza concepției caragialene.

Elemente de recuzită

În cronicile sale dramatice, I. L. Caragiale este întotdeauna atent la modul de punere în scenă a pieselor și, nu de puține ori, reproșurile sale vin, și pe bună dreptate, să încerce a corija ce s-ar fi putut corija... Elementul fundamental într-un spectacol i se pare adecvarea formelor la conținut; convergența tuturor artelor în realizarea spectacolului implică și prezența ori necesitatea prezenței specialistului în arte decorative, astfel încât să nu apară contradicții flagrante între subiectul și timpul în care se desfășoară acțiunea piesei și decorul – circumstanța scenică – în care aceasta are loc: „Apoi, scena înfățișează un palat bizantin din veacul XV, iar acțiunea piesei se petrece, după închipuirea autorului, într-un sat din Elveția în zilele noastre; – o dramă orientală se joacă într-un vestibul de catedrală gotică”ⁱ.

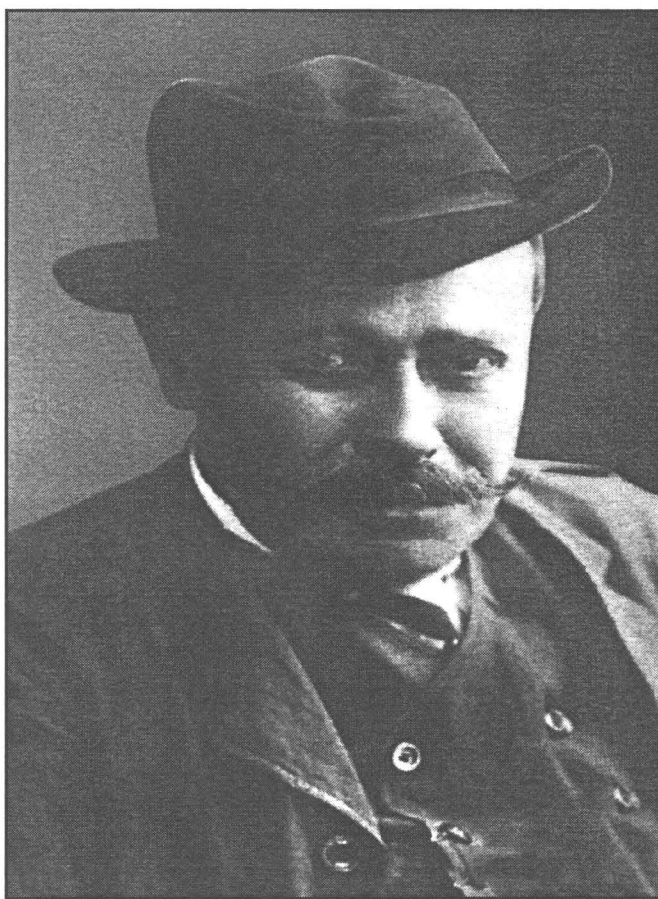
Tot din decor, dar din decorul mobil, face parte și recuzita. Aici putem introduce și elementul costum, care, împreună cu trupurile actorilor, „construiește” imaginile

mișcate ale spectacolului vizual scenic: „Afară de asta, răul tot n-ar fi așa de grozav, dacă chiar aceste ticăloșenii *exotice* s-ar juca cum se cade. Dar... [...] Un rege pe care istoria îl dă ca ghebos, urât, bătrân, șiret, buhav, roșu și creț la păr, spân la mustăți și barbă – iese pe scenă ca un băiețandru înalt, frumușel, spițelat, cam prostănac și peltic, cu barba mică neagră și cu chica soioasă atârându-i pe ceafă [...]. Încalte, artiștele n-au decât trei rochi, toate de lux de la d-na Briol, spre a se costuma în orișice rol din fie orice piesă; iar chipul – tot neschimbatul și drăgălașul dumnealor chip, gingaș, vesel, bine *afistolé* și plin de inteligență artistică”ⁱⁱ.

Aceste poate prea bogate ilustrări din scrierile lui I. L. Caragiale nu au alt rol decât pe acela de a reliefa cât mai elocvent principiile de la care, ca adevărat om de meserie, dramaturgul punea în efortul său de formare, de educare, pe de o parte a celor ce practicau teatrul, pe de altă parte a publicului amator de teatru. Tarele prezente într-o instituție nu tocmai veche, cum era Teatrul Național din București, puteau fi cu greu înlăturate, cu atât mai mult cu cât Caragiale nu voia doar să îndrepte, ci mai cu seamă să înnoiască – să revoluționeze am putea spune – teatrul românesc. Ideile sale atât de moderne puteau fi cu atât mai greu acceptateⁱⁱⁱ.

Arta actorului

Pentru I. L. Caragiale, teatrul însemna spectacol. O piesă de teatru putea avea efecte și la citire, dar adevărata măsură nu și-o putea da decât la punerea în scenă. De

aceea, rolul acordat jocului actorilor și artei lor era considerat salutar: „Prin urmare la teatru, arta execuțiunii are o importanță cu atât mai mare, cu cât materialurile lor de construcție sunt deosebite suflute omenești, iar nu pietre și lemne. În arhitectură bolovani peste bolovani au să stea pe un anumit reazim, și sub o anumită greutate, ce nu trebuie să le depășească rezistența – echilibrul stabil. În teatru suflutele omenești trebuie să se miște; puterea construcției rezidă într-un echilibru nestabil. Din aceasta rezultă că executarea bună a unei comedii slabe poate s-o scape de cădere, iar o executare prea slabă poate face să se surpe cea mai frumoasă piesă. Și pentru aceea virtuozitatea artistului dramatic a avut și va avea totdeauna, în afară și independent de literatura respectivă, o atât de mare importanță”^{iv}.

Astfel se explică și efortul depus de Caragiale - regizorul la punerea în scenă a propriilor piese. Elementele de recuzită puteau avea o semnificație secundară față de importanța acordată adecvării persoanei actorului la rol. Un alt element important în concepția despre teatru a lui I. L. Caragiale îl constituie ideea că actorul trebuie să îndeplinească o dublă condiție: condiția fizică și pe aceea spirituală ori suflutească, pentru că dramaturgul român nu cerea nici actorului să fie „iritabil”^v, ca toți muritorii de rând, ci – fapt esențial – să fie „expresiv”: „Așa e, actorul este un instrument, al cărui instrumentist este înăuntru: spiritul, suflul lui. Interiorul artistului – acolo stă cheștiunea cea mare”^{vi} „De mult am spus-o... Artistul dramatic este și un executant instrumental și un instrument: executantul e suflul, instrumentul este corpul. Un executant virtuoz nu poate mult fără un instrument perfect condiționat ca structură și ca acordare, și instrumentul cel mai perfect condiționat în toate sensurile nu va putea da mai nimic în mâna unui ageamiu”^{vii}. Ideea se repetă și în cronică *Millo în București*, în care I. L. Caragiale salută jocul strălucitor al marelui actor care, însă, din păcate, se înconjurase de o trupă de diletanți, posibil talentați, dar nici unul capabil să se apropie măcar de un nivel demn de replica aceluia (O. V, 469). Pe de altă parte, în *Ion Brezeanu*, cronicarul recunoaște, poate referindu-se și la sine, importanța apariției, într-o anumită epocă, a unei personalități, precum aceea a lui Matei Millo, capabile a o revoluționa: „Asta e în teatru primejdia distanțării covârșitoare. Ce primejdie! pe de o parte; dar pe de alta, ce noroc! Numai unul care distanțează astfel poate marca o epocă”^{viii}.

Caragiale cere actorului vervă, entuziasm, talent și „sinceritatea sincerității” dramatice. La întrebarea dacă

actorul trebuie să fie sincer pe scenă, I. L. Caragiale se alătură lui Diderot și răspunde, inversând relația, poate în glumă: „Diderot este de părerea mea: nu! nu trebuie să fie sincer; el nu trebuie să aibă sinceritatea propriu-zisă, ci sinceritatea sincerității; cum am zice, artistul nu trebuie să simtă el – nu trebuie să aibă chiar simțirea; el trebuie să aibă simțirea simțirii...”^{ix}. Dincolo de parodia ce reiese din rezumarea în limbaj familiar a ideii teoreticianului francez, găsim câteva sugestii importante în această pseudocronică teatrală. I. L. Caragiale nu este un adept al verismului pe scenă, nu este un realist absolut, dar nici nu îngăduie inadecvarea, dizarmonia. Armonia era însă greu de atins, pentru că actorii aveau a face față unei contradicții: pe de o parte, li se cerea să joace distanțându-se de rol („să aibă simțirea simțirii”), pe de altă parte, li se cerea „să fie niște posedați” (O. V, 305), să entuziasmeze publicul.

Componentele care concură la bunul efect al spectacolului sunt, pe lângă elementele de recuzită potrivite epocii și rolului, așa cum autorul le cerea, jocul adecvat al protagoniștilor precum și al personajelor secundare, „de fundal”: „Esteticește o piesă e totdeauna un întreg, ca și un tablou, ca și o statuă. Un tablou în care o singură figură e escelentă, foarte escelentă chiar, iar celelalte caricaturate, e un tablou rău”^x.

Prin urmare, pentru obținerea unui joc bun al actorilor nu era suficientă prezența unui actor mare, „care distanțează”, se distinge pe scenă. Actorii trebuia, în vizuina lui I. L. Caragiale, să formeze o trupă omogenă, bine dirijată și stăpânită de o regie (direcția de scenă) inteligentă și autoritară.

i *Cronica teatrală. Teatrul cel mare*, O. V, 241.

ii *Cronica teatrală*, O. V, 240.

iii Cf. Valentin Silvestru, *Elemente de caragialeologie*, București, Editura Eminescu, 1979, pp. 6–32.

iv *Ceva despre teatru*, O. III, 295.

v „[...] pe câtă vreme suflutele omenești în genere sunt iritabile la atingerea naturii, numai unele alese sunt în stare să întoarcă în afară, ca un fenomen deosebit, pentru înțelesul altora, iritarea ce au suferit-o. Toți suntem iritabili; expresivi sunt numai unii” (*Câteva păreri*, O. III, 56).

vi *Cronica teatrală* (II), O. V, 278

vii *Cronica teatrală. Eleonora Duse – Mounet-Sully*, O. V, 297.

viii *Ion Brezeanu*, O. III, 193.

ix *Cronica teatrală. Duse – Mounet-Sully*, O. V, 299.

x (*Millo în București*, O. V, 469).

Note de jurnal

Refac cuvîntul de la Casa Nicu Gane, de la lansarea cărții lui Ion Berghia: „E cu ghionturi,/ Dar frumoasă,/ Viața de Român.”

Nu figural în program printre cei indicați să vorbească. Am fost solicitat să iau cuvîntul după ce Al. Husar și Horia Zilieru au spus cam tot ce se putea spune despre carte. Nu puteam să reiau și să repet spusele lor. Am să vorbesc, mi-am zis, nu numai despre carte ci și despre autorul ei.

L-am cunoscut pe Ion Berghia acum cincisprezece ani, la Humulești, la **Zilele Ion Creangă**, în decembrie 1991, unde el a venit de la Chișinău, însoțit de șaisprezece studenți de la Universitatea „Ion Creangă” și de doi studenți de la Institutul de Artă. S-au integrat imediat în program. Ne-am împrietenit din prima zi. Omul părea a fi de la Humulești, de cînd lumea; nu ne dădea impresia că ar fi venit de la Chișinău ori de la Soroca, de unde-i originar.

Ne-am întîlnit de atunci mereu. Am fost la el acasă, la Chișinău, și a fost și el la mine acasă, și vine și acum mereu. Am participat împreună la diverse manifestări, la Iași, la Blaj, la Hordou și iarăși la Humulești. Am fost cu el și peste Prut, în Moldova, invitat la Universitatea „Ion Creangă” de la Chișinău, unde el a creat un muzeu în cinstea marelui humuleștean. Dar am fost cu el și la Soroca, în Patria lui mică, la liceul „Constantin Stere”, unde m-am bucurat de o primire foarte călduroasă din partea cadrelor didactice și a elevilor, care au dat caracter de sărbătoare momentului respectiv. Am participat la Soroca și la o șezătoare literară, care avea inclusă în program și o scenetă inspirată din *Soacra cu trei nurori* a lui Creangă. Am poposit apoi la cetatea Sorocăi, la niște plăcinte poale-n brîu și la un pahar de vin bun. Am stat pe malul Nistrului și am depănat amintirile și istoriile celor vechi, pagini de neuitat din trecutul nostru. Mi-am adus aminte de unele cîntece care au curs pe apele Nistrului și am visat că citeam cartea lui Sadoveanu *Orhei și Soroca*. M-a înfiorat șuietul vîntului și am avut impresia că în vinele mele nu mai acționa sîngele ci istoria națională.

Ion Berghia mi-a dat toate cărțile pe care le-a scris, printre ele *Floare a românității*, în care este vorba de Ștefan cel Mare, „turnul de apărare al românilor” și *Elogiul limbii române*, asupra căreia aș vrea să mă opresc ceva mai mult. Cartea aceasta a fost alcătuită din răspunsurile studenților lui Ion Berghia, de la administrația publică (Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, anul I) de la Universitatea „Al. I. Cuza”.

Voi recurge la o serie de citate din această carte cu intenția de a combate pe cei care sînt dominați de un fel de rezerve în privința aprecierii tineretului. Din citatele care urmează se poate vedea că studenții nu privesc indiferenți problemele de cultură cu care ne confruntăm. Ei gîndesc și caută să răspundă într-un fel propriu întrebărilor pe care ni le pune viața. Putem, deci, trage concluzia că răspunsurile lor nu sînt de natură să ne

nemulțumească, ci, dimpotrivă, să avem încredere în ei. „Limba noastră românească ne reprezintă ca popor. E o adevărată comoară ce vine din adîncul timpului...” (p. 6)

„Veșnicia graiului nostru se aseamănă cu eternitatea naturii; un adevărat leagăn al întregii noastre existențe” (p. 7)

„Limba română înseamnă dragoste” (p. 8)

„Pentru mine limba română este o comoară sacră, o expresie a gîndurilor și a sentimentelor ce aparțin poporului român” (p. 15)

„Acum știu că există ceva mai înalt decît cerul, mai adînc decît marea, mai puternic decît timpul” (p. 16)

„Limba română ne asigură unitatea, identitatea și originalitatea” (p. 26)

„Noi datorăm ceea ce sîntem, în primul rînd, limbii române” (p. 43)

„Nimic nu e mai scump pentru un popor ca limba sa națională.” (p. 45)

„Eu consider limba română prietenul meu fidel, cel mai constant, cel mai sincer.” (p. 60)

„Rațiunea noastră e limba noastră, cheia sufletului nostru.” (p. 67)

„Graiul românesc este sufletul ascuțit al rășinei brazilor de pe Ceahlău, este susurul Mureșului și al Oltului, pînă în valea Prutului, a Nistrului.” (p. 70)

„În viața unui neam pot foarte multe să lipsească, la început: cultura, știința, industria, arta și altele, dar limba nu poate lipsi.” (p. 74)

„Există multe lucruri în viață care îți pot fi luate, dar nicio dată nu ne va putea fi luată dragostea pentru limba maternă.” (p. 76)

„De condamnat în momentul de față sînt împrumuturile abuzive din alte limbi, în special din limba engleză.

De ce nu avem noi orgoliul pe care îl au francezii, de exemplu, de a păstra o limbă pură, așa cum ne-au lăsat-o înaintașii noștri?”

„De ce **week-end** și nu **sfîrșit de săptămînă**, de ce **casting** și nu **ședință foto**, de ce **OK** și nu **bine**, de ce **show** și nu **petrecere**, de ce **hobby** și nu **pasiune**”? (pp. 62-63)

Cred că citatele reproduse sînt în măsură să ne convingă de adevărul exprimat mai sus, în privința pregătirii tinerilor, a atitudinii lor în viață.

Ion Berghia este profesor prin vocație, își iubește profesia și o onorează prin toată activitatea sa. Își îndrumă studenții cu dragoste și cu cel mai înalt simț de răspundere. Relațiile dintre el și studenții pe care îi îndrumă sînt fundamentate pe adevărate sentimente de prietenie, ceea ce însemnează că ele se vor întări pe măsură ce trece timpul și nu vor fi supuse nici ruginii, nici uitării.

Studenții cred în îndrumătorul lor, pe care caută să-l imite încă de pe acum și sînt siguri că el le va servi ca model în toată viața lor.

Liviu PAPUC

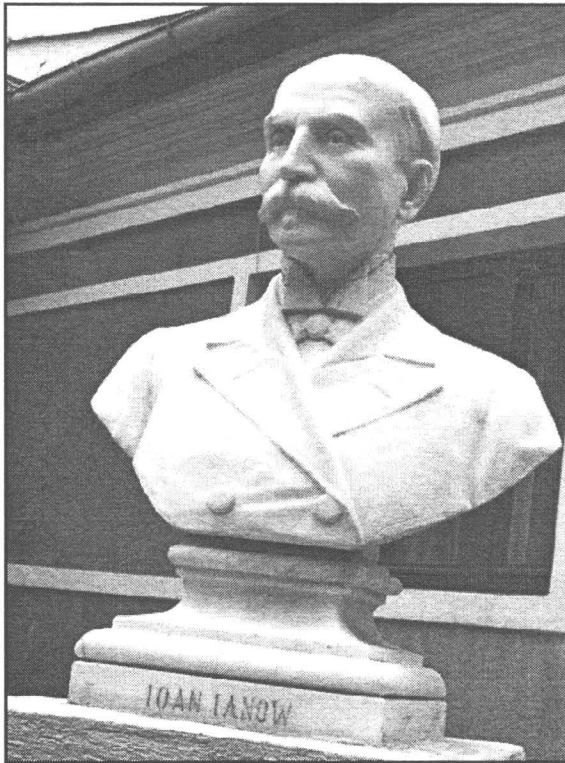
Junimistul Ioan Ianow în corespondență

Ioan Ianow (1836-1903) a fost una dintre acele figuri care nu au ieșit în față, care nu sunt pomenite decât la grămadă, înreliefându-se, aparent, prin nimic deosebit. Dar atunci, în epocă, a fost un personaj destul de interesant, prieten la cataramă cu Vasile Alecsandri, înfocat unionist și partizan al lui Cuza Vodă, iar mai târziu, vrednic susținător al lui P.P. Carp, ajungând chiar vicepreședinte al Senatului României. Provenit din mica boierime, face studii juridice la Viena și Paris, deschizându-și ulterior un birou de avocatură. Atașat de junimiști încă de la începuturi (din 1865 la ședințele Societății, intrat în masonerie la 25 feb. 1867, gradul II la 27 mai același an, pe când era președintele Tribunalului Iași), anterior fusese un alcătuitor de poezii ocazionale, publicate în ziarele și calendarele lui Gh. Asachi. O astfel de poezie este și aceea prilejuită de inaugurarea Universității din Iași, în 1860, rămasă „îngropată” în Anuarul înaltului institut de învățământ. Mai târziu renunță la poeziile sentimentale sau patriotice, dând la iveală, după modelul lui Vasile Alecsandri, câteva „cânticele comice”: *Asesorul Schiverniseală* – 1867, *Rugină Șmichirescu alegător* – 1868, *Advocatul Cărciocărescu* – 1871, *Eclisiarhul Colivărescu* – 1871, *Von Kalikenberg (Concesionaru)* – 1871, *Stosachi* – 1873, *Nae Sacatureanu (Ministru)* – 1876, *Moș Ion Zurba* – 1879.

„Mic de statură, cu capul prea mare în contrast izbitor cu arhitectura sa fizică”, după cum spune C. Săteanu în *Figuri din „Junimea”* (p. 232), Ioan Ianow era „veșnic vesel”, după formularea lui Iacob Negruzzi din *Dicționarul Junimii*, mare amator de picanterii, de „corozive”, de glume de toate felurile, chiar și atunci când era implicat. Pe de altă parte, un om de bază în economia junimistă și, printre altele, membru al eforiei Așezământului „A. Bașotă”, în al cărei patrimoniu intra și liceul de la Pomârla condus de Samson Bodnărescu. Buna prietenie cu acesta din urmă explică și misiunea înedită aflată la Muzeul Literaturii Române din Iași, căreia îi

dăm curs, după care va urma o alta, tot cu implicații junimiste, adresată lui Petre Th. Missir, dintr-o perioadă mai târzie.

Un calup de cinci scrisori adresate avocatului din Dorohoi Micale dă seamă despre activitățile avocațiale ale lui Ianow, unele în strânsă legătură cu afacerile Epitropiei Institutului „Anastasia Bașotă”, Panaite Papazoglu Zineanu fiind fost arendaș al moșiei Pomârla. În contextul numeroaselor procese care au avut loc după moartea lui Anastasia Bașotă, Ioan Ianow iese în prim-plan și printr-un gest mai puțin întâlnit, probă de moralitate ieșită din comun. Dat fiind că Ecaterina Ianow a fost beneficiara unei sume de 1.000 de ruble și a procentelor aferente, în virtutea unei obligațiuni a defunctului A. Bașotă, sub data de 12 mai 1850, sumă ce urma a fi plătită în părți egale de moștenitoarea Elena Bașotă și de Epitropie, „Domnul Ioan Ianow a dat Epitropiei o declarațiune înregistrată la nr. 43, prin care arată că, nevoind ca din cauza unui membru al familiei sale să se aducă vreo pagubă Institutului, din Epitropia căruia Domnia-sa face parte, oferă ca porțiunea ce incumbă în sarcina Institutului să se plătească din onorariile sale ca Epitrop” (*Dare de seamă despre administrațiunea Epitropiei Institutului Anastasia Bașotă de la Moartea acestuia și până la 31 iuliu 1878 prezentată Măriei-Sale Domnitorului Carol I, Iași, 1878, p. 37* –

Bust existent în parcul Muzeului „Nicolae Gane”.

Lucrare realizată de V. Scutari

dintre cei șase epitropi: V. Pogor, C. Suțu, G. Mârzescu, V.I. Suhopan, I. Ianow și dr. L. Russ senior, ultimii doi erau și retribuiți pentru serviciile specifice oferite).

Se cuvine să mai zăbovim nițel asupra numelui junimistului. Scrisorile cărora le vom da curs, broșurile publicate în timpul vieții, înscrisul de pe mormântul de la cimitirul „Eternitatea” din Iași, chiar și bustul de epocă ce se află actualmente în curtea Muzeului „Nicolae Gane” mărturisesc scrierea numelui de familie cu *w* în final. De

ce apare în dicționare și în alte cărți ale noastre cu v final, ne este greu să spunem. Apropiatii săi junimiști (sau ar trebui să spunem Iacob Negruzzi?) oscilează cu nonșalanță între *Ioan Ianov* (două colaborări în „Convorbiri literare” din 1867) și *Ioan Ianow* (1 apr. 1868), în anul 1871 apărând chiar ambele semnături (în nr. 6 și 8 – prima formă, în nr. 17 – cea de-a doua). Firește ni se pare, date fiind toate cele de mai sus, să încercăm aici să-i restabilim cuvenita grafie.

I.

București, 21 decembrie 1890

Iubite Bodnărescu,

Te rog să mă ierți că nu ți-am răspuns îndată la scrisoarea ta care mi-ai adresat aici la București. Multe nevoi și afaceri personale cum și lucrări ca mandatar al poporului [??] m-au împiedicat de a putea avea această mulțămire. Acum în momentul // de a pleca la Iași de vacanțiile Crăciunului, mă grăbesc de a te încunoștința, că atât D. Pogor cât și eu, am stăruit la D. Maiorescu pentru D. Negruz, dar mi-a spus că nu e posibil de a îndeplini cererea noastră, fiind contrară regulilor în această materie. În cât privește bugetele episcopiei relative la școală care se cer de primărie // de a fi văzute și aprobate, n-am putut lua nici o hotărâre definitivă, fiindcă episcopii au fost împrăștiati, când unii la Iași, ceilalți erau la București. Acum încă întâlnindu-ne la Iași de sărbători, v-am răspunde și la această absurdă pretenție și greșită interpretare a legii comunale. Tu ai făcut bine că ai răspuns: să se adreseze cu asemenea cerere la Episcopie și că nu le-ai dat bugetul. // În sfârșit, după 21 de ani am parvenit de a curma judecățile cu moștenitorii Bașotă prin împăcare, autorizată de Rege și Minister și publicată în monitor. Mai rămânem cu moșia Pomârla întreagă minus 800 fălci din pădure și cu Lișna. Ei au luat Cocorenii cu părțile din Liveni și Popeni. Actele s-au întărit autentic și s-au și transcris pe la tribunalele respective. Bine că am trăit să văd și capătul judecăților. Felicitându-te cum și pe toată familia ta de sărbători, asemenea pe toți domnii profesori și soțiile lor, vă doresc la toți un an nou plin de fericire,

Ianow

[pe latul paginii:] am scris de mult să se răspundă câștigurile la institut înainte de sărbători îndată cum mi-au scris domnii profesori, cred că se vor fi și plătit lefiele pe trimestrul trecut până la 1 ianuarie.

[M.L.R. Iași, Inv.nr. 5106 – hârtie cu monogramă]

II.

Iași, 1 ianuarie 1901

Dragă Misiraș,

Te-am felicitat de sărbători prin scrisoarea de mai înainte cum și prin telegraf, totuși când ocazia se prezintă sunt fericit de a-ți ura din inimă să se împlinească tot

ce dorești pentru tine și familia ta.

Crezând că poate din cauza troienirii și întârzierea trenurilor nu ai primit scrisoarea mea, îți scriu din nou, că pe // Roiu l-am văzut, însă după patru zile, fiind dus la Păușești la țară la Sturdza. El mi-a destăinuit că nu a mai putut rămâne la Curte din cauză că acolo s-au făcut înaintări cu Burada și Vrânceanu și el tot pe loc a rămas.

Asemenea la Curtea de Casație s-a numit pe Alexandrescu și acum pe Prodan, și el tot a rămas pe din afară.

El zice că trebuia Prodan să mai aștepte, fiindcă el ar fi dat demisia în mâinile ministrului că după doi ani // să numească pe cine va vroi, având el a ieși la pensie, mai adaugă în tulburarea sa că Grigore Buiuciu ar trebui să se retragă pentru el; fiindcă e bogat și delicat de constituție.

Roiu s-a angajat încă de astă vară la beizade Dimitrie cu onorariu bun, încât văzând că nu este numit în casație, a început a lucra la beizade.

Aceste sunt pre cum ți-am scris supărările lui Roiu, care l-au decisat a demisiona. //

În cât privește pe Al. Holban nu pot să-ți spun nimic, fiind dus din Iași la țară cu mult înainte de sărbători. La întoarcere voi cerceta dacă primește sau nu să fie candidatul în locul lui L. Bogdan.

Sărutându-te de mii de ori îți strâng mâna cu toată sinceritatea prietenească,

Ianow

P.S. Te rog să ierți grifonajul meu, dar de ger mi s-au umflat două degete de la mâna dreaptă.

[B.C.U. Iași, Arhiva P.Th. Missir, Dosar 119]

III.

Iași, 18 mai 1878

Iubite Domnule Micală!

Măine dimineață plec iarăși la București, oprindu-mă două zile la Tecuci, unde am un termen, însă înainte de plecare vin a-ți trimite aici alăturat două // certificate ale Curții de apel doveditoare cel întâi că nu a făcut apel Domnul Zineanu, pe baza căruia vă rog să înaintați imediat cuvenitele lucrări; și cel al doilea este relativ la hotărârea cu D. Terente și vă // rog ca acest certificat să binevoiți a-l da în mâna domnului Președinte al tribunalului, căruia am și dat hârtie de lucrare când am fost la Dorohoi, și domnia sa mi-a dat voie ca să-i trimit numai cer // tificatul și va înainta lucrările după suplica mea, pentru care iarăși te rog să stăruiești. Pavlof îți trimite parale pentru taxe, procesul în Casație cu Anastasiu s-a judecat, două puncte din recurs s-au respins iar pentru al treilea s-a făcut divergență. Complimente lui Goldhamer, iar pe D-ta îmbrățișându-te rămân devotat servitor,

Ianow

[M.L.R. Iași, Inv.nr. 2211/4]

IV.

Iași, 20 sept. 1878

Iubite Domnule Mical!

Scrisoarea D-tale mi-a făcut o mare mulțumire, atât pentru bunătatea ce ai avut de a-mi comunica nugele interesante, cât și pentru aducerea aminte de mine. Achitarea acuzațiilor mi-a făcut o mare mul- // țumire, deși poate sentința în privința daunelor cauzate nu e tocmai corectă, după opinia unora; dar ea este o vie dovadă de năduful ce au românii cu jidanii, care au copleșit și dezbrăcat țara.

Procesul cu Alecu Adam s-a judecat la Curtea de Casație, respingându-se în totul apelul; iar cu Anastasiu s-a // amânat din cauza morții mamei lui Meerhof-fer, întâmplată în timpul citațiilor.

Reînnoindu-ți ale mele felicitări pentru buna reușită în procesul de la Darabani, sunt ca totdeauna al domniei tale devotat amic

[M.L.R. Iași, Inv.nr. 2211/3]

Ioan Ianow

V.

Iași, 14 mart. 1880

Iubite Mical!

Văzându-te totdeauna când am câte o afacere la Dorohoi cu câtă amabilitate te asociezi a veni cu mine pe la tribunal pentru a-ți pierde vremea // și având acum și ocazia de a te lua într-un proces al Eptropiei Bașotă cu faimosul bucluc Papazoglu Zineanu, terminat la trib[unalul] de Dorohoi pentru 31 martie curent, te rog răspunde-mi imediat dacă cu vreo 300 sau // 400 franci ai vrea să te ocupi cu mine la tribunalul de Dorohoi până ce se va hotărî definitiv contestația făcută de Papazoglu și luarea banilor cuveniți Eptropiei din vânzarea averii lui Papazoglu pentru care te-ai judecat // odată dar noi n-am parvenit a lua încă ceva.

Te rog în caz de a primi să-mi răspunzi prin adresă formal la Iași că primești pentru ca să-ți aduc la termen paralele și procura de a lucra cu mine sau singur. Dacă vei primi, chiar te apucă a studia și a căuta probele necesare la trib[unal] pentru 31 martie.

Al tău devotat,

Ianow

[M.L.R. Iași, Inv.nr. 2211/2]

VI.

Iași, 13 decembrie 1880

Scumpe Amice,

Este o zicătoare veche românească: „Dai un deget lui Ivan, el se suie pe divan”. Așa și eu fac astăzi cu tine. Mi-ai trimis actul ce ți-am cerut pentru afacerea cu N. Alcaz și n-am apucat măcar să-ți mulțumesc și deodată tronc vin cu altă // pretenție mai gogonată. E vorba iubite să faci

bine de a te prezenta luni la trib[unal] în locul meu pe puterea procurii ce-ți trimit, ca să asisti la de- p u n e r e a j u r ă m ă n t u l u i experților și prezentarea raportului lor în afacerea cu moșia Buda, după cum vei vedea la dosar. D.V. Calcantraur care este însărcinat din partea moștenitorilor lui Alcaz // telegrafiază că e bolnav, și pentru ca să nu se zădărnicească termenul te rog reprezintă-mă tu pe mine pe puterea procurii doamnei și domnu-

lui Guttman, unul din erezi. Cred că voi avea plăcerea poate ca să vin și singur luni, dar pe miercuri neapărat te voi îmbrățișa prietenește, nu cum faci tu seara cu fetele, căci ți-a venit // vestea până pe la Iași despre patricălirea ce faci fetelor și nevestelor din Dorohoi. Mai astâmpără-te ca să mai rămâie ceva și pentru ceilalți pasageri.

Procura mea de la d-na Guttman te rog să o păstrezi până la revedere.

Al tău sincer și devotat amic,

Ianow

[M.L.R. Iași, Inv.nr. 2211/1 – hârtie cu monogramă]

VII.

Iubite Mical,

Îți recomand o afacere a d-lui N. Rosetti Roznovanu care au vroit să mi-o dea mie, eu având a pleca în străinătate te-am recomandat pe d-ta, pentru care am și vorbit ca să-ți plătească osteneala cu suma de 400 franci. E vorba de o cercetare locală la fața locului.

Trimițându-ți ale mele amicale complimente, sunt al d-tale amic

Ianow

27 mai 1881, Iași

[M.L.R. Iași, Inv.nr. 2211/5]

PAGINI DIN CUTIA DE IENUPĂR

Liliana URSU

Loc ferit

“Sînt făcuți de sora mea” scrie
pe punga cu tăieței de casă.
Cu auriul lor cuminte, casnic
s-ar mai putea picta lumea asta
încă o dată.
Ce dar curat - blîndețe și dragoste -
au mîinile ce au cules oul din cuiabar,
ce au frămîntat făina
ce au tăiat subțirile făpturi bălaie
cum pletele îngerului păzitor
gata să răsfețe în ploaie supa familiei
cea de după Învierea Domnului.

Și cîta smerenie au mîinile
ce au purtat darul
din Moldova de Sus
pîmînt în acest loc ferit cu pomi în floare
din ziua Sfîntului Ioan Scărarul
pe care l-am prăznuit împreună
pe cînd soarele era la toacă
în grădina cea cu minuni
unde tu mi-ai arătat plantele de leac
iar eu te-am prezentat ceremonios
arborelui cu lalele
căruia tu în vis i-ai dăruit un an din viața ta.

Tot azi l-am văzut aievea
dînd cu var toți pomii din grădina botanică
și atîmînd lumini în sufletele noastre
pe Sfîntul Anania din Calcedon.
Și l-am mai văzut noi
și pe leul care-i slujea la toate
și pe care l-a trimis Sfîntul
cu o scrisoare stîlpmnicului Pion
în care-i cerea să-i ierte pe răufăcătorii lui
și cum deodată din iarba de sub cedrul
sub care ne-am oprit
a răsărit o floare atît de parfumată,
de blajină și de gingașă:

“Ea e iertarea. Sora iertare
și răsare prima primăvara
și apune ultima toamna”
Ea a fost adusă tocmai din grădina
acelei mănăstiri a Maicii Domnului din Egipt
ale cărei ziduri
au fost țesute de albine.

Un vechi proverb chinez spune:
dacă ai două cămăși vinde una
și cumpără-ți un trandafir
iar nouă, tot azi, în acest loc ferit
ne-a șoptit un înger
de pe scara sprijinită de o magnolie:
“Dacă ai două cămăși vinde-le pe amîndouă
și cumpără-ți floarea iertării.”

Iancu GRAMA

apariție spontană

floare de cireș cu nervii în creștere și-i într-o strîmtă
croazieră
pe întinsul suspendat într-o apariție spontană este un suieș
și-o decalibrare
un fel apropiat de culmea care se înclină și-i destulă
larmă cînd se succed lăuntrurile
este totul într-o îndelungă șoptire și-i un carnaval eșuat

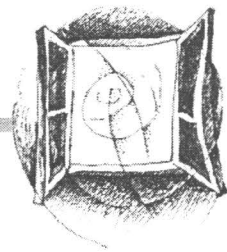
liniștea dintre valuri

cum se spune în preajma unei ghilotinări că au fost
momente confuze
și se închid toate ușile care duc spre îngrozire

o femeie tăcută își potrivește singura ei cale după o strîngere
și face un gest care rămîne emblematic deasupra multor
spaime
iar dintr-o retragere se aude precum liniștea dintre valuri

aducere în mijlocul arcadelor

zile care curg din una în alta cu remedii ascunse și se
suprapun din apanaje
uneori este târziu iar lunile martie și februarie sunt
descoperite
și se face dintr-o răs-picare cum ar fi o aducere în mijlocul
arcadelor
este un minaret o terasă înclinată și mereu cineva cu
mîinile aspre
se folosește de-o năsalie și de truda care-a fost uitată

„Spre un metafizic limpede“

Adrian POPESCU în dialog cu Gellu DORIAN

Poet de o sensibilitate autentică, spirit pur, indiferent la trendurile haotice ale poeziei contemporane, conștient de faptul că poezia este înainte de toate un fel de a fi, Adrian Popescu este câștigătorul de anul acesta al Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”. În cele ce urmează, vă prezentăm un interviu realizat de poetul Gellu Dorian, apt de a evidenția o anumită perspectivă asupra poeziei și asupra lumii.

Gellu Dorian: Domnule Adrian Popescu, care era atmosfera vieții literare clujene de dinaintea debutului Dumneavoastră literar? Cine erau cei care dominau viața literară clujeană din jurul revistelor *Steaua* și *Tribuna*? Erău ei deschiși către cei ce veneau? Se mai simțea aerul de prinț aristocrat, trecut prin încercări oportuniste de nevoie, al lui A. E. Baconsky?

Adrian Popescu: Am debutat în '64, în revista *Steaua* condusă de poetul Aurel Rău, încurajat de acesta, practic, publicat la o rubrică intitulată „Condeie noi”. Climatul era de dezgheț ideologic, generația șaizecistă prin, pe atunci, clujenii Ion Alexandru, Ana Blandiana, Ion Pop, Gh. Pituț, Nicolae Prelipceanu, Gavril Matei, Angela Marinescu, obțineau primele mari succese literare. Clujul se dezmoțea, debutul meu cădea bine, era epoca unei înnoiri estetice. Blaga era marea amintire, ocultată o vreme, a poeziei interbelice. Regret că nu am avut prilejul să-l văd, nu l-am căutat; prin '60, elev în clasa a IX-a, scriam timid primele versuri, citadine și bucolice totodată, în spiritul „poeziei de notație” a steliștilor. Baconsky, pe care l-am cunoscut după câteva decenii, imprimase un stil revistei, unul cosmopolit, elitist. Avea o ținută de aristocrat, de la eleganța vestimentară, la limbul sau gesturile bine construite. A impus, într-o oarecare măsură, pentru sine dar și pentru ceilalți, această condiție a scriitorului ca om cu un destin excepțional, în condițiile vitrege ale dependenței artei de ideologia partinică. La Congresul Scriitorilor din '56, a criticat poezia lozincardă. La *Tribuna*, străluceau Nicolae Prelipceanu, Ion Cocora, Negoită Irimie, Miron Scorobete. Sunt anii '70, *Echinoux* apare în '68, înprospătând și mai mult peisajul cultural transilvan, dinamizându-l. Deschidere exista pentru noi la cele două reviste clujene. Ion Mircea, Dinu Flămând, Petru Poantă, Aurel Șorobetea, cei care veneam cu aerul nostru tineresc, poate naiv, neprotocolar, neținând cont de jocuri sau ierarhii literare, atrași de valoarea în sine.

„Poezia echinoxistă avea poate un prim model blagian, completat cu tehnici din Montale sau din expresionismul liric german”

G.D.: Ați debutat în 1964, în „Steaua”. A contat

acest lucru sau a fost o pură întâmplare?

A.P.: Debutul meu a fost sub o zodie bună, nepregătit de mine, ci de șansa tinerilor apăruți atunci.

G.D.: *Umbria* este prima Dumneavoastră carte de poezie. A avut o primire foarte bună. Venea după dezghețul din literatură. Mahării proletculti se retrăgeau în umbră. Se impuneau Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, mai toată generația șaptezecistă. Clujul, față de București, impunea un alt mod de abordare a poeziei. Și acest lucru s-a petrecut în jurul revistei *Echinoux*, un adevărat capitol în istoria literaturii române. Spuneți-ne câte ceva despre această grupare, de altfel, bine portretizată în ultima perioadă de Ion Pop și de antologia editată. Totuși și de acolo lipsesc câteva nume. Iar pe unul cred că l-ați uitat și Dumneavoastră și anume cel al Mariei Lupeica-Brânzei, devenită Maria Zubritski, fost profesor la Columbia University. Care au fost echinoxistii și despre câți mai știți câte ceva?

A.P.: Pentru *Umbria* am primit premiul de debut al Uniunii Scriitorilor, alături de Mircea Dinescu. S-a scris elogios despre această carte; într-adevăr, premiul era efectul prezenței mele la *Echinoux*, dar și al unor simpatii ale scriitorilor importanți, dintre care un prozator clujean... *Echinoux* înseamnă spiritul de inițiativă al lui Eugen Uricaru, echilibrul demn al lui Ion Pop, gândirea ordonatoare a lui Papahagi, ludicul fantast al lui Ion Vartic, talentul lui Ion Mircea, Dinu Flămând, Petru Poantă, Horia Bădescu, Vasile Sav, Mariana Bojan, profunzimea studioasă a germanilor Franz Hodjak, Peter Motzan, colegialitatea maghiarilor Rostas Zoltan, Gaal Gyorgy, revista era trilingvă, interferențele fecunde. Am o plăcută amintire despre Maria Zubrisky, autoare de proză. Atmosfera de la revistă era de prietenie intelectuală, afinitate sufletească, deschidere spre valori europene, nu locale. Poezia echinoxistă avea poate un prim model blagian, completat cu tehnici din Montale sau din expresionismul liric german. Traducerile erau cultivate din plin, Paul Celan, lirica italiană medievală, Götfried Benn, André Frenaud. Era o poezie expresionist-manieristă, cu naturisme decantate cultural. Livresc, dar ținând spre autenticitate, cu trimiteri la realul imediat dar ținând transcendentul. Numele sonore nu lipsesc din gruparea echinoxistă, de la cele amintite deja ale primei echipe, cu cariere literare binecunoscute (profesori, conferențieri, universitari meritorii, redactori la importante reviste literare), la cele ale următoarei promoții, Ion Mureșan, Emil Hurezeanu, Ioan Groșan, Ion Buduca, Radu Țeposu, Cornel Nistorescu, la Dan Damaschin, Mircea Petean, Ruxandra Cesereanu. Unii sunt cercetători prestigioși în Germania, ca românistul Peter Motzan, sau poeți laurați acolo, cu volume la marile edituri, ca Franz Hodjak, unii

au intrat în diplomatie după '90, alții sunt sau au fost redactori la "Radio France Internationale" sau "Europa liberă".

"Acum avem imense posibilități de a promova valoarea tinerilor, iar talentele sunt numeroase, dar ceva se leagă mai greu în conștiința cititorilor"

G.D.: Poezia pe care ați scris-o la început anunța evoluția ulterioară, spre un metafizic limpede, spre un spațiu religios-mistic dar și spre un teritoriu al reflecției realului filtrat printr-o sensibilitate deosebită. Credeți că dacă nu ar fi venit anul de răscruce și eliberare a expresiei și gândului necenzurate, poezia Dumneavoastră ar fi evoluat la fel sau, în general, credeți că poezia românească ar fi fost ceea ce este acum de la generațiile mai vechi la cele mai noi, ale milenarismului insurgent?

A.P.: După '90, libertatea temelor a fost totală, tinerii autori aduc alte viziuni, fracturate ludic sau tragic, perspective relativiste, minimaliste, noi modalități de a deconstrui convențiile, realul chiar. Religiosul din poeziile mele anterioare, pe care-l cultivam "prin contrabandă" (introducându-l adică discret, prin acrostihuri, aluziv) cum spune un critic, acum eram bucuros să-l manifest explicit. Evoluția sub presiunea capacului ideologic, a cenzurii, a produs, desigur, și texte memorabile, în intervalele de relativă deschidere, '68-'71, dar persistența cenzurii ar fi ucis cursul firesc al literaturii. Acum avem imense posibilități de a promova valoarea tinerilor, iar talentele sunt numeroase, dar ceva se leagă mai greu în conștiința cititorilor. Ei nu mai simt poezia ca pe un eveniment al vieții lor. Un concert, da, un film, poate, mai rar o carte.

Dinspre Bucovina spre Roma

G.D.: Ați călătorit mult, mai ales spre spațiul spiritual catolic, franciscan. Probabil ați fost foarte apropiat de Marian Papahagi, un spirit elevat, din categoria aristocraților catolici români. Ce ați putut vedea, ca diferență, între spațiile spirituale ale Bucovinei paterne, de exemplu, și cele ale Italiei, fie de nord, fie cea din inima Vaticanului? A fost necesară marea schismă a bisericii creștine, face această schismă diferența de civilizații dintre Est și Vest? Dacă n-ar fi fost așa, credeți că Bizanțul s-ar fi impus la fel de mult în Vest ca în Grecia sau Est?

A.P.: Am spus adesea, colinele umbriene sunt asemănătoare, nu doar pentru mine, obcinelor bucovinene, sau dealurilor maramureșene. Spiritul franciscan, prezent în Moldova, bucurie a contemplării Creației, are note comune cu cel italian, peisajul sacralizat, dar și cu universalitatea sentimentului de laudă a frumuseții lumii văzute, cifru al celei nevăzute. Iubesc de copil mănăstirile bucovinene, Voronețul, Humorul,

Dragomirna, Sucevița, Putna. De altfel, după "Zilele Eminescu" de la Botoșani, le-am revăzut, a nu știu câta oară, cu trei prieteni buni, în drumul nostru spre Suceava, erau aceleași, dar totuși altele. Vârsta ne schimbă perceperea lucrurilor statornice, perene, le descoperim profunzimea pe măsură ce ne aprofundăm condiția de muritori. Nu-i așa, maică stareță Elena, de la Voroneț, buna noastră însoțitoare la picturile dinăuntru și din afară? Iubesc la fel bisericile sau piețele cu fântâni ale Romei, domul din Assisi sau din Padova. La Parma am descoperit frescele baptisteriului catedralei, ridicată acum 1000 de ani, înrudite cu cele din nordul Moldovei. Meșterii noștri locali au avut intuiții geniale, simț patriotic real, pricepere de a fixa pe zid simboluri ingenios ierarhizate ontologic. Cine știe la ce frumusețe ar fi ajuns îmbinarea tradițiilor și experiențelor artelor din Occident și Orient, dacă nu intervenea dureroasa ruptură de la 1056, schisma separatoare. Pictura din Creta e un exemplu, zic istorici de artă, al unei splendide încercări de sinteză, retezată de istorie. Duccio e îndatorat bizantinilor, mozaicurile unor Cosmati, sosiți din Bizanț, fac mândria multor biserici romane, Ravenna e bizantină la San Vitale, dar și la San Apollinare in Classe, exemplele ar putea continua. Am văzut, de-a lungul pelerinajelor mele, multe capele ale institutelor religioase italiene unde este venerată icoana Maicii Domnului cu Pruncul, modelul numit de la Vladimir, sau tipul icoanei constantinopolitane numită Hodigitria, Călăuzitoarea. E aproape același model iconografic, inspirat negreșit de Sfântul Duh, model pictat prin secolul al XVI-lea și pe una din ușile împărătești din splendida biserică a mănăstirii Humor. Ghid priceput am avut și aici, noi, cei trei călători: o absolventă de la Litere, dedicată acum unor frumuseți integral spirituale. Thomas Spidlik și Marko Rupnik, de la Pontificio Istituto Orientale, doi orientali în spirit, amintesc, într-o carte de analize a tipurilor de icoane răsăritene, că Uspenski prețuiește modelul Hodigitria mai mult decât pe Madonna del Granduca a lui Rafael. Se poate venera ceva, sau se poate admira, în artă, sau în viața de toate zilele.

"Autori adevărați nu sunt chiar așa de mulți cum se spune, iar cei care sunt devotați actului poetic, aproape că nu mai văd altceva"

G.D.: Ce credeți că ar putea rezolva poezia, prin expresia ei religioasă sau pioasă, în unirea creștinătății sub o singură biserică, dacă ar mai fi posibil așa ceva?

A.P.: Drumurile poeziei sunt imprevizibile, iar împlinirea unor deziderate estetice vine, ca la minuni, când și de unde nu te aștepti. Nu pot face previziuni, dar cred că nevoia de sacru în poezie e tot mai acută, în moduri adesea paradoxale; sub stratul de mizerie strălucesc trăsăturile, liniile miraculoase, chipul omului făcut după chipul lui Dumnezeu.

G.D.: Sunteți un poet împlinit, așezat în identitatea

poeziei sale ca numele în buletinul de identitate. Credeți că se face suficient în țară pentru poezia românească? Cu siguranță nu se face mai nimic în afara perimetru-lui limbii române...

A.P.: Prea puțin se face pentru promovarea poeziei române, recent am fost uimit să constat că editura "Junimea", condusă de poetul Cezar Ivănescu, nu a primit de la AFCN nimic. Poezia a suferit mai

Adrian Popescu între prieteni

ales prin această lipsă de atenție. Campania de promovare a scriitorilor români contemporani, lansată printr-o serie de lecturi publice anul trecut, campanie meritorie organizată de Uniunea Scriitorilor, e, în schimb, un fapt foarte binevenit. Sprijinirea unui eveniment literar de anvergură, cu precădere unul de poezie, comportă angrenarea unor forțe financiare redutabile, pe care nu mulți sunt dispuși să le pună în mișcare. Festivalul internațional "Zile și nopți de poezie", de la Neptun, de pildă, coordonat de Uniune, este un eveniment cu adevărat de rezonanță. Inteligența și banii au dat rezultate excelente. Mai sunt alte festivaluri cu o arie mediatică mai redusă, dar necesare, bazate pe sprijinul factorilor locali, pe entuziasmul unor colegi, colege: "Frontiera Poesis" a lui George Vulturescu, Festivalul internațional "Lucian Blaga", de la Cluj, Festivalul revistei *Familia*, Festivalul "Bacovia" de la Bacău, cel de la Sighet, cu Vasile Muste, de la Mediaș, Festivalul "Nicolae Labiș", "Serile de poezie de la Desești"-i lui Gheorghe Pârja, altele. Aici, pe plan local, sprijinul e mai mare decât la centru. Exemplul edificator, Festivalul "Mihai Eminescu" de la Botoșani, Ipotești, Vorona. Autori adevărați nu sunt chiar așa de mulți cum se spune, iar cei care sunt devotați actului poetic aproape că nu mai văd altceva decât imagine personală. Mimeticii, numeroși, gălăgioși, se amăgesc singuri, dar pentru ei, curios, se găsesc mai ușor ocazii de mediatizare, prezentări în presa cotidiană, emisiuni tv.

"Am trăit un moment de împlinire a unui drum literar"

G.D.: Premiul Național de Poezie "Mihai Eminescu", recent primit la Botoșani, vă con-

solidează, cel puțin în România, ca poet pe deplin consacrat și cu o operă poetică împlinită. Ați simțit acest lucru la Botoșani, pe 15 ianuarie, când vi s-a înmănat acest premiu? Ce credeți că ar trebui să mai facă organizatorii pentru ca acest premiu să devină cu adevărat un brand ro-

mânesc? Eu, fiind implicat în organizarea celor 16 ediții de până acum, pot să spun că nu a fost, din punct de vedere organizatoric, cea mai reușită ediție. Dumneavoastră ce credeți? Ce le recomandați organizatorilor și celor ce se implică legitimant în reușita acestui premiu, considerat cel mai râvnit premiu literar din România?

A.P.: La Botoșani, anul acesta, primind premiul național de poezie Mihai Eminescu, am trăit un moment de împlinire a unui drum literar. Ediția aceasta a fost mai sobră decât cele din 2004, 2005. Acum, nominalizat, alături de Ion Mircea, Cristian Simionescu, Mircea Dinescu, Nicolae Prelipceanu, am avut șansa de a fi cel ales de juriu, dar toți ceilalți patru erau la fel de îndreptățiți. Organizarea a fost bună, ca de obicei, micile stângăcii de pe scenă nu au afectat publicul. Personal am regretat absența unor colegi și prieteni, inclusiv ieșeni, de la această sărbătoare. Primăria din Botoșani, Consiliul local, Memorialul de la Ipotești, Consiliul Județean, Fundația Hyperion, condusă de Gellu Dorian, priceperea lui de a fi un factor unificator, munca sa tenace, toate acestea se cer ajutate de instituțiile centrale pentru a face din festival un puternic brand național. La Festivalul de la Struga, o echipă pregătește, sistematic, un an întreg, evenimentul "Serilor de poezie". Zilele "Eminescu" de la Botoșani ar trebui, cred, mediatizate cum se cuvine, de televiziunea națională, fiind vorba de celebrarea creației unui poet al românilor, nu oricare, cel mai reprezentativ pentru identitatea noastră. Sub semnul său de ardere generoasă trebuie înțelese toate.

Ana COJAN

Mater dolorosa

Poezia mistică medievală a atins apogeul perfecțiunii sale absolute în două poeme celebre, *Dies irae* și *Stabat Mater dolorosa*, considerate a fi „eflorescența supremă a poeziei triste și penitente“ (Remy de Gourmont) pe care ne-a transmis-o „strălucitorul Ev întunecat“.

Primul poem, *Dies irae* (*Ziua mîniei*), prezintă imaginea unei lumi ce stă sub semnul sumbru al Judecății de Apoi, implacabil și catastrofal, așa cum rezultă chiar din prima strofă: „Dies irae, dies illa/ Solvet saeculum in favilla/ Teste David cum Sibylla.// Ziua mîniei, ziua aceea, când va veni,/ Lumea-n cenușă și praf se va năru,/ Sibylla și David ne sunt martorii.“

Cel de-al doilea poem (scris pe la 1300, cu autor quasi-necunoscut) evocă imaginea Mariei stând prosternată la poalele Crucii pe care Fiul agoniza. Textul latin este de o simplitate care „poate intriga bizantinismul nostru“ (Rémy de Gourmont), dar, în egală măsură, concizia și densitatea versului latin (format doar din 2-3 cuvinte), ritmul cu totul special, prezența constantă a rimei (rimă pe care anticii nu o practicau deloc, iar medievalii, doar sporadic și accidental), toate acestea pun la grea încercare traducătorul (fie el bizantin sau nu), care se vede pus în imposibilitatea de a transpune în minimum de semne un maximum de substanță. Această substanță comunică, în esență, următorul mesaj:

Rememorând imaginea lui Iisus pe Cruce și a Mariei la picioarele Lui, autorul (și, deci, cititorul) este „chemat“ să se identifice cu suferința celor doi, astfel încât, și peste veacuri, în fiecare dintre noi, încă o dată se răstignește Iisus, încă o dată plînge Maria.

Stabat Mater

„1. Stabat Mater dolorosa/
Juxta Crucem lacrimosa
Dum pendebat filius...
Cuius animam gementem
Contristatam et dolentem
Pertransivit gladius.“

„Stătea Maica-ndurerată
Lângă Cruce-nlăcrimată
Fiul răstignit era...
Inima de jale plină
Care geme și suspină
I-o străpunse sulița.

2. O quam tristis et afflicta
Fuit illa benedicta
Mater Unigeniti!
Quae moerebat et dolebat,
Et tremebat, quum videbat
Nati poenas inclyti.

2. O, ce tristă, zbuciumată
Mamă binecuvîntată
Născătoare doar o dată,
În durere se-neca
Râu de lacrimi vărsa
Fiul cât agoniza.

3. Quis est homo qui nonfleret,
Matrem Christi si videret
In tanto supplicio?
Quis non posset contristari,
Piam Matrem contemplari,
Dolentem cum filio?

3. Care-i omul să nu plîngă
Suferința să nu-l frîngă,
A Măicuții Domnului?
Cine nu s-ar întrista
Contemplînd-o pe Maica
Îndurînd asemenea?

4. Pro peccatis suae gentis
Vidit Jesum in tormemntis,
Et flagellis subditum.
Vidit suum dulcem Natum
Morientem, desolatum
Dum emisit spiritum.

4. Pentru neamul păcătos
Îl văzu ea pe Christos
Biciuit și torturat;
Își văzu dulcele Fiu
Cum se stinge, încă viu,
Sângerînd însingurat.

5. Eia mater, fons amoris,
Me sentire vim doloris
Fac, ut tecum lugeam.
Fac, ut ardeat cor meum
In amando Christum Deum.
Ut tibi complaceam.

6. Sancta mater, istud agas,
Crucifigi fige plagas,
Cordi meo valide.
Tui Nati vulnerati
Tam dignati pro me pati,
Poenas mecum divide.

7. Fac me tecum vere flere
Crucifixo condolare,
Donec ego vixero,
Juxta cruce tecum stare,
Te libenter sociate
In planctu desidero.

8. Virgo virginium praeclara
Mihi jam non sis amara:
Fac me tecum plangere.
Fac ut portem Christi mortem,
Passionis fac concortem
Et plagas recolare.

9. Fac me plagis vulnerari,
Cruce hac inebriari,
Ob amorem Filii.
Inflammatum et accensum
Per te, Virgo, sim defensum
In die iudicii.

10. Fac me cruce custodiri,
Morte Christi praemuniri,
Confoveri gratia.
Quando corpus morietur
Fac ut animae donetur
Paradisi gloria.

5. O, tu Maică a iubirii,
Fă să simt durerea firii
Și să-ți plâng alături,
Fă să ardă și în somnul
Inima mea pentru Domnul
Și să-ți fiu asemenea.

6. Fă să-mi stea înfiptă-n suflet
Sfântă Mamă, rana lui,
A Crucificatului,
Fă-mă Tu părtaș la toate
Chinurile îndurate
Pentru mine, de-al Tău Fiu.

7. Fă să plâng durerea Ta
Câte zile voi avea
Să sufăr aidoma
Lângă Cruce vreau să stau
Lacrimile-ți să le beau
Să fim una, asta vreau.

8. Tu Fecioara mea preacără
Mie să nu-mi fii amară,
Lasă-mă să plâng duios
Să mor moartea lui Christos
Să ți port în viața mea
Rănile și patima.

9. Fă să fiu lovit cu pietre
Chinul Crucii să mă-mbete
Din iubire pentru Voi,
Să fiu apărat de Tine
Când va veni peste mine
Judecata de Apoi.

10. Fă să-mi dea Crucea tărie
Moartea lui Iisus să-mi fie
Pavăză abisului:
Trupul meu când va muri
Sufletu-mi va dobândi
Slava Paradisului.

Prezentare și traducere de Ana Cojan

Prietenii muzeului

Vasilian DOBOȘ

Valeriu Goncariuc

Un mare boem, un mare bonom. Confrații se simt în atelierul său înconjurat de-o liniște monahală, care este iradiată de sufletul său nobil și de picturile îndelung elaborate, pînă cînd devin opere. Vorbește puțin, cu glas de înțelept și citește mult. Îi plac dialogurile cu D.N. Zaharia, Constantin Tofan (un hitru plăcut) și Ilie Bostan.

Are o semiotică vizuală individualizată, a cărei forță crează epigoni, iar neliniștita exaltare a bizarelor sale personaje, dramatismul cromatic, epicul ironic de tip hasidic rămîn în imperiul oricărui privitor la nesfîrșit. Este străin de orice narcisism plastic. Într-un anume fel, își elaborează durerile dintr-un adînc secret. Există la acest mare artist o poetică baudelaireană, un tip de visare chagalliană, un lexic pictural al accentelor strălucitoare proiectate pe orizonturi nocturne.

Dacă îți este dor de liniște, mergi la Valeriu Goncariuc. Dacă îți este sete, mergi la Valeriu Goncariuc. Dacă îți este poftă de o mîncare preparată în oale de lut, mergi la Valeriu Goncariuc. Dacă dorești să înveți virtuțile umane, mergi la Valeriu Goncariuc.

Hortensiu ALDEA

Ion Gânju - 2006

În Iașul postbelic (1947), atmosfera plastică, tributară postimpresionismului era ilustrată de seniorii picturii din orașul celor șapte coline: N. Popa, C. Agafiței, V.M. Craiu, M. Cămaruț, P. Hârtopeanu, Șt. Boușcă și mai tinerii Dan Hatmanu, A. Podoleanu și C. Nicolae.

În cuminenția ei, creația plasticienilor ieșeni era parazitată de dogmele realismului socialist impuse cu perseverență de numeroși culturnici ai momentului sau de oportunismul unor pictori care au și dispărut din memoria plasticii ieșene.

Absolvent al Liceului de Artă „Octav Băncilă” din Iași, Ion Gânju, ieșean autentic de pe Moara de Vânt, își continuă studiile academice plastice în cadrul Institutului „Ion Grigorescu” din București.

Personalitatea sa se conturează în clasa profesorilor Al. Cumpănă și I. Saru. În mapele sale de schițe și desene din această perioadă se puteau găsi numeroase studii marcate de personalitatea lui Picasso, Leger sau Miro.

Ca student, prin preocupările sale plastice, prin proiectele și fermitatea cu care își permitea să viseze, își crease un anumit prestigiu, o anumită aureolă, un ade-vărat mit. În anul 1964, fiind student în anul trei, debutează cu ocazia „Expoziției Centenarului învățământului superior de artă”.

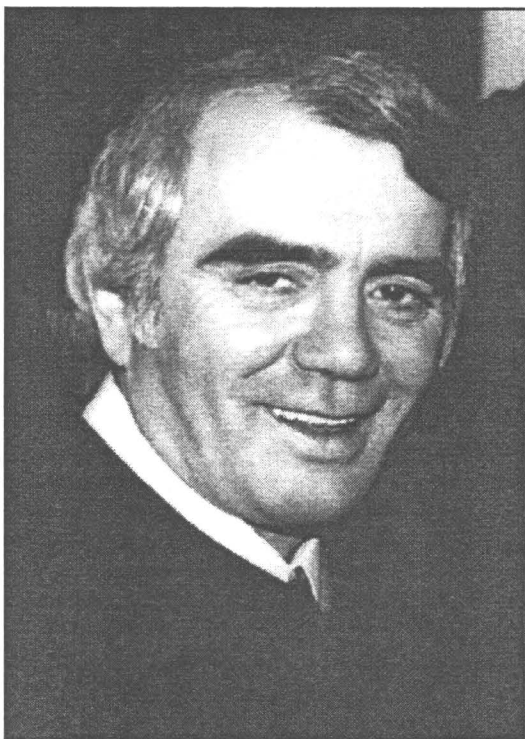
În timpul studiilor de la Institutul de Arte Plastice „Ion Grigorescu” în anul 1969 debutează în București cu o primă expoziție personală în galeria Kalinderu iar în 1971 cu o nouă expoziție personală la sala Apollo la București.

Această expoziție s-a bucurat de o elogioasă apreciere din partea lui Dan Grigorescu, distins critic care consemna: „Pictorul privește încă de pe acum actul creației cu o gravitate matură; talentul său nu este îndemnat să realizeze simple jocuri ritmice ale frumosului, ci să descopere sensurile adânci ale înfățișărilor complexe ale lumii materiale... Gânju nu este o promisiune; aș putea să afirm că el este de pe acum o certitudine”.

Nu s-a stabilit în București unde ar fi avut ocazia să se confrunte cu lumea artiștilor sau a ciucurenților.

Revenirea lui Gânju la Iași avea loc într-un moment de destindere politică iar în plastica ieșeană își făcea remarcată prezența „noului val al copiilor răătăcitori” ai Liceului de Artă „Octav Băncilă”; L. Suhar (de la Cluj), D. Gavrilean (de la București), C. Ionescu (de la București) la care putem adăuga pe N. Mathyus, I. Neagoe și Val Gheorghiu.

Acasă în Iași și-a văzut, în liniște și modestie, de opera sa definindu-și mijloacele și modalitatea personală de interpretare a realității. Nu a ieșit în față ostentativ și a realizat un limbaj unic, un mod de a interpreta lumea, cărora le-a rămas credincios toată viața. Participări la expoziții de grup în străinătate: 1969: Haga – Olanda; 1969: Cehoslovacia; 1972: Palma de Mallorca – Spania; 1972: Cannes – Franța; 1972: Haga – Olanda; 1973 – Anglia; 1973: Anglia; 1973: Madrid, Barcelona – Spania; 1973:

America Latină.

A avut răbdare să-și formeze un public și să se facă înțeles. A creat pentru o generație pe care a anticipat-o cu două decenii.

La sărbătorirea a jumătate de secol de viață, în 1992, prietenul său, poetul Mihai Ursachi scria: „Nimănui nu-i seamănă în pictura românească, nici el nu seamănă cu nimeni”.

A realizat o serie de expoziții, în general cu lucrări de mici dimensiuni, recompunând realitatea după criterii personale, în cea mai bună tradiție expresionistă.

În 1974, I. Frunzetti consemna: „Gânju este un sfios visător care confabulează la granițele fantasticului cochetând cu absurdul”.

Înconjurat de o serie de prieteni și colecționari ostentativi, de ocazie, mari fumători și mari animatori de a filozofa în jurul unei sticle de vin mereu goală, o bună perioadă de timp i-am evitat atelierul.

După o perioadă de tatonări de la distanță, în care a contribuit, de ce să nu recunosc, și un anumit renume de a fi zgârcit, s-a produs inevitabilul.

Într-un moment material dificil, marii și numeroșii lui prieteni au dispărut într-o zi și ne-am trezit față în față.

Am descoperit un om sensibil, dar imprevizibil, în care momentele de tandrețe alternau cu crize de agresivitate produse de sentimentul că nu este înțeles și că opera sa nu are o anumită recunoaștere morală și materială. Era perioada în care pregătea expoziția din anul 1983 de la Galeria Cupola, moment de referință al creației sale prin bogăția imaginației, eleganța compoziției și frumusețea metaforelor („pasărea măiastră“, „Zoomorfe“, „Domnitor“, „Vânzătorul de păsări“).

Deși își iubea cu fanatism lucrările, fiind în stare să îți vorbească ore în șir despre o piesă, în momentele de cumpănă era în stare să distrugă tablouri reprezentative pentru opera sa, risipind lucrări valoroase.

Am cunoscut nu puțini artiști clasici a căror viață a fost dedicată în întregime picturii, muncii în atelier după un liniștit model mic burghez. La Ion Gânju actul creației era rodul unor frământări nesfârșite, cu sușuri și coborâșuri, cu incertitudini care îl imobilizau săptămâni în șir, dar care erau urmate de zile și nopți de muncă în fața șevale-tului, dormind pe apucate în atelier.

Ion Gânju a îndrăznit și, prin creația sa, a deschis un drum nou al unui „expresionism fantastic“, imaginația ajungând uneori în zona halucinațiilor.

Bun cunoscător al psihologiei umane, I. Gânju a fost un rafinat portretist atât în ceea ce privește realizarea particularităților individului, cât și în subtilitatea cromatică a portretelor idee.

Portretele unor personalități ieșene constituie piese de rezistență ale creației sale, prin rafinamentul cromatic și ingenuitatea lor.

Simțindu-și sfârșitul aproape, cu o luciditate cinică, artistul a realizat câteva autoportrete de o duritate și un dramatism copleșitor.

O examinare superficială a fenomenului a creat falsa impresie conform căreia Ion Gânju a generat un epigonism în cultura ieșeană.

Noua generație de plasticieni ieșeni, însă, venea cu modalități proaspete de exprimare, cu o mare putere de muncă și dorința de a se afirma. Toată această generație a confirmat în timp, producând personalități de referință ale plasticii ieșene contemporane.

A realizat o serie de expoziții personale și a fost prezent la toate expozițiile anuale ale U.A.P. Iași. A participat cu lucrări la numeroase expoziții internaționale de grup.

Conștient de valoarea sa, nu a fost atent cu posteritatea

operei. Cataloagele expozițiilor organizate nu au fost realizate profesionist, informațiile furnizate de acestea fiind sumare și neilustrative.

În anul 2002, bolnav fiind, realizează o ultimă și o mare expoziție în sala World Trade Center din Iași, ce a fost o încoronare a întregii sale creații.

La 4 ani de la trecerea în eternitate a artistului, prof. Emil Stratan, colecționar și admirator al pictorului, îi organizează o frumoasă expoziție retrospectivă omagială, cu piese din colecția sa și a unor colecționari ieșeni. (Circa 30 de piese).

Expoziția a fost vernisată în noua Galerie de Artă „Eleusis“ (Biblioteca „M. Eminescu“) în prezența a numeroase personalități ale culturii ieșene și românești (Al. Călinescu, Pavel Șușară etc.).

O privire atentă asupra ansamblului creației sale ne poate îndreptăți să-l considerăm un Victor Brauner al Iașului.

Prin viața și opera sa Ion Gânju a fost unul din ultimii boemi autentici din cultura ieșeană, asumându-și statutul de liber profesionist încă de la începutul activității sale.

Sena SULEYMAN

Genguzel

Genghiz e nepoțelul meu.
lumina se revarsă-n ochii lui
în curcubeu nou-născute
printre avioane, steaguri, fluturi vii.
Cuvintele-i sunt dulci
și proaspete
asemenea picăturilor de rouă
ce se rostogolesc în lanuri de trifoi.
Îl țin de mână, mergem și mă-nvață
el mi-e maestru-n arta fericirii.

Cadiz, 2000

Dulce Don Juan
în ochii tăi dansează valurile albastre-verzui
ale oceanului
mintea ta, liberă de orice balast,
alunecă lin pe aripi de saurf
„if you listen, you can talk“
spuneai că nu se știe dacă pleci a doua zi
și dimineața ai plecat
cu imensul rucsac în spate
înalt ca un brad
frumos ca un ADONIS
senin și voios ca un copil
cu limpede cer în suflet și-n priviri...

Graffiti

Grigore ILISEI

Aurel David, pictorul unui Demiurgos

Gheorghe Vrabie este o personalitate marcantă a artei românești din Republica Moldova. Grafician de o mare forță expresivă, exprimându-se dezinvolt și original atât în ilustrația de carte cât și în grafica de șevalet, arta monumentală sau heraldică, Gheorghe Vrabie trăiește mistuitor frumosul în toate manifestările lui. Născut în 1939 într-un sat, Călinești, Bălți, acest creator a simțit încă din copilăria lui aspră, ca aproape a oricărui vlăstar de la țară, o chemare irezistibilă spre slova cărții. A mers, în ciuda tuturor potrivnicilor, deloc puține, pe poteca aceasta bătută cu pietricelele cele făcătoare de minunății ale artei. A răzbit în cele din urmă, avînd norocul a se școli la Sankt Petersburg, la una dintre cele mai strălucite academii de artă, păstrîndu-și însă nealterată legătura cu spiritualitatea izvoarelor. A rămas astfel mereu el însuși un artist cu unelte universale și cu exprimări românești. Prins între dansul liniei și scăpărarea de diamant a cuvîntului, Gheorghe Vrabie nu s-a îndepărtat deloc de ispita lor dulce. S-a consacrat cu pasiune graficii, dar n-a părăsit cărțile, așternînd în paginile acestora plămuirile lui plastice, gîndite ca niște contrapunctări tălmăcitoare de sensuri ale cuvintelor din bucoavne. A simțit nevoia nu doar să deseneze, împodobind cu ilustrații paginile tipărite, ci s-a așezat la masa de scris și și-a alcătuit propriile cărți. Unele de o factură specială, fruct al preocupărilor de teoretician și istoric al artei. În bibliografia sa, pe lângă o lungă listă de articole și eseuri, figurează și trei monografii: *Symbolismul heraldic în Moldova*, *Arta graficii de carte și șevalet din R.Moldova*, și *Aurel David - timpul, artistul și opera*. Această din urmă carte, semnată de Gheorghe Vrabie, a fost tipărită în 2004 la Editura "Cartea Moldovei". Lucrarea se constituie într-o abordare complexă și integrală a vieții și operei unui creator emblematic pentru spațiul românesc dintre Prut și Nistru, un artist proteic, cu o existență frîntă înainte de vreme, la doar 50 de ani. Autor al unei creații ce a făcut vilvă și epocă, *Arborele Eminescu*, realizată în anii '60, Aurel David, cel venit pe lume în 1934 și trecut la cele veșnice în 1984, este un exemplu pilduitor al sfîșierilor și torsionilor tragice la care au fost supuși de regimul sovietic creatorii din Basarabia. Instinctul, chemarea singelui, le porunceau să vorbească și să se poarte cum le era vorba și portul și să se înscrie în linia de expresie și simțire a înaintașilor. Era în același timp de datoria lor să reziste presiunilor uneori strivitoare, ce urmăreau să-i smulgă din rădăcinile neamului și să-i transplanteze pe un sol străin și neprielnic. Peste aceste încercări se suprapuneau cele de natură ideologică, nu mai puțin nocive și stricătoare de rosturi firești în creație. În pofida unor asemenea amenințări slujitorii artelor din Basarabia, cei nemancurtizați, evident, și aceștia nu au fost de loc puțini, au găsit forța să reziste și să se manifeste artistic potrivit background-ului propriu. Deși a traversat perioada uniformizantă și străină artei adevărate a realismului

socialist, pictorul Aurel David a apelat la repertoriul postimpresionismului, dizolvînd prin rafinamentul luminii și culorii din tablourile sale canoanele cele ucigătoare de artă ale perioadei. Gheorghe Vrabie, analizînd cu minuție meșteșugul pictural al lui Aurel David, efectele, viziunea, stilul ca formă supremă a originalității expresiei artistice, ia ca exemplu ceea ce el numește capodopera pictorului, lucrarea *Amiază*. Este vorba de un ulei pe pînză de mari dimensiuni (115/143), ce ne amintește de "Odihnă la cîmp" a lui Corneliu Baba, pe care exegetul o și invocă în argumentația sa. Datat 1964, tabloul înfățișează o scenă obișnuită din viața satului. Aflați din zorii zilei la țarină, țărani se trag la umbră cînd soarele a urcat în crucea cerului și așteaptă, hodinindu-se, un răstimp după masa de prînz, să treacă vipia și să-și reia treburile de pe ogor. Sub un nuc bătrîn, cuprins în odăjdii violete, dorm toropite șapte femei într-un fel de puzzle policrom. Pînza e inundată literalmente de o orgie cromatică. Aparent doar, pentru că registrele de culoare sînt în realitate orchestrate subtil, contrastant. Surparea de lumină se stinge, doinind pe fețele dormitînde ale țărăncilor și scoate din banalitatea priveliștilor artistice ale vremii scena aceasta și o investește cu atributele eternității, cele ce conferă perenitate operei de artă.

Cealaltă lucrare a lui Aurel David, considerată de Gheorghe Vrabie drept capodoperă, este *Arborele Eminescu*. Linogravura, de 48/46, întrunește în ediția sa princeps aceleași elemente ale măiestriei întruchipări și poartă o puternică și nerostită pînă atunci încărcătură simbolică. Din această linogravură Mihai Eminescu se călătorește spre noi cu trupul său arborescent, ieșit din adîncurile pămîntului și cosmosului, ca un fulger noptatec, luminînd toată întinderea lumii văzute și nevăzute. E o viziune de forță, răscolitoare, și cu adevărat iluminatoare, ce l-a cutreierat pe pictorul Aurel David în momentul plămădirii acestei creații, așa cum reiese din mărturisirile din cele două interviuri antologate parțial în carte, semnate de doi marcanți scriitori basarabeni, Andrei Burac și Leo Butnaru. Spovedindu-se, pictorul Aurel David își aduce aminte că se afla într-o zi în atelier cu un prieten și parcă fără știința sa mîna a început să umble pe hîrtie și să deseneze un copac, ce lua miraculos chipul lui Mihai Eminescu. Se gîndise de multe ori să-l facă, dar încercările lui eșuaseră de fiecare dată ca sub puterea unui blestem. Și deodată - iluminarea. Plămuirea de vis. Nerostitul. Se întrupa chipul Eminescului așa cum se rostuiuse de atîtea și atîtea ori în închipuirea sa, fără să fi izbutit să-l dea însă la iveală. Privitor la acest moment sublim, Aurel David se destăinuie revelator într-un interviu acordat lui Andrei Burac și publicat în "Tineretul Moldovei" din 2 mai 1975. "...vroiam să văd chipul aceluia om pe hîrtie". Era personajul din "Rugăciunea unui dac", care i se părea lui că se aseamăna pînă la identificare cu Mihai Eminescu. Ființa din acele versuri cu sonorități profetice: "gonit de toată lumea

prin anii mei să trec/ Pîn' ce-oi simți că ochiu-mi de lacrimi e sec..."

Cartea lui Gheorghe Vrabie conturează un portret substanțial și nuanțat al pictorului Aurel David, situându-l în galeria artelor frumoase din Basarabia și, totodată, în peisajul plasticii românești drept un creator cu timbru propriu, unul care a reușit să învingă vicisitudinile timpului, suind în înălțimile pure ale artei. Monografia o demonstrează cu fapte, cu argumente, cu incursiuni în arta universală, printr-un com-

parativism de substanță și o hermeneutică plină de adînci sensuri. Este un demers recuperator, de bună ținută științifică, nu lipsit de o pasionalitate binevenită mai ales cînd e vorba de artă. O apariție din acelea de care fiecare cultură are nevoie pentru a-și pune în evidență patrimoniul ei de valori.

Gheorghe Vrabie se consacră prin acest op de o distinsă ținută grafică nu doar ca un iscusit ilustrator de tipărituri, ci și ca un autor de carte de certă vocație.

Carmelia LEONTE

Senghor, profet în țara lui

Profet în țara lui, președinte al Senegalului, Léopold Sédar Senghor ar putea fi, în cea mai bună dintre lumile posibile, exponentul unei republici ideale, care, departe de a-și alunga poezii, se lasă guvernată de aceștia.

Evoluția lui Senghor este, aproape sigur, efectul credinței că literatura are capacitatea de a transforma individul și societatea, de a crea atitudini față de realitate. Poetul senegalez ne-o demonstrează mai ales în *Hosties noires/ Jertfe negre* (1948), remarcabil traduse în limba română de poetul Radu Cârneli, cel care l-a tradus și pe Kahlil Gibran. Antologia *Totem* îl aduce încă o dată la noi acasă pe dramaticul și mirobolantul poet african. Hiperconștient de rolul său, autorul *Etiopicelor* ne spune: „Poemele pe care le veți citi se vor un mesaj al Africii negre pentru Europa albă, al senegalezilor către români. Mesaj transmis prin minunatele fire ale latinătății: limba franceză și limba română. Primiți acest salut ca pe un dar al prieteniei.”

Dar mesajul Africii negre se vrea a fi unul de inimă și apoi de rațiune. Este privilegiul marilor poeți să înțeleagă de unde vine, cu preeminență, forța și demnitatea omului. Ne amintim cuvintele lui Eminescu: „Da! Orce cugetare generoasă, orce descoperire mare purcede de la inimă și apelează la inimă.” (*Fragmentarium*, 2287). Senghor declară: „Trebuie să-l ascund în taina cea mai adâncă a ființei mele/ Pe străbunul cu pielea furtunos brăzdată de fulgere și trăsnete/ Animalul meu păzitor, trebuie să mi-l ascund/ Spre a-mi păstra zăgazul indignărilor./ El este sângele meu credincios care cere credință/ Ocrotindu-mi mândria curată împotriva/ Mea însumi și a trufiei raselor norocoase...” (*Totem*). Această raportare la „taină cea mai adâncă”, centrul spiritual al ființei, inima, este acut prezentă de-a lungul întregii sale vieți/opere, ca dovadă fierbinte nu doar de identificare a poetului cu istoria, dar și de magie (africană) prin care poezia devine istorie: „Atât de negru luptătorul pe cerul albastru! Atât de greu corpul său negru în aerul eliberat!/ Atât de negru luptătorul purtat de doi umeri albi!/ Atât de roșu sângele său între două albe însoțiri!/ Atât de ușor luptătorul pe cerul cristalin, atât de ușor trupul său golit de sânge de aur și de purpură! (...) Dormi, căci ai dăruit tot ce inima ta avea mai de preț – Și pacea să-ți legene somnul!” (*Unui negru rănit*).

Bineînțeles că religia nu se supune frontierelor lingvistice. În poemele lui Senghor răzbat ecouri ale unor culte egiptene, berbere, împletite cu dionisiace culte feminine. Se întrevăd,

apoi, semiluna, crucea, rituri autohtone, înspăimântătoare măști africane: „Voi cânta aceste mâini ce-mi acoperă privirile inimii./ E domolirea gesturilor tale, dulcele rotund din alintul tău încremenit/ Egiptiano! Cum s-ar putea să nu-mi fie călăuză prelunga-ți răsufare/ Miresmele-ți de soare arzător...” (*Mai presus de dragoste*). Într-un asemenea univers, păgân și arhireligios, Dumnezeu nu-și mai găsește locul. Știm că religiile africane împărtășesc credința într-o Ființă supremă (*deus otiosus*), retrasă din lumea oamenilor, dar și credința în divinație, realizată prin posesia spiritului și prin geomanție. Această „duplicitate” a marcat sensibilitatea lui Senghor, când frenetică, debordantă, când meditativă, purtând aură de sfințenie. Unele simboluri religioase sunt folosite din nevoia de a conferi stabilitate unui univers plasmatic, în continuă agitație. Și chiar dacă pentru o clipă devine static, peisajul poemelor este doar aparent nemișcat, ca o inimă uriașă care, fără să-și schimbe locul, întreține viața.

„Măști! O, Măști! / Mască neagră, mască roșie, măști alb-negre/ Măști din cele patru zări de unde adie Spiritul/ Vouă mă închin în tăcere!/ Și ție mai întâi, străbun cu cap de leu...” (*Rugă la măști*). Dumnezeu este mai curând o stare poetică, de care Léopold Sédar Senghor se folosește ca de o supapă pentru a grăbi curgerea, pentru a susține devenirea. Dumnezeu este o mască și cuvintele sunt măști ale Domnului, cuvinte colorate, cântătoare, ritmice, sonore, tot atâtea măști ale divinației și ale divinității, încărcate de sens și purtătoare de soartă. Postura poetului în această nemaipomenită simfonie a lumii, în această sarabandă sălbatică este una pozitivă, benefică. Senghor (ca și unii filosofi occidentali, în special Jaspers) vrea să ne spună: Omul este o valoare! Respectați această valoare!

Desigur, omul este o valoare în sine, dar își poate spori valoarea, dacă devine purtător de iubire. Iubirea resimțită pentru meleagurile natale, iubirea față de semeni, dar, mai ales, iubirea bărbatului față de femeie sunt coordonatele unui univers lirico-plasmatic unic în felul său, inedit și de neuitat. Ecouri biblice sfințesc dragostea trupească. Senghor aude *Cântarea Cântărilor* zumzâind în trupul de abanos al iubitei și minunea se produce: ne face și pe noi s-o auzim, ne face și pe noi să credem! Apoi aude întunecatele valuri ale memoriei aducând la mal măști însângerate, necunoscute, dar atât de dragi, atât de asemenea... și minunea survine: noi suntem măștile și Dumnezeu este asemenea nouă!

Arhimandrit

Timotei AIOANEI

Urmați-le credința!

Un martir necunoscut - preotul Leonida Gavrilesco

În anul 1977 Sfintele Paști au fost prăznuite în data de 10 aprilie. Cu cinci zile înainte de marea sărbătoare, preotul Leonida Gavrilesco, parohul bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Fălticeni, s-a dus din propria inițiativă la Primăria din localitate pentru a-i cere primarului să respecte proprietatea bisericii. Primăria avea un plan de construire a blocurilor până lângă altarul bisericii, ceea ce s-a și întâmplat, din nefericire, până la urmă. Părintele Leonida a avut în ziua aceea o discuție aprinsă cu edilul orașului, care nu arăta respectul cuvenit Casei lui Dumnezeu. A fost un preot curajos în anii de dictatură comunistă, un mărturisitor, un apostol, un neînfricat. Ultima lui mărturisire pentru biserică pe care o slujea s-a petrecut în cabinetul primarului, în marșea Săptămânii Patimilor. Ce a fost acolo numai Dumnezeu știe. Bolnav cu inima de mai mulți ani, părintele Leonida a luat cu el această taină în mormânt. El și-a sfârșit zilele făcându-și datoria. În primăria din Fălticeni ar trebui să fie așezată o placă memorială care să amintească de această injustiție a vremii. La împlinirea a 30 de ani de la momentul acestei mărturisiri, nedreptatea făcută bisericii „Adormirea” persistă. Pe proprietatea parohială sunt în continuare blocuri construite abuziv iar numele părintelui Leonida Gavrilesco este tot mai rar pomenit.

El nu a fost un preot oarecare. S-a născut în satul Botești, comuna Horodniceni, în anul 1908 și era fiul inventatorului autodidact Petru Gavrilesco, pionier al aviației. A urmat cursurile Seminarului Teologic „Veniamin Costachi” din Iași și ale Facultății de Teologie din Cernăuți.

După slujirea ca diacon la biserică „Adormirea” din Târgu Neamț a fost, pe rând, preot la parohiile „Blăgești”-Pașcani, „Sfântul Ilie” și „Adormirea” din Fălticeni. În timpul parohiatului de la biserică „Sfântul Ilie” din Fălticeni a funcționat, pentru scurt timp, ca protoiereu al ținutului și l-a găzduit, în aceeași perioadă, în casa parohială, pe Nicolae Labiș în timpul cursurilor de la liceul „Nicu Gane” din localitate. Deși Nicolae Labiș avea legături mai vechi cu poezia (din copilărie, după cum se știe) preotul Leonida a avut o înrăurire benefică asupra viitorului mare poet. Preotul era el însuși dăruit cu harul versificării (poemul „Podu Înalt”, în trei părți cu 48 de strofe, scris de el, stă măturie în acest sens).

În multe seri, la masa de scris a părintelui, între cei doi erau discuții care se întindeau până după miezul nopții. Pe lângă acestea, în timpul găzduirii în casa parohială, lui Nicolae Labiș nu i-a lipsit nimic.

După trecerea anilor, când am început să-mi dau seama de „greutatea” numelui Labiș, am avut privilegiul unor interesante discuții cu doamna învățătoare Eugenia Mihalache, mătușa poetului (sora mamei) și cu prof. Viorel Mihalache, vărul drept al lui Labiș, care știau amănunte veridice despre copilăria și tinerețea poetului, care nu se regăsesc nici în cele mai amănunțite biografii ale acestuia.

Părintele Leonida scria mult. A avut preferință pentru versul alecsandrin. Poeziile le trimitea unor reviste care ... nu le publicau. Când se afla că autorul este preot, toți începeau să-și ceară

scuze: „Poate altădată, să mai așteptăm, să mai vedem când vom avea spațiu” – acestea erau refuzurile ascunse după cuvinte.

În paginile revistei „Mitropolia Moldovei și Sucevei” i s-au publicat totuși câteva articole și chiar un studiu dedicat ctitoriei lui Petru Rareș de la Râșca. A fost prezent cu articole și în „Biblioteca bunului creștin”, organ al Asociației Clerului din județul Baia. (Fălticeni, 1947)

Prieten apropiat al scriitorilor Vasile și Horia Lovinescu, al doamnei Steliana Lovinescu, al scriitorilor fălticineni Mihail Haviș, Aurel George Stino, pr. Vasile G. Popa, Virgil Tempeanu, pr. Constantin Todicescu, al actorului Grigore Vasiliu Birlic și al altor personalități care își au obârșia în acest loc, părintele Leonida Gavrilesco a oferit mult ajutor echipei care a organizat muzeul fălticenean „Galeria oamenilor de seamă” în casa donată de familia Lovinescu în anul 1975. Adeseori întâlnirile dintre oameni sensibili al locului aveau loc în casa parohială, acolo unde au poposit printre alții și poetul ieșean George Lesnea, preotul compozitor Ion Tatulea, sculptorul Ion Irimescu, pictorul Paul Gherasim și alții alături de ei.

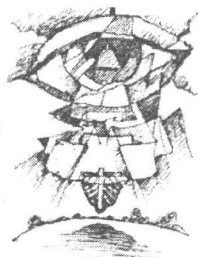
Fire aparte, sensibil și neîmpăcat cu vremurile în care a trăit, preotul Leonida Gavrilesco nu a fost înțeles întotdeauna de cei din preajma sa.

În timpul iernii dedica mult timp lecturii și scrisului, iar de primăvara până toamna lucra în grădina bisericii „Adormirea”, unul dintre locurile atractive ale orașului din acea perioadă. Zeci de specii de trandafiri și flori rare, udate în fiecare zi și prășite la două săptămâni, arbuști și copaci ornamentali, toate la un loc dădeau impresia unei grădini pariziene, aduse într-un „loc unde nu se întâmpla nimic.” Mai erau și păunii care se plimbau în voie în zile senine. Toate prin grija părintelui. Uneori însera și părintele încă lucra în grădină.

Bun cuvântător bisericesc, iubitor de frumos și sensibil în toate, era prezent în momentele importante din viața intelectualilor urbei. În vremea parohiatului său, la bisericile „Sfântul Ilie” și „Adormirea” din Fălticeni s-a păstrat tradiția cântării corale și a psaltirilor din vechea generație. La biserică „Adormirea” se cânta la două străni, alternativ, în fiecare duminică și sărbătoare, corul cânta la Sfânta Liturghie dirijat de profesorul Sorin Artur Gorovei, iar în vacanțe chiar de ucenicul iubit al părintelui Vasile Ghivirigă, atunci elev la Seminar, astăzi preot în Arghira Fălticinenilor, satul de naștere al marelui sculptor Ion Irimescu.

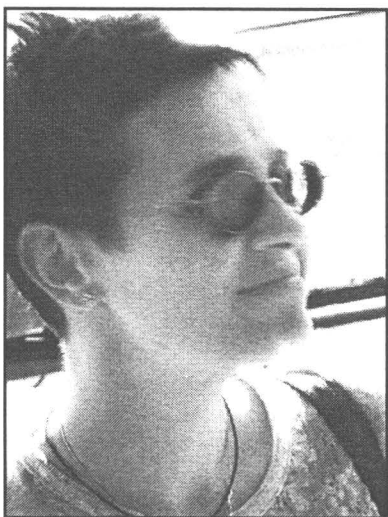
În urmă cu 30 de ani, în Sâmbăta cea mare, protoiereul de Fălticeni, venerabilul preot Gheorghe Baltag, cu un mare sobor și mulțime de credincioși, l-au condus pe părintele Gavrilesco până la cimitirul „Grădini”.

În drumul spre cimitir au trecut prin fața Primăriei, locul unde părintele a căzut cu patru zile în urmă, răpus de un șoc cardiac. Ușile și ferestrele erau închise și nimeni nu se arăta prin preajmă. N-au considerat că părintele ar fi meritat vreun semn de cinstitie. S-a dus către ceruri ca un mărturisitor, ca un preot apărător al drepturilor Bisericii răpus de potrivnicia atei. El este un alt martir al Bisericii, rămas necunoscut.

Aura *CHRISTI*

Zăpada mieilor

Sașa Cerven ezită, deveni una cu trupul de eter al șovăielii, se ridică și făcu trei-patru-cinci pași lași, amplii, se întoarse cu fața spre Laurian Iacob și înmărmuri locului, aidoma unei statui nevizitate decât cu ocazii speciale, dispuse pe un platou imens, din marmură albă, izolată cumva, privind sagace, cu sete

și răceală în egală măsură, spre trecătorii de la vreo două sute, poate mai puțin, de metri, așa cum e statuia genială a lui Bacovia, creată de Costi Popovici și amplasată la Bacău: o lucrare atipică, hieratică, reprezentând un poet închis în sine însuși, căutând cu privirile nebune după dorul de *altă realitate*, ceva de negăsit nici de el, nici de ceilalți – creație la dezvelirea căreia soția autorului aceluia ciudat-naiv-fals-naiv volum *Plumb* exclamase: „Acesta nu e soțul meu!”, și avea dreptate sărmana femeie, nici vorbă nu putea fi de bărbatul ei, în fața ei, care a păstrat semnele unei stupefacții legitime, înălțându-se – ca un uriaș de dimensiunile unui imens arbore întins spre ierbele cerului – Măria Sa, Poetul.

– ...să reziste, murmură Laurian Iacob. Actorii de-acolo, din Arcadia ta...

– Exact. Ai dreptate. Serile, după ce se încheiau fie repetițiile, fie spectacolele, mă furișam spre casă, ca un hoț, ca un cleptoman de duzină. Nu-mi venea să cred, eram uimit că imposibilul – în acele condiții atroce; puteam fi lesne descoperiți, arestați, decimați fără probleme; și eram conștienți de pericolul care, straniu, ne făcea mai curajoși –, imposibilul prinde viață, carne, stofă, sub ochii mei. Pe urmă, începusem să fiu și eu admis pentru diferite roluri, e drept, mărunte. Fusesem valet, cerșetor, vânzător de ziare în cele câteva spectacole. Îmi plăcea tot ce fac. Absolut totul, spuneam. Edenul era posibil chiar în miezul iadului din jur. Până la o limită. În vreme ce era demolat magazinul – monstruoasa coalitie formată întru dărâmarea Arcadiei și-a pus osul la lucru într-o primăvară slinoasă, putrezită de ploi –, s-a descoperit, vai, subterana. Dintr-un noroc, am

scăpat cu toții, fără excepții. Dacă nu punem la socoteală patronul, fiul patronului de fapt, care, la puțin timp după începerea demolărilor, a făcut un stop cardiac, și sunt ferm convins că motivul reacției corpului său nu era altul decât dărâmarea magazinului. Niciodată după ce-a dispărut Arcadia, *subterana mea*, n-am mai văzut pe nimeni dintre actanții lumii aceleia; în consecință, uneori-adeșori, eu cred că tot ce s-a întâmplat *acolo* nu s-a întâmplat decât în mintea mea, dar..., totuși, totuși, câteodată, am senzația că subterana aceea s-a mutat în mine, pentru ca să se salveze. Iartă-mi gândul nebunesc, aroganța poate... Și amintirea lungă, ca o coadă de cometă, în care întârzii din plăcere, dar și...

– În tine s-a mutat... subterana aceea, mai exact, în picturile tale, murmură artistul, ochii albaștri ai căruia deveniseră limpezi-limpezi, cum e cerul în diminețile de vară, la munte, când nu e brăzdat de plugul nici unui nor, nici unei amenințări.

– Știi, observă rechinul, e straniu că nu m-am făcut actor.

Laurian Iacob îl privi țintă:

– Ești și un excelent actor, brigadiere! Nimeni nu ar fi în stare să conteste aceasta!

Sașa Cerven îl fixă pierdut; cine știe unde îi zburdau deja gândurile și ce cocea pictorul, incapabil de a-și găsi locul, liniștea, limanul de care să se agațe, pentru a-și regăsi echilibrul? Se bucura, poate, de prezența acestui încă tânăr bărbat, mereu disponibil, mereu atent, transformând atenția într-un pat prielnic complicității cvasitotale. Se bucura de talentul lui Laurian Iacob și, adunându-se, își propunea încă o dată, să-l ajute, să-l împingă în arenă, căci lucrările-i trebuiau, firește, expuse, ochiul publicului, al criticii avizate, era musai să-și spună cuvântul. „Să nu te iei după declarațiile fariseilor care susțin că nu au nevoie de glorie, îi spunea adesea. Să nu te iei după aceștia. Toți visează, își doresc, salivează după cucoana capricioasă, imprevizibilă, care este măria sa, gloria. Puțini însă au tranșant-ineluctabilul tupeu de a o declara. Și mai puțini, din teama de a fi ridicoli sau de a ieși din pasta anonimă, mediocră, atrăgând astfel atenția, expunându-se – ohoho, o pasăre ultrașireată, vicleană, stupidă, mediocritatea, nu-i așa? –, declară în gura mare că nu știu să facă altceva decât să picteze sau, după caz, să scrie, să sculpteze. Foarte puțini. Nu e la modă să recunoști public că ești pictor, scriitor, poet, și că meseria ta e singurul zeu apt de a te subjugă. Ba mai mult decât atât: e rușinos, ce mai! A fi artist în ziua de azi și a recunoaște că ești artist, a-ți asuma meseria aceasta

atipică, în prezența unor netoți, convenționali, dar și în ochii burtă-verzimii, echivalează cu a fi expus oprobriilor de tot felul. Aproape. Exagerez, însă foarte-foarte puțin. Ce tâmpenie, Doamne, și câtă mediocritate în decadența acceptată fără dubii, mofturi.” „...Am citit de curând un interviu, zise altă dată pictorul, în care o cucoană, profă universitară, vorbind despre *kritici* – așa ortografiază, vezi bine, duduia cuvântul –, declara că nu dă bine să recunoști că ești scriitor și, cu atât mai mult, poet. Apari altminteri în ochii celorlalți dacă spui, de pildă, că ești profesor universitar. Auzi? Să-ți fie rușine de ceea ce ești?! Uite halul de degradare în care am ajuns! Rușine, încă și încă o dată: RUȘINE! Păi, dacă nu susținem noi cauza noastră, dacă nu credem noi înșine în vocația noastră, în steaua profesiei noastre, atunci, pentru Dumnezeu, cine să creadă, ai? Contabilii? Finanțistii, cu care luptăm, pentru că sunt meschini și, din start, ne încarcă, vezi bine, cu limite străine nouă?! Unde s-a văzut, în plină antichitate, să-i fie rușine unui Socrate sau Parmenide, sau Aristot, pentru că sunt filosofi, înțelepți ai Cetății, ori, mai târziu, în Renaștere, să-i displace lui Michelangelo, lui Da Vinci, să vorbească deschis, franc, despre artele plastice, și...?” „De ce, Dumnezeule, ne compari mereu cu vârfurile umanității? sărise ca ars atunci Laurian Iacob. E ridicol. Niciodată nu vom fi la nivelul lor!” „Tocmai d’aia! retorcă rechinul. Tocmai d’aia”.

...Vorbeau despre orice și despre oricine cei doi prieteni, ca și când s-ar fi cunoscut de milenii. Despre libertate și despre liberul arbitru. Despre decadența începutului de mileniu, al treilea, și despre nevoia de a ne suci gâturile după marile vârfuri ale umanității. Pictorul spunea că libertatea, în siajul goetheanului Faust, trebuie câștigată zi de zi. „Înțelegi? îl fixă cu ochii lui de culoare incertă. Zi de zi. E un travaliu imens, căci libertatea e o pasăre care nu se lasă cucerită o dată și pentru totdeauna, oricât ne-am îmbălsăma cu amăgiri, iluzii, șmecherii de duzină! Libertatea e un travaliu.” Și despre viul necesar ca aerul, vorbea rechinul. Și despre farsa ca instrument, frivol prin excelență, de punere la încercare a acestuia, a viului adică (apropo, vecinii de bloc, în cele din urmă, îl lăsaseră în plata Domnului, și chiar dacă era vorba de o pauză de respiro în această ordine de idei, pictorul se înfrupta din acalmia intervenită, întrucât îi pierise, între timp, cheful de a lupta cu vioaiile cavaleriei eficiente ale „colegilor” de bloc, mai inventivi și, firește, mai eficienți decât artistul nostru în ceea ce privește lucrurile mărunte, sforăriile, viața de culise, arena existenței de zi cu zi etc.). Da. „În ciuda, aparențelor, farsa poate fi inevitabilă în anumite contexte, recunoaște! O bună farsă e o lecție dată burgheziei, iar despre spiritul înalt revoluționar al farsei, ce mai!, se poate vorbi la nesfârșit, doctele discursuri nuanțând, îmbogățind acest instrument adesea eficient, necesar...” Și despre falsa tranziție vorbeau cei doi

complici, lăsând, în cele din urmă, baltă subiectul, întrucât, perora rechinul, „societatea românească, pe întinderea secolului al XX-lea, a tot sărit dintr-o tranziție în alta, apoi... nu se termina bine o dictatură, că începea alta; iar dacă extinzi lucrurile la scara Europei, ba chiar a omenirii întregi... tot, mă rog, aproape tot acolo ajungi, adică la lunecările dintr-o tranziție în alta, ceea ce înseamnă că din antichitate și până în ziua de astăzi, ha-ha, cum se zice, tot în tranziție, într-un ferm declin mai exact, ne aflăm!”

Dar despre câte vorbeau cei doi parteneri, Laurian Iacob urmărindu-l cu sporită atenție, intervenind, contrazicându-l, însă ascultându-l mereu și dând dovadă, nu o dată, de talentul de a asculta dar și de interes totodată; un interes inexplicabil la primul nivel. Junele încă artist îl urmărea pretutindeni, se vedeau ba la pictor, ba în *subterana* iacobiană (botezată așa de dragul nostru rechin), ba în diferite localuri din Splaiul Independenței sau din preajma sediului fundației Galaxia, încât la scurtă vreme – nici două luni nu luaseră drumul neantului sau al trecutului – urbea era împânzită de zvonuri contradictorii, picant-savuroase unele, altele nerușinat-cobitoare, toate laolaltă avându-i ca țintă pe Sașa Cerven și Laurian Iacob; așa că relativ noul tandem format – mai în glumă, mai în serios – regreta că îi lipsește geniul anticilor pentru a considera relația lor desăvârșită și sub aspect strictamente fizic, afirma cu delicatețe jucăușă rechinul, ciupindu-l galeș de obraz pe posesorul ochilor albaștri, nu fără subînțelesuri bine puse în scena realității lor, recunoscută ca fiind stranie, inexplicabilă, neîntemeiată... Și tot așa, în aceeași, invariabil previzibilă până la leșin, cheie. Celor doi nici că le păsa; își vedeau de ale lor; se bucurau unul de altul, de prietenia lor curată, transformată iute în complicitate nelipsită de urcușuri, vârfuri, văi tensionale, dar și de unghiuri ascuțite. Ceea ce îl scotea din sărite, câteodată, pe Laurian Iacob, deși nu înceta să-l admire pe maestru și în acele clipe, era tocmai insistența încăpățânat-doctă cu care – orice făcea, orice gândea, visa, își dorea – el, pictorul, se raporta la artă, la creația propriuzisă. Nu-l înțelegea; și recunoștea limita incomodă de a nu pricepe cum de poți tot timpul exista într-un spirit, într-o artă? „Este inuman, e chiar aberant de la o limită încolo! susținea Luarian Iacob. Cum poți fi, ceas de ceas, subjugat artei?” Neînțelegerea junelui se poticnea de tăcerile încăpățânate ale pictorului, iscate, câteodată, spre ciuda sa, spre ciuda nepriceperii sale. Însă, har Domnului, ele, tăcerile, excrescențe ale vorbirii lăuntrice, nu durau. În tăcere... le poți vorbi probabil exclusiv păsărilor; și, straniu, deși ele nu văd mișcându-ți-se buzele, nu te aud articulând verbe, substantive... ele, da-da, înțeleg, știu ce vrei cu adevărat, și mai mult decât atât: îți sunt complice, laolaltă cu dulcile zeități aspre sculptate de raze, ca în goetheenele *Elegii romane*: „Norul se apropie iute,

arzând tot. Mă paralizează minunea! Oare nu creează, cumva, trandafirul răză vreun chip? Ce zeiță se apropie de mine? Și care dintre muze, oare? Îl caută pe vrednicu-i prieten chiar și aici, printre teribilele abisuri?” Păsările ne sunt complice, așa cum am mai văzut. Țineți minte? Akulina Jușkov, după farsa jucată de colegii ei, adolescenți întârziați puși pe rele, care i-au furat ochelarii, fugind în parcul din preajma aulei universitare, nu puteți să nu vă aduceți aminte, într-un târziu, după ce plânse, iar pe urmă, adormise ca din senin, fata aceea ne-cuminte descoperise, la un moment dat, complicitatea profundă, tacită, expresivă, a porumbelului care o țintea cu niște priviri lacom-vii, complicitatea găzelor și a viermișorilor, a ierbilor și florilor, a văzduhului și pământului răcoros, a micii lumi uriașe, extrem de vii, chemătoare, blânde și lipsite de astâmpăr în proliferarea formelor de viață ascunsă, irumpată în clipe de abruptă disperare, când totul pare că se află pe limită, iar orice gest e construit parcă să-ți biciuiască și mai abilitat pornirile apocaliptice până... ce, deodată, din senin, în urma unui detaliu de o răvășitoare concretețe – porumbelul atent, scormonitor, ciupindu-te de nas, o mătă buimacă de somn, lingându-ți lacrimile de pe obraz, furnicile insistente de vivace și mute, iarba legănându-se și mângâindu-ți fața asprită, trasă, suptă de suferință, pala de vânt dulce, lăsându-și miera nevăzută pe fruntea-ți bombată, scobitura din porțiunea de pământ dezvelită sub nasul tău, răspândind un miros care te traversează, te răscolește aidoma unui plug –, totul, iată, ohoho, se dă peste cap, așa încât, treptat-treptat, în loc să te lași dus la vale, târât în noroaiele amarelor tristeți, aruncat în mocirla jengoasă și plină de putreziciuni a milei de tine însuși, vezi cum totul din jur îți strigă să fii, să te aduni, să ieși din tine, să te ridici, să te uiți sus, sus de tot, până simți cum te prelingi spre adâncimile bolții traversată de cvadrigi de puf și soare, conduse de pegași focosi, iar mâna zeilor otrăviți care până mai adineauri te puneau la punct, strecurați fiind în spiritele corectoare, devine bună, caldă, ocrotitoare, te învață mersul, îți arată cum să privești enorma lume fantastică, în care gâza ingrată și nermernică, mărunță și pierdută, care ești, a fost – dintr-un imens noroc nesperat de viu – aruncată!! Și tu, în adevăr, te ridici, simți cum toate noianele, planetele, continentele, bolgiile infernale de ape imposibil de văzut care te târau odinioară la vale, laolaltă cu întreaga mizerie a lumii, laolaltă cu mizeria, dezonoarea, tristețea, apocalipsa ta, brusc te adună, găzele și viermii și frunzele și iarba și cvadrigile și porumbelul transformat în prieten, și aerul și vântul și mâna ta grea, bătrână – mai bătrână decât vei fi tu însuși vreodată! –, îți dau putere; totul te îndeamnă să fii, îți poruncește să stai drept, astfel încât faci un pas, pe urmă încă unul și încă... și realizezi stupefiat, înghițit de mirarea unui zeu mare, cum el se strecoară în tine, și se

impune, devine una cu tine, și... surâsul tău, într-o milionime de secundă, mișcă împrejur planete, și simțurile îți jubilează, și...

– Mai simplu nici că se poate. Și în somn trebuie să-ți dorești să devii ceea ce ești, îi spuse odată rechinul.

– Acesta e fanatism în stare pură!

– Da. Și, apropo, fără el nu se poate. Dacă te îndoiiești sau simți că îți fuge pământul de sub picioare, citește o pagină din Dosto ori, și mai bine, o biografie a împăratului Napoleon!

...Relația dintre cei doi amici, deveniți iute prieteni, era una de respect, de bună seamă, elementul subordonat, rebel adesea, fiind, previzibil, Laurian Iacob, care îl asculta, spuneam, îl urmărea, îi sorbea cuvintele, de parcă ar fi avut în raza inimii, în raza vie a privirii sale albastre o femeie admirată, visată, iar fiecă doriță a ei exprimată fie direct, fie prin limbajul gesturilor, al privirilor (de o bogăție luxuriantă în anumite cazuri!), era lege. Laurian Iacob avea senzația că înaintea, de la o vreme, altfel, în existență. Lui Sașa Cerven nici că-i păsa de zvonurile, bârfele care circulau prin urbe; bârfa, falsa legendă, negația, atacul sunt forme ale succesului, zicea. Laurian Iacob ciuli urechile, întristându-se la un moment dat, dar uită repede mizericordia transmisă prin gura unui așa-zis binevoitor. Instinctul cultural îl împingea să se afle în preajma rechinului; și el, din noroc, asculta propriul instinct, tăind mari hălci hulpave din timpul propriu, pentru a fi în preajma relativ noului său prieten, dând dovada unei disponibilități rar întâlnite, cum se spune, în vremile noastre, dar, mai ales, pe plaiurile noastre. Exercitând o anume fascinație asupra artistului, Sașa Cerven, în timp, prinse un soi de stranie putere asupra lui. Avea autoritate pramatia; și era conștient de faptul că, aflându-se în posesia acestei calități rare, poate profita de ea, precum și, firesc, de ucenicul care i se oferea de bună voie și, hm, nesilit de nimeni. Laurian Iacob îl asculta, așadar, îl urma pretutindeni, mișcat profund de felul de a fi al pictorului: îl vedea tânăr și frumos ca un zeu, sigur de puterile-i de artist, răspândind un soi de vrajă, încât îi scăpau uneori calificativele de „mag”, „vrăjitor”. Da. Rechinul nostru avea puterea și inspirația și stângăcia de a fi și un Mag.

– Totul e să găsești unghiul propice contemplării, spuse pictorul; stătea întins la poalele unei statui în lucru, în *subterană*. Laurian Iacob purta hainele-i de „salahor”: o pereche de pantaloni uzați, murdari, și un maiou, ambele piese vestimentare uitându-și ele însele de mult culoarea: erau de un verde spălăcit, năclăit de ghips, resturi de lut, cu pete multiple de vopsea, veselindu-se fără griji, copilăros, în neștire.

– Atât? întrebă ochii albaștri.

– Da. Uneori. Uneori... Nu e nimic de văzut. De iubit. Nu e nimic nou sub soare; parcă așa se spune, nu? Și, cu

toate acestea, totul există ca pentru prima și ultima dată. Frumusețe păgână, răspândind mirosuri de mentă și pelin... Ești pe marginea unui drum uriaș, Laure dragă. Uriaș. Totul ți se pare nou și vechi în egală măsură. Dar e suficient să te situezi într-un unghi propice... acolo, pe marginea aparent ostilă, în realitatea-i adâncă, primitoare însă, și vei vedea totul, absolut totul altminteri. Bucură-te de darul de a fi. Nu înceta să te bucuri de existența dăruită. Ții minte versurile acelea divine, absolut divine: „Norul se apropie iute, arzând tot. Mă paralizează minunea! Oare nu creează, cumva, trandafirul rază vreun chip?/Ce zeiță se apropie de mine? Și care dintre muze, oare/Îl caută pe vrednicu-i prieten chiar și aici, printre teribilele abisuri?” Îmi citezi, tu însuși, adesea din elegiile goetheene. Așadar, nu-ți fie teamă. Privește, contemplă totul cu o infinită încredere harnică și lasă-te paralizat de minunea de a fi: a fi tu însuși, a fi în albia existenței, a-ți fi fidel ție însuși. Sunt lucruri imposibile acestea, crede-mă. Imposibilul îți stă la îndemână, dacă îndeplinești câteva condiții obligatorii: ascultă muzică, citește (exclusiv cărți de calitate, autori de prima mână!), înconjoară-te de prieteni puțini, de același nivel, prieteni care să te ajute să ajungi la tine mai ferm, mai iute! Călătorește în locurile care te readuc la tine însuși și care îți întăresc credința dar, mai ales, speranța că, pe măsură ce înaintezi în vârstă, tu devii ceea ce ești! Lubește, pictează, sculptează; deci, există! Orice înfrângere te apropie de tine însuși; orice eroare te leagă de tine însuși, iar trădarea e iminentă urcușului. Din eroare, micime, mizerie, de la Nietzsche *cetire*, se pot isca lucrurile cu valoarea cea mai înaltă. Muncește; muncește zi de zi. Adu-ți aminte de acel splendid elogiu făcut la vernisajul expoziției lui Andrei Rogujiv. „Avez-vous bien travailler?” îi întreba pe intimii săi marele Rodin. Nu pot să-ți promit că va fi ușor; totul e greu: și văzduhul și marea și munții și ziua și noaptea. Ah, nopțile, infinitul lor, înălțimile lor abrupte, în care se-aude un foșnet subtil, ca fulgii ce ating pământul, lunecând în moarte dacă temperatura nu e tocmai scăzută! Însă greul, de la un punct încolo poate să devină aerul firesc respirat de tine, adică viață: viața ta neîmpărțită cu nimeni, viața cea dăruită o singură, o foarte singură dată! Exclusiv de tine depinde ce vei face cu ea. Nu există scuze, la marea judecată care se petrece aici, zi de zi, cu toții vom da socoteală ce am făcut, nu de ce n-am reușit să facem. Iadul și raiul sunt aici, clipă de clipă. Nu te înșela. Nu te trage pe sfoară. Voința de putere înseamnă de fapt voința de găsi forța să te aduni, pentru a te depăși, pentru a te transcende și...

Sașa Cerven amuți. Iar Laurian Iacob avu senzația de altădată și anume că altcineva vorbește în locul prietenului și maestrului său, ca și când cineva – nevăzut, simțit însă, intuit până la icnet –, în acele minute de vorbire pierdută, îi lua în chirie trupul, glasul, ființa întreagă, alt-

fel cum s-ar putea omenește vorbind explica discrepanța dintre conținutul afirmațiilor cerveniene și aspectul exterior al acestuia, mai exact, tristețea profundă, întunecată, care i se lăța pe chip, un fel de disperare neagră, un fel de jale fără ancoră în afara feței aceleia, a cărnii ei de abur și freamăt, de... Ca și când mereu, între cei doi, exista *un al treilea*, un soi de făptură intempestivă, nu totdeauna dorită, nu totdeauna poftită la festinele camarazilor; și, totuși, *acel* cineva, străin, un intrus prin definiție, împrumuta relației lor o doză de... nu, nu atât de consistență, cât, mai ales, de irealitate, da, irealitate scormonitoare, absconsă, încât la capătul fiecărei întrevederi Laurian Iacob se întreba: oare chiar așa a fost?, oare eu am spus lucrurile alea?, chiar eu am auzit sau...? Ceea ce este sigur rămâne aerul acela real, precum și fina spectaculozitate emanată în toiul disputelor ce păreau – și așa erau probabil – decupate dintr-un alt secol sentimental, dintr-o epocă culturală evident diferită. Deși, insistăm, acele spectacole ideatice, ontice, se petrec, se petreceau la începutul mileniului al treilea. Dar probabil că totul se întâmpla cu totul altfel, iar percepția aceasta un pic vetustă, depășită din punctul de vedere al unor inși fie pripiți, fie substanțial diferiți, făcuți din alt aluat adică, îi aparține exclusiv lui Laurian Iacob, felului său de a fi, de a vedea lucrurile, format și moștenit parțial din motive limpezi și obscure în egală măsură.

– Mie mi se pare, câteodată..., se auzi vorbind Laurian Iacob, că totul e pierdut, murdărit irecuperabil și... Sunt un flegmatic, schimbă subiectul posesorul ochilor albaștri. Un flegmatic convins, hm, ca să zic așa. Laurian Iacob își frământa cu degetele mâinii drepte aceeași parte a obrazului. De când mă știu, i-am admirat pe sangvini, marea lor majoritate, știu ce și când anume să spună, au o replică promptă, venită la locul ei parcă, stabilit o dată și pentru totdeauna. Au prezență de spirit. Pe când eu... cu *l'ésprit de l'escalier* al meu, am avut dintotdeauna probleme. Mai e ceva la mijloc: un lucru sub semnul căruia mi-am trăit întreaga, bine, aproape întreaga viață. De mult, ai mei au bănuț că am o formă atenuată a autismului, sindromul Asperger se presupunea că se numește boala mea. Ghinionul (și darul totodată; o să-ți explic ceva mai încolo) e că după ce maică-mea, medic generalist, m-a dus la câțiva specialiști, diagnosticul s-a confirmat. Cum se manifesta boala? Ah! Am reacții întârziate. Uneori parcă nu înțeleg ce mi se spune, parcă nu aud, deși spusele celui din fața mea ajung la mine. Am senzația că... sunt închis, zăvorât cu șapte lăcăți, într-un cocon, iar lucrurile, ecourile, zgomotele din afara mea ajung cu atâta întârziere, cu o greu de apreciat dificultate, până la mine. Înțeleg cu întârziere ceea ce mi se întâmplă. Uite, vorbim azi, de pildă, ceva anume, iar mâine, ajungând la același subiect, am senzația, uneori de o siguranță ce are efectul unui cuțit împlântat adânc în

cord, că îmi aduc aminte foarte-foarte vag despre ce este vorba. Văd reacția celui din fața mea, ochii îi cresc de uimire, nu-i vine să creadă, mă concentrez cât pot de tare, însă nu îmi aduc aminte despre ce vorbise, astfel încât insul e pus în situația de a-mi repeta ceea ce am vorbit în ajun, și... În sfârșit, totul se transformă adesea într-un calvar..., o cursă cu sufletul la gură prin labirinturile realității, unde eu mă simt un intrus, un...

– Stai puțin, îl repezi pictorul; ochii lui erau de un galben intensiv. Dacă e singurul simptom, nu e ceva grav, totuși. Și eu am...

– Ba nu. Nu e singurul.

Domnul Laurian Iacob vorbea cu o detașare impresionantă, de parcă se referea la o cu totul altă persoană, iar el nu avea nici o tangență cu subiectul abordat.

– Mai sunt nu puține. Uite, e vorba și de felul meu... de a fi; e un fond sălbatic în mine, e... Nu ți-am povestit. Acum mai mulți ani, pentru prima dată am încercat să mă angajez în câmpul muncii; acesta e termenul vehiculat până nu de mult. Așa. Nu-ți spun câte dificultăți am avut din capul locului. Totul mi se părea ciudat, nelalocul său: șederea într-un birou, alături de ceilalți colegi (erau patru, dacă nu mă pun la socoteală și pe mine), promiscuitatea aceea diurnă, acceptată de bună voie, mirosurile amestecate, incerte, cu toate că instituția – era vorba de o editură relativ mică, interesantă însă prin proiectele majore în care se arunca: Tolstoi, Dostoievski, Țvetaieva; apropo, seamănă întrucâtva cu editura fundației Galaxia –, așadar, instituția, era îngrijită, curată; făceam curățenie, o dată pe săptămână, noi înșine de altfel – ceea ce nu mă deranja nici pe departe; era, la o adică, un pretext de a învăța să ne respectăm unii pe alții, munca fiecăruia mai precis. Mă simt, așadar, străin, acesta e motivul pentru care am și plecat de acolo, deși... începusem să mă adaptez. Asta e, și în acest punct, am abordat un subiect fierbinte, încins de-a binelea: adaptarea. E în mine un nod conflictual, mai exact, contradictoriu: intenția de a mă adapta se bate cap în cap cu spaima de adaptare, spaima de a nu ține piept indivizilor care ar putea da buzna, la un moment dat, în existența mea, ceea ce nu-mi prea doresc, la drept vorbind!

– Ha, ha, ha, asta-i bună! Domnul Sașa Cerven râse cu poftă. Ești atipic, ești total ieșit din tipare. Într-un mediu în care ceilalți se adaptează cu viteza luminii, ca să exagerez și eu puțin, preluând, aidoma cameleonilor, iute, culoarea mediului înconjurător, pentru a supraviețui, deci, imitând ticuri, stângăcii, expresii, obiceiuri ale celor din preajmă, deci, adaptându-se rapid, din nevoie, dintr-un spirit mimetic adânc înfipt în fire, aidoma unei așchii, tu... tu suferi – și, după câte văd eu, destul de mult – pentru că nu ai organ pentru a te adapta! Asta-i bună, râse din nou, cu vădită poftă, pictorul, imediat însă se relaxă, își reveni din valul acela al râsetului, care risca să-l ia cu

sine, și spuse, în continuare: Nu te mai frământa, accep-tă-te. Iubește-te așa cum ești, și, uite, ca să glumesc nițel, abia atunci vei avea posibilitatea, șansa de a afla cum ești în realitate. Nu te mai certa cu tine însuși, iubește-te, iubește-ți firea aparentă, dar și pe cea străină, profundă, împotriva căreia te ariceai atât, și...

– Păi, aici voiam să ajung. Ți-am spus că semnele autismului meu erau multiple, nu se reduc exclusiv la ceea ce ți-am relatat; aș putea, de altminteri fără efort, să-ți povestesc alte și alte istorii, din care ți-ai face o imagine despre modul meu de a simți, deplasat de-a dreptul, am o întârziere sentimentală, nescuzabilă pentru vârsta mea, apoi... apoi, ți-ai face o imagine cât de cât apropiată de ceea ce sunt, de tabloul, mai exact, profilul psihologic, specific mie... Dar altceva voiam să-ți comunic. Odată cu apariția ta, multe lucruri s-au schimbat. Ții minte vernisajul lui Andrei Rogujiv?

Îl ținea minte, firește. Ei bine, atunci, la sfârșitul celui festin al culorilor, Laurian Iacob se arătase interesat de rechin. Ceva îl țintui locului în fața celui spectacol contrastant cu tot ce se petrecea în jur. Relativ tânărul artist îi spuse că de mult simțea nevoia unui prieten, iar el, cu toate problemele-i întortocheate, străine celorlalți, de când se știe și-a făcut extrem de greu rost de prieteni. Nu, de fapt, substantivul trebuie folosit la singular, căci..., în sfârșit, în sfârșit... Sașa Cerven e atipic, e diferit, și ceea ce este important, el și-a acceptat din start diferența, se simte bine în pielea sa. Are curajul și nebunia – da, e nevoie de puțină nebunie – de a privi realitatea așa cum e și de a interveni în structurile-i deocheate. Apoi... e tentant modul lui – spunea Laurian Iacob, masându-și fără încetare obrazul drept, ca și când ar fi găsit ceva demn de atenție acolo – de a trata lumea ca pe un pretext de a fi el însuși, de a... De când îl cunoaște, de când s-a apropiat de pictor, Laurian Iacob, iată, înaintea cumva mai ușor prin existență; artistul recurse iarăși la monstrul de litere german: „Cu tine nu mă sperie nici o muncă și totul și toate/Le reiau cu plăcere, de mă conduci și înveți”. Nu-i dă pace senzația că îl cunoaște de secole, de milenii; a fost necesară, iată, o împrejurare ieșită din comun – așa cum a fost vernisajul sculptorului Rogujiv –, ca să se apropie, adică să se producă acel *declic* inevitabil în anumite cazuri, altminteri... ar fi înaintat tot așa, ca printr-un tunel obscur, prin viață, și... Păi, viața este, în adevăr, un soi de tunel, interveni Sașa Cerven în tornada crescând sub ochii lui; pictorul însă prefera imaginea unui labirint încurcat peste poate, dificil de parcurs dacă ai toate simțurile în alertă. Nu, nu trebuie să complici lucrurile, perora Sașa Cerven, apropiindu-se de o floare – ce straniu, abia acum o zărise, era un trandafir chinezesc bogat, cu flori imense de un roșu arzând –, ele sunt, cu de la sine putere, complicate, sucite, apte de a ni se înfățișa în toată splendida lor simplitate când sufletul nostru

redevine simplu. Pe urmă... pictorul îi vorbi de sensibilitatea lui care e un dar și un blestem în egală măsură; moștenită fiind de la maică-sa, ea, sensibilitatea adică, are, printre alte calități, darul de a-i transforma fiecăre accident, întâmplare, oricât de aparent mărunț, într-o junglă luxuriantă, împânzită de plante sălbatice, buruieni și cocoși și ierburi și animale... oferindu-i șansa de a beneficia de o existență launtrică vie, bogată, sufocantă nu rareori, căci, Doamne, cum să încapă într-un singur trup, muritor prin definiție, atâta cantitate de viață, atâtea imperii de viu? Ei, cum? Chiar dacă ar izbuti la vârsta și experiența lui să filtreze evenimentele contingentului pur, cum spun psihologii, tot ar avea de lucru pentru secolii mulți înainte. Ei bine, sensibilitatea atroce, atentă, fondul sufleteș bogat, inteligența, atenția, sunt calități rare, și trebuie să le respecti, bucurându-te de ele. Atenție, zeii ne oferă multe daruri, însă, o dată supărați, ei, de la Homer, citire, ne pot, la un moment dat, lua toate darurile înapoi, ca niște copii foarte capricioși, funcționând după niște rigori numai de ei știute, supărându-se din te miri ce chestii, inapte de a-și crea din mers organ pentru lucrurile mărunte, anodine. De fapt, perora în continuare Sașa Cerven, dacă stăm așa și ne gândim bine, nu există lucruri mărunte; totul e important, iar perceput de la o anume scară, dintr-un anume unghi, și lumea așa-zis mărunț se poate lăuda cu o diversitate impresionantă. Trebuie doar să ai răbdare; iată, pentru a mia oară invoc această pasăre de fier, ajunsă în vârful înțelegerii: răbdarea. Cea hărtănită, gonită, umilită de atâtea și atâtea ori, cea inevitabilă. Cea așteptând imposibilul. De care ne apropiem mereu altminteri, copii neastâmpărați și iubiți, răsfățați și senini, pe jumătate inconștienți, pe jumătate... Bucură-te, spunea rechinul. Bucură-te! Nu înceta să te bucuri de ceea ce ți se întâmplă, căci totul un dar rămâne a fi. Bucură-te de încetineala ta. Ții minte ce zicea prin gura lui Zarathustra pustnicul de la Sils-Maria? Îți amintești? „Fântânile adânci își trăiesc viața cu încetinire; le trebuie mai lungă vreme ca să-și dea seama ce este înlăuntrul lor”. Încetinirea e un cadou al zeilor. Dă la o parte tristețea, după ce te-ai înfruptat la ospățurile ei bogate, inventive. Fă abstracție de entuziasmele melancoliei, căci ești așteptat altundeva, unde vei fi primit cu brațele vii, deschise, vei fi chemat pe acel platou unic, întins, încurajant de monoton, căci te vei înălța în văzduhul splendorilor lui, negându-te, ucigându-te puțin câte puțin, ucigând în tine tot ce era străin de firea, existența ta. Acolo, într-un târziu, pustiit, gonit, încovrigat în propria singurătate, te vei desfăta gustând din adâncimile ei... Dansează, deprinde arta dansului, căci ce poate fi aceasta decât o formă de jubilarie a formei, o culme a bucuriei de a fi, un soi de negare a trupului de carne, drum către *celălalt trup*, ah, unde ajung puțini, foarte puțini, din ce în ce mai puțini, iar tu, tu, copile, te numeri

printre acești aleși. Da. Mergi. Dansează. Bucură-te. Bucură-te de celelalte adâncimi care se vor isca în drumul tău de om singur, de mai-mult-decât-om. Vei avea, printre însoțitori, păsări alese, vulturi de noapte, arătării cu ochii limpezi, șerpi și măgăruși de ispravă, animalele singurătății îți vor fi pururi în preajmă și... Dionysos cel maestuos te va însoți, alinându-ți firea, încurajându-te. Totul te va servi, de la o limită încolo, îți va fi complice, dându-ți aer aerului tău, dând respirație respirației tale, dând singurătate singurătății tale... Ah, câte lucruri ți se vor dezveli, după ce vei da vâlul așa-zisei realități la o parte și vei păși în *cealaltă realitate*: ea care este singura adevărată, singura posibilă, singura, singura, singura...

Sașa Cerven se holba la trandafirul chinezesc, și Laurian Iacob avu, iar și iar, certitudinea că altcineva vorbește, folosindu-i gura, trupul, firea, ființa. Se uita cu ochii largi la tot acest spectacol, uimitor și fascinant, incredibil și dorit, așteptat, căci rareori avusese prilejul de a-l vedea așa pe pictorul devenit complicele, maestrul și însoțitorul său, de care, e adevărat, dincolo de neînțelegere și derută, de sălbăticia sa funciară, nu înceta să se bucure: de el, de bucuria lui de a se bucura, jubilând în acest fel debordant, molipsitor, nemaîntâlnit. Natașa Prepeliță, intrată, fără să-i fie simțită prezența, de vreun sfert de oră, se sprijini cu una dintre mâini de zidul masiv, devenind o excrescență a pietrelor acelea și nevenindu-i să creadă ochilor: asista la un spectacol, da, ea nu înceta să vadă în Sașa Cerven un om-spectacol, mai mult suflet decât... Nici Sașa Cerven, nici Laurian Iacob nu văzuse când a intrat și ce... Nu le păsa. Nu le păsa de ei înșiși, de lume, de nimic altceva decât de universul dezvelit încet-încet în fața lor, oferindu-le lucruri noi, neașteptate, imposibil să se întâmple în altă parte. Ce-i aia în altă parte când simți cum solul unei întâmplări te acceptă și te împrejmuiește într-un timp și spațiu dat, te atrage, te cheamă, te îmboldește să fii acolo... în praful și splendorile lui?! Pictorul borborosea ceva ininteligibil, ca și când abia atunci ar fi deprins o altă limbă, din care se înțelegeau, câteodată, fragmente distincte, cuvinte familiare, pentru ca de îndată să recadă în albia vie, obscură, a lucrurilor de neînțeles. Sașa Cerven se desprinse de trandafirul cu flori roșii, mușcând parcele din aerul primitor, și se rotea în jurul acestei divinități minuscule, crescând în dimensiuni, umplând subterana, ajungând să sprijine plafonul cu creștetul său alcătuit din verde și roșu, iremediabil verde-roșu-verde, apoi dând buzna afară, umplând cartierul, urbea, da, întreaga cetate, pentru a acoperi, într-un târziu, bolta însângărată, soarele-apune, cu toți mesagerii săi leneși, vii, ubicui, nemaivăzuți.

Fragment din romanul *Zăpada mieilor*, în curs de apariție la Editura Ideea Europeană.

Olga RUSU

Gânduri pentru Eugen Andone

Nu știu dacă greșesc punând semn de egalitate între viața lui Eugen Andone și *imbroglio* (piesă de teatru sau episod dramatic cu acțiune sau cu intrigă complicată, voit confuză și cu deznodământ surprinzător și clarificator). Singurul incalculabil ar fi „deznodământ clarificator”. Pentru că viața fostului meu coleg din vremea studenției noastre la Alma Mater Iasiensis (1957 – 1958), ca și cea ulterioară, n-a fost devoalată decât de câțiva, foarte puțini și constanți prieteni. Încât glasul său intempestiv altădată, degradat și estompat de trecerea timpului și de o absență de șapte ani din peisajul cultural ieșean lipsește celor care socoteau că Iașul e mai sărac fără aname prezențe. Una dintre acestea este și el.

Prozatorul Eugen Andone s-a născut la 27 iunie 1939, la Târgu Neamț, în familia preotului Constantin Andone (1913 – 1998), protopop și consilier al Mitropoliei Moldovei și Bucovinei și a presviteriei Eugenia (1919 – 1984). A absolvit cursurile Liceului Național din Iași (1956) și pe cele universitare la Facultatea de Filologie din Iași (1967), după un episod universitar bucureștean. A fost, până la 22 noiembrie 1999, „unul din marii boemi ai Iașilor”, așa cum nota Val Gheorghiu la un an de la moartea sa.

În vremea studenției și a șederii la Iași, pe actuala stradă Gh. I. Brătianu (fostă Dobrogeanu Gherea), în casa parohială a bisericii Sf. Ioan Botezătorul, casa în care găseam ades cărțile pentru pregătirea noastră, eu cred că Eugen (sau Ginel, cum îi spuneau prietenii, între care poetul Cristian Simionescu) adâncea studiul în viața celui ce începuse ctitorirea bisericii (1626 – 1629) – Miron Barnovschi - și care o lăsase neterminată la data decapitării sale la Istanbul (1633). Desigur va fi meditat la soarta acestui domnitor care fixase hramul bisericii, *Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul*, anticipând, poate, tragicul său sfârșit. Sau poate la iubitorul de cultură, de lux și de fast care a introdus tiparul în Moldova și a întemeiat Academia Vasiliană – Vasile Lupu -, care, printr-un act de penitență (deoarece n-a fost străin de ce se întâmplase primului ctitor), termină

construcția bisericii. Neprieteni în timpul vieții, legați pe vecie de zidurile acestei biserici, cred că i-au iscat suficient insomnia lui Eugen.

Nu i-am ascultat niciodată confesiunile (le-am auzit la a doua mână, prin Liviu) dar am fost părtașă trenei de întrebări adresate mie și lui Liviu, tema fiind aceeași și totuși mereu alta, ținând de zbaterile existențiale; cam toată viața și-a dus-o într-o „superbisimă analiză” a condițiilor, a vieții, a lumii. Biblioteca sa, - mutată la începutul anilor '70 pe strada C. Negri, într-o încăpere fonică, unde zgomotele străzii să nu-l tulbure și să-l lase la mașina de scris, el fiind responsabil numai în fața cuvântului spus, dar mai cu seamă cel scris, - era câmpul său de luptă. Ieșea din palatul cuvintelor și paginilor scrise, doar atunci când se

ostoia țacănitul mitraliat al literelor, căutând un amic care să-l însoțească în investigațiile sale asupra locurilor și oamenilor. Alteori popasul său era la *Vapor*, pe fosta stradă 11 Iunie („strada cu cele mai multe regrete”, cum o numea poetul Ioanid Romanescu). Aici îl așteptau prietenii. De la poetul Cristian Simionescu, cel care-i fusese coleg la

Eugen Andone

Liceul Național, știm că Eugen îl speriașe pe profesorul de română cu „tezele lui proustiene”, cu curiozitatea sa nemaiîntâlnită pentru toate motivele literare. Tot el își amintește într-un text despre arca literară care a fost Vaporul „*Esperanza*” din casa lui Liviu, despre aparițiile la un miez de noapte ale „insomniatului vecin Ginel”, care, în marele lui palton de viscol, aducea o sticlă de vin negru pentru a uda o masă frugală. Cele care primeau atunci erau călătoriile și colocviile, Vaporul fiind „o sală de antrenament pentru răspoimăine”, un loc unde se citea poezie și proză, unde mateloții își completau lecturile cu Hemingway, Dürrenmatt, Frisch, Tenesse, Faulkner, Arthur Miller, Lampedusa, Thomas Mann, Steinbeck, Ungaretti, Kafka, T.S. Eliot și mulți alții. Eugen era cel

care avea aproape toate cărțile ce apăreau, precum și carte veche și bisericească, biblioteca sa făcând concurență celor ale multor intelectuali ai vremii, ba chiar și Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași. Popasurile sale la Vapor nu țineau anume de „licori”, ca-n **Fiesta** lui Hemingway – cruntă, emfatică, distructivă, bezmetică, descurajantă, tragică. Magnetul era nu locul de refugiu, ci trebuința lăuntrică de a se smulge însingurării. La „Vapor” găseai adunați laolaltă posibili mateloți care să-i dea răspunsuri la întrebările sale existențiale. Șansele erau mult mai mari pentru a descoperi între ei un confesiv, oricum mai mult decât ar fi putut fi cel oprit pe stradă intempestiv căruia îi mitralia întrebări la care nu întotdeauna aștepta răspuns. Se pare că avea o foame nebună pentru experimente.

„Un clip” din neagra studenție: încercarea nereușită a lui Eugen în primul an de studenție la franceză de a-și dovedi calitățile de matelot. Invitând-o la o plimbare cu barca, pe colega sa Julieta, la ștrandul din spatele Palatului Culturii, încercând să-și sprijine pledoaria cu gesturi largi, i-au scăpat lopețile, barca s-a dezechilibrat, s-a răsturnat și, odată cu ea, cei doi au căzut în apă. Așa s-a terminat povestea cuceririi Julietei. Alte sirene s-au lăsat cucerite, așa cum se poate vedea în unele din imaginile fotografice în care Eugen era surprins la mare. Alte imagini îl păstrează alături de unii dintre vaporenii (Liviu, Ermil Botez, Stelian Baboi ș.a.). De altfel, Stelian Baboi îl aprecia în mod deosebit, nu atât în calitatea sa de „mare boier și mistic” cât pentru romanele scrise de el, din păcate nepublicate, pentru „metrii cubi de manuscrise”, cât și pentru calitățile sale de amfitrion. Și Cristian Simionescu se pune chezaș pentru proza lui Eugen, pentru calitatea miilor de pagini, exprimându-și regretul de a nu fi apărut nici un volum al lui.

Din puținele pagini ale sale ce au fost citite, în ani, în paginile revistelor de cultură, mă voi opri la un fragment din iunie 1995, din „Timpul”, **Golanii**, pentru a evidenția o stare de fapt a momentului care însă ne copleșește și astăzi: „*Naufragiem de ne bălăcim în conjuncturism. Batem pasul pe loc. Frânăm entuziasmul. Incoeziunile au subminat patrușoptul. Multele disensiuni. Inconsecvența deciziilor. Lentoarea legislativă (...) Sinuozitățile lui Eliad. Machiavelismul lui Nifon. Apostaziile Odobescului. Grecotismul corupt. Ieftinătatea ciocoilor. Duplicitatea feroce. Arghirofilia. Lăcomia după dregătorii. Ușurătatea caracterelor. Bizantinismul deprinderilor...*”. E mai dramatic cuvântul care n-are nevoie de predicat pentru a fi elocvent...

Eugen Andone – om al scrisului și al bibliotecii – a rămas în amintirea prietenilor ca un reprezentant al boemei Iașilor, o prezență inconfundabilă în peisajul cultural al orașului, cu care ne-am întâlnit prea rar într-o pagină de revistă sau într-o emisiune televizată. Muzeul Literaturii Române din Iași păstrează în patrimoniul său biroul, două fotolii și mașina de scris a prozatorului. Exigența – o cali-

tate fără de care nu se naște adevărata operă literară - i-a fost cel mai mare dușman. Cum și lipsa unui manager care să-i fi asigurat posibilitatea publicării romanelor sale. Cred că Eugen a pășit asemeni pescărușului lui Baudelaire, în mersul său fiind încurcat de aripi.

Acum, în acest noiembrie, când se împlinesc șapte ani de la plecarea lui Eugen în eternitate, îi dedic din carnetul lui Liviu – Bătrânul Lup de Mare - o traducere a sa, din iunie 1960, a poeziei lui Baudelaire, **Le possédé**, pe care Liviu o supusese verdictului prietenului său Nae Lăbușcă și care a rămas până acum în caietul său de cercări literare – singurul semn al trecerii sale pe la secția de Limbă franceză:

POSEDATUL

de Ch. Baudelaire

Soarele s-a acoperit cu un văl. Ca el,
O! Lună a vieții mele! Înelește-te-n umbră;
Dormi sau fumează după plac; fii mută, fii sumbră
Și afundă-te întreagă în prăpastia Plictiselii;

Te iubesc astfel! Totuși, dacă tu vrei astăzi
Ca un astru eclipsat, care iese din penumbră,
Să te împăunezi în locurile de pe care ne stingherește
Nebunia,
Este bine! Fermecătorule pumnal, țâșnește din teacă!

Aprinde-ți ochii la flacăra candelabrelor!
Aprinde dorința în privirile nevoiașilor!
Totul de la tine mi-e plăcere, bolnavă, scânteietoare.
Tu fii ce tu vei vrea: adâncă noapte, rumene zori,

Nu este o fibră în tot corpul meu fremătând
Care să nu strige: O, scumpul meu Belzebuth, te ador!

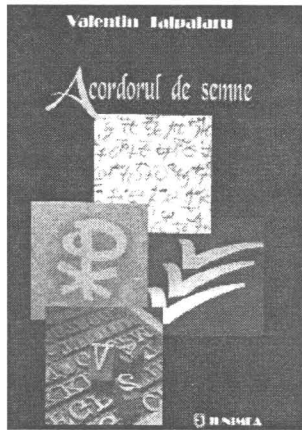
***

Și-un ultim gând, exprimat după șapte ani: pentru că ai plecat la patruzeci și patru de zile după Liviu, te-aș întreba dac-ai gândit asemenea lui Vlahuță la moartea lui Caragiale: „C-un asemenea tovarăș m-aș bizui să-nfrunt și urâtul Eternității”? E întrebarea pe care mi-am pus-o la plecarea tuturor vaporenilor. Parcelele Cimitirului Eternitatea – cabine ale actualului Vapor – sunt locuri de sfat pentru Ioanid Romanescu, Mihai Ursachi, Stelian Baboi, Ioan Turcuș, Sandu Teleajen, Mărioara Gonciaruc, Silvia Ștefănescu, Victor Mihăilescu Craiu, Ilie Bălan... Mult prea mulți au schimbat arena citadelei noastre cu „Mausoleul poeziei și idealismului, cu mormintele atâtor eroi ai culturii”, cum nota cândva Ionel Teodoreanu despre cimitirul din dealul Tătărașilor.

Călăuziți-vă pașii în această toamnă, depuneți o floare și aprindeți o candelă ca semn că dispariția lumescă a lui Eugen Andone nu înseamnă uitare și nepăsare.

Ioan HOLBAN

Poteca de semne

Noua carte de poeme a lui Valentin Talpalaru, *Acordul de semne* (Editura Junimea, 2006), e una a ludicului călător pe o potecă de vorbe, dar și a „călugărului serii”, cum își spune când se instalează în „sărbătoarea fără glorie a tristeții”. Ludicul este unul dintre semnele distinctive ale poeziei generației '80 căreia îi aparține poetul, ca vîrstă, dar și din punctul de

vedere al programului estetic asumat; jocul și joaca au loc pe o **potecă de semne** unde, ghiduș, poetul se ascunde, așa cum un coleg de generație, Bogdan Ghiu, se pitea în „peștera literei”: în *Acordul de semne*, poteca e adăpost, spațiu securizant al **saltimbancului din manuscris** care ascultă melci metafizici lăsînd – lipa-lipa – dîre lipicioase, face „bau!”, chicotește, își machiază tristețea: „La prima oră, acordul de liniște/ vine din spatele cuvintelor/ care chicotesc și se îngheșuie/ în cortegiul funerar al zilei./ El confundă trotuarul/ cu claviatura unei constelații banale/ peste care își picură clipele/ fără carne, fără viziuni,/ cu tristețea ușor machiată și/ ca și cum s-ar jena/ să te țină de braț,/ șchioapătă cîțiva pași mai în spate” (*Acordul de liniște*). Poteca e, însă, și un drum al regăsirii în singurătate; cele două semnificații ale spațiului liric de identificare se adună în primul poem al cărții, o „artă poetică” a unui autor care „se hlizește” în jocurile lui Huizinga pentru a se regăsi în melancolia eminesciană: „Din zori pînă seara/ las o dîră de cuvinte în urmă/ ca Hănsel și Gretel/ să-mi găsesc drumul îndărăt./ Și dă-i, și vorbește!.../ Estimp, tu vii chipurile/ însetat de cuvintele mele,/ le numeri și le strîngi în paporniță/ (pentru cei ce nu au, zici)/ dar eu, pe ce potecă mă întorc?/ Și iar începe truda/ vorbitului în zadar/ și iar fac potecă de vorbe și/ tu vii și te hlizești/ în spatele tăcerii,/ rupi pînza paingului/ și calci pe ultimul sunet/ din care visam să-mi fac/ o autostradă pe care/ să hoinăresc./ Singur.” (*Dîră de semne*). Jocul – o spune Huizinga – include (și) o mare doză de cruzime astfel încît, dincolo de joaca lingvistică („Cuvintele topăie pe catalige/ lungindu-și gîtul peste gard/ după vocalele care nu mai vin/ și fără care nu se mai poate/ barză, bursuc, viezure, mînz/ mierlă/ Rezemat de o virgulă/ căzută din afișul/ cu lansările cărților de sticlă/ gardianul conchide:/ «Geaba ai papuci/ dacă n-ai cîrmîz/

mai bine dai cîrmîzul/ și păstrezi papucii»” – *Referat de necesitate*), poetul ajunge inevitabil la această structură de profunzime a ludicului: **toba** e înlocuită, iată, cu **tîmpla**: „Cu însuflețire să lovim toba:/ ram ram ram ram!/ Mai tare,/ să scuturăm colbul imposturii/ de pe sufletul sunetului,/ cel care navighează/ în bărcuța de hîrtie/ spre care suflăm ca boii/ din staulul biblic./ Cu însuflețire să lovim:/ ram ram ram ram!/ Pune mîna, rupeți-o din cot/ dacă îți este mai îndemînă/ și lovește cu ea!/ Tu ce cauți aici?/ N-ai tu putere pentru toba asta/ sau, cine știe, poți să o spargi./ Ia, copile, tîmpla asta e/ mai la îndemînă,/ mai moale:/ tam taram...” (*Toboșari cuminți*); asumîndu-și și alte ipostaze lirice („Eu pariez că nu se-aud ecouri/ chiar dacă bați un cui în tîmpla cetății...”; „s-ajungi la timp și traficînd ispite/ din golul tîmplei în vecie să te-arunci”, se spune în poemul *La patru fix*), tîmpla/ toba reprezintă unul din semnele-reper de pe poteca lui Valentin Talpalaru.

Figura lirică din *Acordul de semne* este **călugărul serii** care înoată în Lethe, rîul uitării, așteaptă să-l întâlnească pe „bunul Charon”, luntrașul zdrențăros care să-l treacă peste Aheron, rîul morții: „Îmi trebuie mult curaj să ies din casă/ de parcă/ aș ieși din trupul de fruct. De vină/ e resemnarea de călugăr a serii./ La capătul străzii, pustiu/ își ascute briciul/ pe ochii mei,/ iar eu «stîng, drept, stîng, drept...»/ și apoi «stîng, stîng, stîng...»/ Ai de ce să rîzi:/ ce să caute pe aici/ bunul Charon,/ cum să-și tîrîie barca pe uscat?/ Aerul este șubred/ umezeala mi-a căpușit ochii” (*Curaj*): aici sunt sărbătorile fără glorie ale tristeții, tăcerile sunt „frumos ambalate”, iar păsările curg spre „apa cea moartă”. Simbolul în care se regăsește, întreg, călugărul serii din poemele lui Valentin Talpalaru rămîne Enkidu, un „personaj liric” de lungă tradiție în poezia noastră contemporană, de la Nichita Stănescu încoace: „Hai prietene, povestește-mi singurătatea/ unde cuvintele ajung ca niște vești/ despre cîștigarea războiului./ Ezitarea noastră o simți? E/ ca și cum n-am avea de ales/ cu ce moarte îi astupăm gura./ Toți încearcă tertipul terțului/ ca și cum ar fi/ un cod de comunicare iar noi/ literele pe care ele desenează golul/ uluit de puterea-i/ După cum vezi, eu/ mai umil și mai clasic,/ prost încheiat în carne ca/ într-o salopetă duhnind/ de cuvinte și emoții/ sunt tot mai coplesit/ de splendoarea nimicului” (*Enkidu, impostorul*).

Poeții l-au ales pe Enkidu pentru că el adună, din plămada mitologică a *Poemului lui Gilgamesh*, toată drama dar și superbia omului însuși; închipuit de zei, „educat” de oameni, după ce învață plăcerile, Enkidu descoperă

plînsul, coșmarul, delirul și, la capăt, infernul: cum spune *Dictionarul*: „Mitul lui Enkidu simbolizează destinul omenirii, eroul fiind omul prin excelență, care, după concepția antropogonică a întregii Mesopotamii, e plămădit din lut de zei, străbate treptele obligatorii ale evoluției de la viața inocentă printre fiare, trecînd prin erotism, viață pastorală, prietenie umană, traiul civilizat de cetate, eroism, boală și moarte“. De aceea, simbolul lui Enkidu se regăsește la atîția poeți contemporani; printre ei, Valentin Talpalaru: „Ce te holbezi?! Astea sunt pene de aripi de înger./ Cu ele/ înstrunam săgețile ascezei/ pentru vînatul pocăit/ din stepa rusă./ Batiușca – mă rugam/ toți poeții sunt chiulangii./ lasă-i neprihăniți în poala păcatului.../ Toți întorc fața spre miezul clepsidrei,/ către nisipul care susură/ ca o maree,/ iar timpul le crește pe față/ ca o barbă/ încît toți seamănă cu Enkidu/ iar/ corabia toamnei se cutremură de rîsul lor!/ Batiușca – mă rugam,/ în fața rîsului ei se opresc plîngînd/ și pe degete li se face/ păienjenis ca la Parce./ Lasă-i, uite, curg din văzduh/ fulgi din aripi de înger...“ (*Răspuns lui Enkidu*). Semnul distinctiv al călugărului serii, al lui Enkidu din *Acordorul de semne* este **interogația**, strecurînd „sămînța îndoiieli“ într-o lume trufașă, poziționînd ființa în lume, pe „glezna fină a îndoiieli“, adică: „Cum adică, în numele adevărului să/ te tatuez cu un epitaf/ încă în viață fiind,/ iar eu, bunul tău scrib, să inventez/ un alt fel de a te descifra,/ după alte semne, după alte lumi?! Dacă semnele au formă de țipăt/ este un bun prilej/ de a se face contrabandă între lumi și/ trebuie să le port în spinare/ ca pe o cochilie?! Mai bine îți pun chipul/ ca o nadă în calea asceților -/ eu parte n-am de îngăduință./ (Celui adus pe cheltuiala/ celor vii ori celor morți,/ pus să lustruiescă piatra înserării/ pînă va prinde viață/ nu-i va fi dată/ veșnica libertate)“ (*Cum adică*). Majoritatea poemelor lui Valentin Talpalaru pivotază în jurul interogației; tehnic, aproape fiecare text din *Acordorul de semne* se dezvoltă pentru sau dintr-o întrebare care, cel mai adesea, secționează poezia pentru a o reformula; în acest fel, de exemplu: „Trista mea, știu că ai vrut să mă naști/ ca aceleași cuvinte să ne curgă prin vene/ în albia secată a trupului./ E lumină prea multă pe ochi?! Ia de acolo cît prisosește./ În sinea ta ai fost matorul,/ iar eu vînatul valsînd/ în jurul țărșului/ după un preludiu/ pentru jumătate de voce./ Nu-i nimic, trista mea,/ nimeni nu se naște cu totul viu/ și nu-i păcat fără dezlegare./ așa că naște-l în liniște/ pe cel căruia i-ai dat/ dreptul meu de a fi“ (*Preludiu pentru jumătate de voce*). Interogația este, în poezia lui Valentin Talpalaru, ceea ce se cheamă un **relansator textual**, dar și un **nucleu semantic**, fixate în întrebări precum „despre ce să vorbesc/ cu voi, cei din partea de jos/ a clepsidrei?! Să tac, spuneți?! Să aștept sfîrșitul înfruntării/ dintre pardos și ied,/ dintre columbă și acvilă,/ dintre mine și umbră?“

(*Dincolo de prag*), „adică, mă întrebi, voi muri de singurătate?“ (*Cineva trebuie să existe*), „apoi spunem frumos noapte bună/ și ce mai facem?“ (*Fă-te mică...*), „de cîte ori ai plouat toamna aceasta?“ (*Statistică*), „vom biciui trupul viorii cu aplauze de mahala?“ (*Crochiu*), „cum era pe maidan?“ (*Concesie*), „Ce spui? Trecem înot Gibraltarul/ în dimineața asta peltică?“ (*Ce spui?*), „Cît de departe/ vom ajunge cîrîndu-ne/ unul pe altul/ în memorie?“ (*Negru pe alb*). Arhitectura poemului se bazează pe acest semn esențial de pe poteca de vorbe a lui Valentin Talpalaru; întrebarea lămurește stări, senzații, sentimente, neliniști, spaime, relația ființei cu sine și cu lumea: elaborate, uneori în exces, textele din *Acordorul de semne* se structurează și din punct de vedere tehnic în jurul interogației: „Stau în trupul meu/ ca un trofeu potrivit/ pentru pilda lui Iov -/ poate sunt chiar/ cîntecul său de priveghi./ Cine mă poate semăna/ cu pomii căuș/ peste focul stîns/ al amurgului?! Cine mă crede/ rod otrăvit cu iubire/ în casele voastre de lut/ în care tăcerea/ curge pînă la capăt?“ (*Pînă la capăt*).

Mai mult încă, **drumul de întrebări** din *Acordorul de semne* desemnează spațiul poetic însuși: „de vizavi spre nicăieri“ (sau altfel: „mai aproape ori mai nicăierea“), acesta e teritoriul liric, scoica, neantul și locuința poetului. În sfîrșit, interogația e chiar viața, începutul și sfîrșitul: cînd nu vrei, nu mai poți, nu mai ai ce întreba, spune poetul, se încheie totul, se instalează crepusculul: „Încerc dimineața cu degetul îndoiieli:/ «O să mai fiu viu și astăzi? / Are sens să mai trezesc lumina/ încă o dată din cuibarul ei leneș?! Cît mă mai țin puterile/ pentru grijile mele de om viu»/ vine vremea cînd, vai,/ îmi sunt de ajuns mie/ și nu mai rămîne loc/ nici măcar de îndoială“ (*Crepuscul*). De la dimineața încercată cu degetul îndoiieli pînă la vremea cînd își este de ajuns sieși se trasează, în fond, potecile de vorbe ale lui Enkidu din *Acordorul de semne*; o carte nu doar interesantă și valoroasă prin temele, motivele și modul construcției poemelor, ci și prin – pur și simplu – frumusețea versurilor; lîngă imagini percutante de felul „duduia duce amurgul în lesă“ sau „domnișoară, ți-a căzut umbră“, poetul, fan al folk-ului, adaugă poeme ce se cer cîntate de folkștii adevărați ai generației sale. Astfel, versurile: „Cîntă sub tăcerea-n palida oglindă,/ chipul tău inundă amintiri subțiri,/ Cade-n poala toamnei, pasărea de fum/ săgetată seara de privirea care/ scutură nostalgic amorași pe drum/ ca o pradă coaptă pentru resemnare./ Aerul se-ascunde-n goluri de paradă/ astfel că degeaba mă respiri furiș./ Luna zace-n baltă ca o veche nadă/ și nu poți s-o tulburi răsărind pieziș./ Hai mai bine-n balul omului de rînd/ să petrecem tandru și postum, rîzînd“ (*Recuzită*); pe muzică, eventual, de Victor Socaciu, Nicu Alifantis, Mircea Vintilă, Doru Stănculescu...

Ioan RĂDUCEA

Portretul criticului la tinerețe

Inspirată adunarea într-un volum* a recenziilor tînărului universitar Bogdan Crețu (n. 1978). În prealabil, fără să cosmetizeze prea mult, după cum ne previne, a procedat la o selecție între articolele din ultimii doi ani, și anume între acelea care se referă la critică și eseu. Cu această din urmă restricție, autoimpusă, începe retorica propriei acreditări, prezentă pînă la sfîrșit, alături de discursul critic propriu-zis. Publicul-țintă este reprezentat de ceilalți critici („...un grup restrîns, ne citim între noi și ne complimentăm sau, după caz, ne dăm dupace”) și mai întîi cărțile lor sînt plasate în centrul atenției, tactică justă, dar care, excesiv de reverențioasă, poate limita judecata de valoare.

Concesii vizibile nu face nimănui autorul; un „nu” mai hotărît pronunță în rare cazuri (la volumele *Introducere în opera lui Al.Piru* de Simion Bărbulescu, *Mihai Cîmpoi sau Dreapta cumpănă românească* de Vlad Zbârțog); semnalează noutățile aduse de studii și, în cazul eseurilor, fixează ideile de referință. Informațiile pe care le oferă sînt clare, asociațiile de opere și de scriitori în general juste. În ciuda repetatelor profesiuni de credință, nu este foarte convins de ceea ce face și sîntem departe de umorul lui G.Călinescu, cel din exclamația „s-a isprăvit! Sînt critic!” Nu are un model în critică, se lasă sedus de modalitatea eseului, mai ales de Al.Paleologu (două articole) și de comentatorii în stare de efecte esteticе (referință recurentă: Florin Faifer, cu *Pluta de naufragiu*). Grijile pe care și le mărturisește se referă la început la „ticuri stilistice”, pentru care se scuză cu ironie („pot zgîndări nerăbdarea cititorului firoscos”). Scăpări, nu doar stilistice, sînt destule; explicabile, unele, prin ritmul de foileton în care au fost elaborate articolele – fraze emfaticе, sintagme osificate, solicitarea excesivă a antifrazei, termeni improprii (p. 138: „ridicol, caligrafiază el” – în loc de „ortografiază”) pleonasmе (p. 73: „confrate bun”) și... greșeli ortografice – „Jules Vernes” (p. 201), „Ion Holban” (repetat, pp. 36, 81), „Ion Groșan” (p. 39), *La liliaci* (p. 16), „garmineelor” (p. 10), în loc de, respectiv, „Jules Verne”, „Ioan Holban”, „Ioan Groșan”, „La Liliaci”, „gramineelor”. Momentul de maximă descumpănire se simte în prezentarea volumului de dialoguri ale lui Sorin Antohi cu Adrian Marino, *Al treilea discurs. Cultură, ideologie și politică în România*. Alternativa discutării *ideii* de literatură îi impune pînă într-atît încît lucrarea este uitată, lăsînd locul unor considerații în care se arată gata să iasă din „zodia comodă, dar sterilă a fragmentarismului” și să renunțe la „patima înșelătoare a fo-

iletonisticii”. Am putea vorbi de negarea propriei activități, dacă n-ar fi vorba de un excesiv mimetism, care îl face pe autor să continue argumentația textului analizat. De aceea nu este de mirare că „necesitatea și farmecul genului scurt, blamat de unii firoșcoși” sînt de asemenea susținute, de exemplu în recenzia la cartea lui Cristian Bădiliță *Văzutele și nevăzutele*.

Înviorătoare imaginea asupra literaturii momentului, atunci cînd prisma este de critică a criticii, iar în lumina răzbătătoare, care o colorează spectral, citim dăruirea tinereții! Bogdan Crețu se încadrează între exegeții „harnici”, de care vorbește în cîteva locuri, și meritul principal al cărții este, așa cum se cuvine, acela de a da seamă, cu suficientă acuratețe, de o producție editorială greu de urmărit și de achiziționat. Salutar, de asemenea, reflexul pedagogului, care lămurește, în introduceri, mai la fiecare articol, statutul autorului (se abuzează de liste de autori „marcanți”), al genului, stadiul actual al problemei luate în discuție. Tendința eseistică va putea fi valorificată și în afara constrîngerilor critice.

* Bogdan Crețu – *Arpegii critice. Explorări în critica și eseistica actuale (2000-2005)*, Iași, Editura Timpul, 2005, 212 p.

Stere BUCOVALĂ

După amiezile unui pian

Rareori am un pian prin oraș
Cu după amiezile curgînd pe sub clape
Peste notele-adânci vîslea un luntraș
Întinsele ape.

Și tot mai des văd păsări cum se scufundă
În apele verzi din copaci
Luntrașul cîrmea încet, fără undă
Luntrea cu maci.

Rareori trecea peste clapele unui pian
Vîrsta mea, vîrstă necunoscută
Așa cum taie valul ultimul an
Luntrea pierdută.

Nicolae TURTUREANU

Șah etern - cu Mihai Codreanu -

Trebuia să plec. Erau ultimele zile înaintea Crăciunului, ultimele zile înaintea Anului Nou și ultimele zile când mă mai duceam la Muzeu. De la 1 ianuarie pensionarea mea devenea un fapt împlinit. Știam că această zi va veni și totuși, când șefa contabilă mi-a înmănat hîrtia care pecetluia ieșirea mea definitivă „din câmpul muncii” am simțit – cum se spune? – un gol în stomac și-un prea plin de adrenalină. „Deci asta e”, am zis, neștiind ce să mai zic. „Îmi pare foarte rău, s-a scuzat doamna ca și cum ar fi fost vina ei că tocmai împlinisem vîrsta pensionării. Vă urez multă sănătate”, a mai adăugat, neștiind nici ea ce să spună și s-a topit într-un birou.

Stam, pe coridorul muzeal, cu hîrtia în mînă, neștiind încotro s-o apuc. Mă așteptam, nu știu de ce, la o oarecare solemnitate, la un moment festiv, cum se obișnuiește, în prezența șefilor instituției și colegilor, cu luări de cuvînt laudative și exprimarea regretului că Muzeul trebuie să se dispenseze de un om care a făcut așa și pe dincolo, adică, deși au fost și împrejurări mai delicate, dar numai cine nu muncește nu greșește – nu? Ca să nu semene chiar a înmormîntare, „decedatului” i se oferă, în această împrejurare, mici cadouri, suveniruri, i se înmînează bastonul în care să-și sprijine anii mulți, cît mai mulți, bătrînețea și, dacă mai există umor – și există – primește și o cutie frumos ambalată cu panglici și fundițe multicolore, pe care este rugat s-o deschidă, atunci, acolo, pe loc, iar el, pensionatul, cu mîinile tremurînde, dezambalează, desfoliază pînă cînd scoate la lumină un frumos falus, un falus de cauciuc, erect, gata să sară spre doamne care, îmbujorate de emoție, aplaudă frenetic.

Nimic din toate aceste halucinații, ce mă cuprinseseră cîteva clipe. Simțeam nevoia imperioasă să beau ceva și am vrut să intru la director, unde întotdeauna se găsea, ca din întâmplare, „o palincă de la Vulturescu”, „un vin de la Academician”, un coniac de la cine știe ce colaborator. Dar directorul era într-o ședință, mi s-a spus – și nu se știe cît va dura. M-am mai învîrțit pe-acolo, poate dau peste un conviv cu care să-mi înec amarul, dar culmea! nici

Liviu, nici Lessi nu erau de găsit, parcă anume se topiseră.

Eram și nemulțumit și mulțumit că venise scadența. Uneori, în lunile din urmă, cînd mă autoevaluam, ieșeam și cu plusuri și cu minusuri în comportament și-n eficiența profesională. Toate păreau acceptabile, doar că, de la un timp, ritualul meu cotidian era tot mai perturbat de obligația prezenței matinale la Muzeu. Mă sculam, ca de

obicei, pe la 5-6, beam cafeaua, fumam o țigară-două, scriam sau citeam ceva, iar pe la ora 9, cînd trebuia deja s-o pornesc spre slujbă, mă apuca un fel de toropeală, ca pe Trăsnea cînd învăța ce este gramatica română, și aș fi vrut să recuperez ceva din orele nedormite. Mă mobilizam cum puteam, trăgeam de mine, astfel că, pe la nouă-jumătate-zece-fără-un-sfert, băgam cheia în yala instituției muzeale. Nu venea nici un vizitator, atît de matinal, vizitatorii nu se îngheșuiau nici peste zi, că nu eram la Bojdeuca lui Creangă sau la foișorul din Copou, al lui Sadoveanu. Dimpotrivă, mă aflam în slujba unui poet al cărui loc în istoriile literare a scăzut și tot a scăzut, pînă la cîteva rînduri, iar în unele a dispărut de tot.

Cînd am devenit muzeograful lui mi-am spus că trebuie să-l reabilitez, să-l aduc la gloria de altădată. Sonetistul m-a privit

sceptic, pufăind din pipă. – Las-o baltă, mi-a zis, nu se mai poate face nimic. Bei ceva?

În zilele lungi de vară (trebuie să vă spun că, totuși, din primăvară, cînd ziua începea a se mări, și pînă spre solstițiu, mă duceam la Muzeu cu două-trei ore înaintea deschiderii ei, bine, în acele zile, ca și în toamnele pluviometrice ori în iernile scufundate-n zăpezi, stam deseori la taifas cu Sonetistul, jucam șah, table sau pur și simplu puneam țara – și literatura – la cale. Mă credeai, din ce-am spus mai înainte, un chiulangiu și-un leneș? Nu, sau nu chiar. Și asta nu atît datorită abnegației mele muzeale, cît faptului că Sonetistul m-a captivat chiar din prima zi.

– Ai o faimă proastă, mi-a zis, îndesînd cu futacul, tutunul în pipă: joci șah.

Mihai Codreanu așteptînd șah-mat-ul eternității

Ne aşezasem chiar la măsuța rotundă, cu 64 de pătrățele.

– Ce bei? Mă întrebase, de la intrare, imediat ce am făcut cunoștință. Ceai, cafea, o țuică, un coniac?

– Cu țăriile nu prea le am, maestre. Dar un vin parcă aş încerca...

– Vin, la ora asta? Nici n-a apărut mira..., parcă așa îi zice, de când ați început a prosti poporul cu televizorul... vinul se bea pe așezate, bre, trebuie să-i pui, mai întâi, un așternut. Ce zici de-un coniac franțuzesc, de la sursă, nu porcăriile pe care le beți voi, făcute sub poale la lelea?!...

– Zizi, tu, adă-ne două coniaci! Și șahul!

Am vrut să-i atrag atenția că pe supraveghetoare o chema Beatrice, nu Zizi, dar m-am abținut. De altfel, privind-o, apetisantă, generoasă-n piept și în șolduri, îmbujorată brusc de privirile mele nerușinate, parcă semăna cu Zizi de-altădată. Fie, dacă așa îi place Maestrului.

– Ai faimă proastă, a reluat Sonetistul, așezînd pieșele. Cu ce joci? Îți dau albele.

– E-adevărat c-ați jucat șah cu Sadoveanu? I-am tatonat, acceptînd albele, fără a mai „ghici” culoarea, ca să nu-l supăr.

– E-adevărat că te-au dat afară de la revistă pentru că jucai șah? mi-a întors-o el.

– Și de asta. Dar treaba-i ceva mai complicată. Nu le plăceau ochii mei.

– Ai ochi albaștri. Asta înseamnă sinceritate și dăruire.

– Da, dar nu suficient de albaștri.

– Faci aluzie la Cooperativa „Ochiul și timpanul”? Mută!

– e2 – e4.

Prin perdele se filtra o lumină ca untul de casă, numai bun de întins pe pîine. Dar mai întâi lumina se prefira printre frunzele uriașului plop care stăruie, de zeci de ani, Vila Sonet.

– Se zice, maestre, că plopul a fost plantat chiar de mîna matală. Așa e?

– Ce contează? Important e că există și că va dăinui încă mulți ani, după ce eu n-oi mai fi. Pion d5!

Deși mîna îi tremura, făcu mutarea fără nici o ezitare. Mă întrebam, chiar puneam la îndoială mărturiile celor care susțineau că Sonetistul, orb fiind, juca șah, deși, desigur, știam că există jucători care joacă „șah orb”, cu spatele la masă.

Asta a fost în prima zi. Acum, în ultima, mă vedeam, fugitiv, în oglindă – iar Vila Sonet este plină de oglinzi – ca un cîine mofluz, pe care nu-l mai poate irita nici o pisică, fie cît de obraznică.

Nu voisem să devin muzeograf, mi se părea o cădere în demnitate, de la condiția de redactor de revistă culturală, cum fusesem, un sfert de veac. Cînd mi s-a propus funcția, am refuzat-o, surescitat, jignit chiar. Nu mă

vedeam vorbind vizitatorilor, recitîndu-le mereu aceeași lecție. O compătimeam și o admiram pe soția mea – draga de ea – pentru munca ei repetitivă, ca profesoară: oră de oră, zi de zi, an după an, aceleași lecții, pentru aceleași clase. „Nu te plictisești?” o întrebam. „De ce? Dacă asta mi-a plăcut să fac...” Dar o vedeam uneori iritată, enervată, exasperată, mai ales cînd trebuia să întocmească stereotipele planuri de lecție – zilnice, lunare, trimestriale, anuale – un cumplit meșteșug de tîmpenie. Asta mă enerva și pe mine la revistă, unde, de asemenea, se făceau proiecte de plan, cu deosebirea că, mai ales cele pe termen lung, nu erau respectate niciodată, nu le urmărea nimeni finalitatea. Dar, în socialismul „științific”, cooperativa „Munca în zadar” funcționa ireproșabil, era, de altfel, singura fezabilă. Planificarea devenise un scop în sine, zeci, sute, mii de băgători în seamă, situații pe paliere ierarhice, de la bază spre vîrf, adunau aceste prețioase hîrtii, le frunzăreau, le încapsau, le clădeau în fișete, le dirijau spre arhive sau pur și simplu, dacă aveau chef, le rupeau ori le dădeau foc, fără ca cineva să simtă lipsa lor, fiind, de la început, complet inutile.

– O să-ți treacă, mi-a spus Sonetistul. O să vezi. Primele zile sunt mai grele, că-ți tot vine să te scoli și să vii încoace. Dar după vreo două săptămîni nici n-o să-ți mai amintești de mine. O să-ți recîștigi diminețile. Nu mi-ai spus dumneata că cel mai bine scrii dimineața, cînd mintea ți-e limpede?

– Asta așa-i. Dar sunt nemulțumit de mine, maestre. Am promis că te voi relansa, că te voi reintroduce în circuitul valorilor, dar am reușit prea puțin.

– Lasă! Eu am fost mulțumit. Parcă m-ai trezit din nou la viață – și nu numai eu, toată casa a ieșit „din somnul cel de moarte”. Mi-au plăcut recitalurile de poezie, sporovăielile voastre despre scrierile mele, nu-ți mai spun de prelungirile bahice. Mută!

– Cal c3.

– Pion h7. Și cel mai mult mi-au plăcut glumele, farsele. Doar știi că eu am făcut regulamentul de la Academia liberă... Ce lume era acolo: oameni de talent și de spirit! Atîta îți trebuia, să te întreci cu Păstorel la epigrame. Dar nici eu nu mă lăsam mai prejos...

– V-ați încondeiat chiar și după ce Păstorel s-a mutat la București.

– Da, am făcut un schimb de sonete. Mă plictiseam aici, singur. Toți conviviile mei plecaseră, unii pe drumul fără întoarcere.

– Demostene Botez povestește cu cîtă emoție primeați „replicile” de la Păstorel, cum vă duceați la fereastră și încercați a-i descifra scrierea, doldora de umor. Chiar ați fost orb, de la 25 de ani, maestre, sau ați avut doar o miopie?

– Lasă asta. Mută!

(Din volumul cu același titlu, în pregătire)

Ion POPESCU-SIRETEANU

O bibliotecă centenară

Scrisă cu bună informare, cu dragoste și respect pentru înaintași, cartea profesorului Gruia Novac *Tezaurizarea cărților într-un așezământ cultural centenar* (Bârlad, Ed. Sfera, 2006, p. 131) se citește cu interes aparte de către bârlădeni sau de către cei care s-au legat sufletește de importantul centru cultural al Țării de Jos a Moldovei. Din a doua categorie face parte și autorul acestor rânduri.

După doi ani și jumătate de profesorat în satul Drăgușeni, jud. Iași, am fost numit inspector de limba română la Secția de Învățământ a raionului Bârlad, la 6 martie 1961. În această calitate, am avut de la început relații apropiate cu Biblioteca raională și cu oamenii săi. Așa am cunoscut, fie și parțial, fondul de carte, istoria Casei Naționale și unele date despre Stroe S. Belloescu.

Scrierea lui Gruia Novac îmi aduce aminte de anii 1961-1962 când la Bârlad, ca și în toată țara, în loc de cultură, se făcea muncă de colectivizare, când inspectorii (învățători și profesori), bibliotecarii, lucrătorii de la Casa de Cultură erau trimiși în sate să-i lămurească pe țărani să se înscrie în gospodăriile colective. Gruia Novac știe foarte bine tot ce s-a întâmplat în acei ani, în zonă, pentru că, după ce a funcționat scurtă vreme la o școală din apropierea orașului, a ocupat postul de inspector școlar, după plecarea mea la Iași.

Spre a înlătura orice îndoială, precizez că așezarea numită Bârlad a luat numele apei, așa cum târgul Siret sau Curtea de Argeș au luat numele râurilor pe care sunt așezate.

A doua jumătate a secolului al XIX-lea a fost cu totul favorabilă dezvoltării culturale a orașului Bârlad, prin înființarea unei tipografii, a ziarului „Semănătorul” („Semenatorul”), 1870, a ziarului „Paloda”, 1881, ca după 1900 să apară un număr important de publicații, între care revistele literare „Paloda literară”, „Făt-Frumos”, „Ion Creangă”, „Florile dalbe”, „Graiul nostru”, „Scrișul nostru”.

În ce privește școala, aceasta are forme organizate încă de la începutul secolului al XIX-lea. Aici trebuie subliniat rolul învățăților ardeleni, stabiliți la Bârlad, în dezvoltarea culturală a acestui vechi târg moldovenesc.

Gruia Novac pune în evidență contribuția excepțională a profesorului Stroe S. Belloescu la evoluția culturală a orașului și a zonei. El a construit Casa Națională, donată orașului, pentru a adăposti biblioteca publică, pinacoteca

și muzeul. Aici, în Casa Națională, s-au desfășurat și se desfășoară aproape toate activitățile culturale organizate de elita Bârladului.

În toate aceste activități, în prima jumătate a secolului al XX-lea, rolul de animator al lui George Tutoveanu a fost mereu energic și hotărâtor, în jurul său grupându-se toți tinerii care s-au impus, într-un fel sau altul, în Bârlad. În 1915, la 1 mai, se înființează societatea literară numită „Academia bârlădeană”, ctitori fiind G. Tutoveanu, Tudor Pamfile și Toma Chiricuță, numită așa într-un „moment de elan sufletească”, dovadă că tinerii întemeietori erau niște entuziaști, chiar dacă „orașul are în capul său niște imbecili”, cum a spus Stroe Belloescu într-un moment de mare amărăciune.

Casa Națională „a adunat intelectualitatea orașului în jurul celei mai importante instituții: biblioteca publică”, deși „atenția edililor bârlădeni era insignifiantă”.

Biblioteca are în inventar importante lucrări de patrimoniu (vezi paginile 60-64 și 126-130), dispunând astăzi de peste 150000 de volume și alte publicații și a servit mii și mii de cititori (mai cu seamă elevi și studenți).

Autorul se ocupă în continuare de „Academia bârlădeană”, desființată în 1942 și reînființată în 1990. Am reținut că în 1951 se înființează Cenaclul literar „Alexandru Vlahuță”, condus într-o vreme chiar de către Gruia Novac, fost mai mulți ani președinte al Academiei bârlădene. Meritul acestui cenaclu este, între altele, acela că a contribuit la formarea unor scriitori precum Constantin Clisu, Gica Iuteș, Vasilian Doboș, Mihai Sultana Vicol ș.a. În 1994 ia ființă revista „Academia bârlădeană”.

În cadrul Academiei bârlădene au susținut conferințe o seamă de cărturari și scriitori, mai cu seamă ieșeni.

Scrierea lui Gruia Novac continuă cu un capitol intitulat *Personalități mai vechi și mai noi...*, între care George Tutoveanu, Corneliu Moldovanu, Dimitrie Nanu, Neculai Bogescu, George Nedelea, apoi contemporanii Mihai Sultana Vicol, Cristian Simionescu, Marian Constandache, Simion Bogdănescu, Ancelin Roseti, Gruia Novac jr. etc.

Împreună cu autorul acestei cărți, aș spune că istoria Bârladului este o epopee, dar cu începuturi încă necunoscute și cu un nume încă neexplicat, deși s-au făcut, în acest sens, eforturi remarcabile.

Ionel SAVITESCU

Ceea ce ne unește

*Moto: „Dar cineva ca Eliade nu poate fi mișcat
de pe soclu nici măcar cu Holocaustul”
(Moshe Idel)*

Sub acest titlu, dl Sorin Antohi publică al patrulea volum de dialoguri cu personalități culturale proeminente (volumele anterioare sunt realizate cu Adrian Marino, Mihai Șora și Al. Zub), cu dl Moshe Idel cunoscut profesor israelian de la Universitatea Ebraică din Ierusalim și cercetător principal la Institutul Shalom Hartman. Cartea a apărut în colecția *Duplex* a Ed. Polirom*. Am început, așadar, cu multă curiozitate și interes acest volum mai ales pentru faptul că Moshe Idel are o ascendență românească (n. 1947 la Târgu Neamț), și s-a impus în lumea științifică contemporană ca autor al câtorva cărți de referință, dintre care amintim numai câteva: „*Cabala. Noi perspective*” (Nemira, 2000), *Golem* (Hasefer, 2003), *Perfectiuni care absorb. Cabala și interpretare* (Polirom, 2004) și *Cabala și eros* (Hasefer, 2005). În afara acestor cărți, dl Moshe Idel este autorul unui număr impresionant de studii și articole, a fost prieten cu I. P. Culianu, vine deseori în România ca invitat al diferitelor așezăminte culturale unde conferențiază, este doctor honoris causa (1998) al Universității din Cluj-Napoca. Ultima participare pe scena culturală din România a fost la recentul Congres european de istorie a religiilor (*Istoria religioasă a Europei și Asiei*), desfășurat între 20 – 23 septembrie 2006, la București (a se vedea în acest sens Programul general al Congresului în revista 22/nr. 863, 19 – 25 septembrie, 2006). Cartea este structurată în cinci părți. Dialogul începe firesc cu evocarea mediului familial, copilăria, comunicarea în idiș, începutul educației religioase, studiul ebraice și al Bibliei, iar, spre surpriza noastră, limba română o învață abia când pășește pragul școlii: „Am trăit satisfăcător, chiar bine: nu în condiții excelente, dar fără probleme – nici alimentare, nici de alt fel” (p. 28). O amintire ce persistă în memoria lui Moshe Idel este legată de „plopul lui Eminescu”, imagine ce revine și la Sorin Antohi, cu precizarea „unii dintre ei!” Într-adevăr, dacă cei doi interlocutori s-au gândit la celebrii plopi eminescieni care au generat poezia „*Pe lângă plopii fără soț*”, aceștia se aflau în București, pe strada Cometei unde locuia inspiratoarea poeziei în chestiune Cleopatra Poenaru-Lecca (a se vedea în acest sens, G. Călinescu *Viața lui Mihai Eminescu*, Ed. Eminescu, 1973, p. 240). Pasionat de literatură, de filozofie, de limbi străine, Moshe Idel descoperă treptat pe Balzac, apoi, filozofia indiană, de care este preocupat și astăzi, citește pe Kălidasa (Sakuntala), apoi, poezie persană, turcă, chineză, lecturi care-l îndeamnă la următoarea mărturisire: „Așa că în România comunistă n-a fost chiar o secetă intelectuală deplină. Se putea citi, în pofida propagandei și cenzurii... De asta spun că nu am avut mari probleme de informare în România” (pp. 58 –

59). Plecarea în Israel, pe ruta Zagreb, Roma, Neapole (oraș în care zăbovește două săptămâni și unde are, în sfârșit, revelația libertății, a impactului cultural ce-i modifică sistemul de gândire), sosirea la Haifa, învățarea englezei, a ebraice, specialități urmate și la Universitatea din Haifa, absolvirea, peripețiile doctoratului, găsirea unui post stabil la Universitatea din Ierusalim, constituie tot atâtea obstacole, pe care Moshe Idel le învinge. Începând cu anii '80, începe să fie invitat de Universitățile americane Harvard, Yale, Princeton, iar după 1990 pătrunde în Europa („Și eu, cum am spus, sunt mai interesat de Europa decât de America”, p. 111). Există în cuprinsul volumului o secțiune dedicată lui „*Eliade, România anilor '30 – '40, Culianu*”, în care sunt abordate probleme de stringentă actualitate, referitoare la simpatiile de dreapta ale lui Mircea Eliade. Pasionat de Eliade încă din 1965 (ca și Eliade, Moshe Idel fusese marcat de la o vârstă fragedă de Balzac, iar ca elev, asemenea lui Eliade, dl. Idel prefera numai anumite obiecte de studiu), Moshe Idel îl studiază sistematic, fiind astfel unul dintre puținii savanți israelieni care-l apreciază și-l citează constant. Deși călătorise în USA la începutul anilor '80, nu rezultă că s-au cunoscut personal. Chiar dacă Moshe Idel află târziu despre vederile politice de dreapta ale lui Eliade (motiv pentru care intră în contradicție cu Wendy Doniger O'Flaherty), se documentează întâi la fratele lui Mihail Sebastian de la Paris, unde se afla celebrul *Jurnal*, însă această problemă fusese pusă pe tapet încă din anul 1972 de către Gershom Scholem, în revista „*Toladot*” (unde s-au publicat excerpte din *Jurnalul* lui Sebastian), care-l soma pe Eliade să-și dezvăluie trecutul politic. Deși Scholem și Eliade au frecventat în aceeași perioadă conferințele Eranos, se pare că se ignorau reciproc, până prin 1968-69, când cel din urmă este rugat să scrie o recenzie la un volum al lui Scholem, volum din care Eliade află tardiv de „*iudaismul cosmic*” conceput de savantul israelian. Spre surpriza noastră, Moshe Idel este mai ponderat cu învinuirile contra românului, bunăoară, față de Norman Manea, Saul Bellow și Leon Volovici. Acestora li se poate adăuga și secretara lui Eliade, Adriana Berger. Moshe Idel descoperă, așadar, fascinația pentru iudaism a savantului încă din adolescență, Eliade fiind, de altfel, singurul care l-a apărut pe Sebastian contra lui Nae Ionescu. În recentul volum *Jurnalul portughez și alte scrieri* (vol. 1, pp. 365 – 366), Eliade revine asupra lui Sebastian când află de moartea sa, singurul prieten pe care nu l-a revăzut în vizita de la București din 1942. Credința dlui Idel este că Eliade a făcut parte din Garda de Fier (Eliade vorbește despre „*climaxul legionar*”), și a

greșit prin „duplicitate”. Dacă și-ar fi mărturisit public acest atașament față de legionari, cum a făcut-o Cioran, spune Moshe Idel, nu s-ar fi ajuns la „afacerea Eliade”, cu observația că se uită, de cele mai multe ori, contextul politic al epocii: ce se putea alege politic într-o etapă de viață când democrația românească era incipientă, iar din 1938 (moment când Eliade este închis în lagărul de la Miercurea-Ciuc, unde refuză să semneze adeziunea la Mișcare), toate partidele politice din România sunt suprimate de către Carol II. Chestiunea se complică, când Moshe Idel observă că istoricul nu mai este citat în lucrări de referință despre șamanism și yoga, iar foștii elevi Larry Sullivan, Bruce Lincoln (sunt omiși Mac Linscott Ricketts și Bryan Rennie), „Dar s-au distanțat de el, de ideile sale” (p. 156). După opinia noastră, conul de umbră așternut asupra lui Eliade este efemer și se aseamănă, într-o bună măsură, cu situația operei lui James George Frazer, dar va veni o vreme când Eliade va redeveni actual. În ceea ce-l privește pe Culianu, acesta, după ce l-a asimilat pe magistrul, și-a îndreptat atenția spre alte domenii de cercetare, mai puțin bătătorite, între cei doi existând o „diferență structurală”: Eliade este român, Culianu – cosmopolit. Întâlnirea Idel – Culianu s-a produs la o conferință: „Devenisem rapid foarte apropiați, ca frații... Cred că marea noastră afinitate de gândire provenea din vederile noastre comune sau foarte apropiate cu privire la ce este important în religie, ca, de pildă, extazul... De fapt, întâlnirea noastră profundă se datorează interesului comun pentru magia Renașterii. Aceste două aspecte centrale ale religiei, extazul și magia, au fost punctele noastre cu adevărat comune... Oricum, până în 1976, eu nu am auzit de el, iar el nu a auzit de mine. Și totuși, de unde aceste afinități? Nu vreau să vorbesc de lucrurile oculte, pe care nu le înțeleg. Dar rațional nu există absolut nici o legătură!” (pp. 170, 173, 174). În fine, Moshe Idel aduce în discuție interesul lui Eliade pentru Hasdeu și Iorga, autori asupra cărora Culianu nu s-a oprit. Totuși, acesta, într-un interviu cu Andrei Oișteanu (v. Ioan Petru Culianu *Omul și opera*, Polirom, 2003, p. 178) mărturisea: „Eliade a încercat să-l depășească pe Iorga și, fără îndoială, l-a depășit cu mult ca istoric. În România sunt mulți discipoli ai lui Iorga, dar mai puțini discipoli ai lui Eliade. Cred că modul de interpretare a documentelor istorice pe care-l practică Eliade reprezintă un pas foarte mare calitativ, în raport cu modul de interpretare practicat de Nicolae Iorga”. În fine, nu lipsite de interes sunt considerațiile celor doi parteneri de dialog în privința lumii contemporane. În extremis, mai semnalăm un interviu cu dl Moshe Idel în revista ieșeană „Timpul” (martie 2004, pp. 12 - 13), interviu realizat de dna Gabriela Gavril.

Carte incitantă cu replici scilicitoare, de o parte și de alta, încât la sfârșitul lecturii avem regretul că dialogul s-a încheiat.

* Sorin Antohi în dialog cu Moshe Idel. *Ceea ce ne unește. Istorii, biografii, idei*. Ed. Polirom, 2006.

Nicholas CATANEOY

Die Wiederkehr der Wölfe (Reîntoarcerea lupilor)

Langen Müller, 2006

Evenimentul literar cel mai important al anului 2006 a fost, fără îndoială, apariția romanului *Die Wiederkehr der Wölfe* (Reîntoarcerea lupilor), sub pana brașoveanului Hans Bergel, - poet, eseist și romancier, autor erudit, cunoscând profund literatura română și cea germană, traducător bilingv și maestru al esteticii de expresie germană alături de Paul Celan, Gregor van Rezzori, Heinrich Zillich și Herta Müller.

Die Wiederkehr der Wölfe este o frescă impozantă a perioadei dramatice a celui de-Al Doilea Război Mondial (1939-1945), văzută din perspectiva protagonistului Peter Hennerth (alter ego-ul autorului?), victimă și supraviețuitor al evenimentelor belicoase ale acestei perioade dominată de ideologia și cruzimea nazismului.

1940. Pentru copilul Peter Hennerth războiul este un eveniment îndepărtat. Comunitatea germană din Transilvania trăiește în armonie cu celelalte etnii – români, unguri, evrei, țigani. Atmosfera idilică și pașnică însă se va năruie în curând. Noua ideologie seduce o parte a tineretului german, care se atașează cu trup și suflet beligeranților fasciști. Peter Hennerth o refuză, fiind exclus din liceu. Războiul din Estul Europei face ravagii. Victoriile de început ale armatei germane devin din ce în ce mai rare, sfârșind prin capitularea dezastruoasă în 1945.

Romanul nu este numai o povestire a atrocităților de pe front sau a celor din interiorul Germaniei, ci o panoramă a etniilor transilvănene, a culturii și a tradițiilor ei, mediu electiv și cosmopolit în care a crescut și în care s-a dezvoltat Peter Hennerth, cel care a cunoscut ulterior toate dezastrurile socio-politice (masacrul evreilor efectuat de Garda de Fier, tragedia refugiaților după cedarea Ardealului, invazia Armatei Roșii în 1944, deportarea etniei germane, în 1945, în ghetourile Siberiei).

Acțiunea romanului depășește granițele țării, aducând pe scenă multiple caractere internaționale, venind din toate părțile – francezi, englezi, americani, ruși, greci, spanioli – implicați direct sau indirect în vârtejul exploziv al acestei epoci. Portretele sunt descrise cu exactitatea filigrană a lui Dürer (pictorul Taucher, academiciana Petra, frumoasa evreică Rebekka Hermes, industriașul Martens, agenții Baranga și Göller – figuri hidoase de **thriller** etc.), iar teritoriile traversate de protagoniști păstrează fidel aroma locurilor. (Excelente, fotografiile orașelor Brașov, Paris, Toledo – în tonuri poetice de-o rară frumusețe).

Pornind de la Paris (de la renumitul **Café Procope**) romanul se încheie pe-o deschizătură de munte, prin care ciobanul Gordan privește viitorul. Cu o noapte mai înainte, o haită de lupi îi dăduse târcoale, fără a-l ataca. Revenirea lor însă este o istorie care se repetă mereu. În viziunea autorului „reîntoarcerea” pare să fie o parabolă, vizând traiectoria bestiei umane: **homo homini lupus**.

Monumental, ca și romanul *Doctorul Jivago*, Bergel folosește mijloacele narative cele mai sofisticate, ambalate într-un limbaj clasicizant, de-o enormă forță evocativă, venind de la un as al cuvântului scris.

V. CARAMAN

Avantajul de a fi crezută pe cuvânt

Modul de configurare a poeticității, traversând numeroase tendințe literare, reprezintă diferențe fundamentale și de aceea este demn de atenția critică actuală. Lirica postmodernității românești, față de cea anterioară (fie și față de cea simbolistă, în ultimă instanță), înaintează cele mai multe „demersuri interpretative” pornind de la aspectul prozaizării *limbajului* poetic.

Fațeta prozaică a fost considerată de Vladimir Streinu în *Versificația modernă* – o extremitate a versului modern, consemnând două cazuri extreme de verslibrism – Geo Dumitrescu și Marin Sorescu. Aceștia „dezbracă” mari teme lirice care au fost ale poeziei de totdeauna, de solemnitatea sub care poeții le-au înfățișat de obicei, ocolind pe departe voința de a fi oracol al ultimelor înțelesuri ale vieții, la care totuși ajung și devin stăruitori. Slujitor de mistere fără îndoială, noul poet preferă costumului preoțesc și hieratismului, chiar evoluând prin altare, cămașa deschisă la piept, mânecile suflecate și umorul benign.

Vom remarca faptul că prozaicul este o formă prin care poezia modernă și neomodernă își atinge sferele-i lirice în sensul că prin simplitate și familiaritate se spun mari adevăruri poetice. Dacă în poezia romantică, să spunem, expresia va fi aprioric convergentă ideii de sublim și înălțare, lirica neomodernă va găsi sublimul în expresia banalului, de exemplu, cele două aspecte fiind posibile pentru reuniune doar în cazul cultivării sentimentului de voluptate. Or acest sentiment, aparent, nu numai că e străin liricii neomodernă ci, la tot colțul, ironizat. „Poezia de după poezie”, cum o numește Emilian Galaicu-Păun, criticul, e considerată ca dispunând de principala ei achiziție: ironia și autoironia. Poemul lui Dimitrie Stelaru *Înger decăzut* începe cu versul: „Noi, Dimitrie Stelaru, n-am cunoscut niciodată fericirea”. Poetul se joacă cu materia vechii poezii, incluzând în contextul protocolar termeni din imaginarul poetic clasic ca „fericirea”, „niciodată” etc. De aici izbucnește ironia pentru că acestea nu sunt deloc compatibile cu civicul. De ce să apară numele autorului (deși pseudonim, totuși – numele cu care acesta-și semnează poeziile, deci îl considerăm real) într-un vers al unei poezii dintre cele mai reprezentative? Deci realitatea civică și instanța unui imaginar poetic înrădăcinat – „fericirea” – sunt aduse față în față. Am putea vorbi, însă cu destulă precauție, despre prozaicul „mână în mână” cu liricul drept miză a tehnicii de semnificare a poeziei neomodernă.

Opera poetică a lui Gellu Naum nu va scăpa nici ea

de „păcatul” prozaizării, construind o estetică a banalului... Recurgerea la punerea în prim-plan a realității prime trebuie considerată drept sacrificiu de purificare a poeziei de convențional. În „Orbitalii” (volumul *Partea cealaltă*¹) Gellu Naum scrie: „Dacă așa stau lucrurile /mă voi culca pe o margine de trotuar în stația de tramvai/ lângă femeia care vinde limonadă (...)”. Cum stau lucrurile? Anume că noilor autori nu le rămâne să caute poezia decât în banal, căci, puse alături, cele două tipuri de imaginar creează discordanțe așa încât starea de poezie și dorul (cel intraductibil în alte limbi) constituie însăși Poezia celor care „povestesc în actul doi ce se-ntâmplă-n actul-ntâi”.²

În ipostază de critic, Emilian Galaicu-Păun interpretează această frază din teatrul lui Matei Vișniec ca pe o artă poetică a poeziei optzeciste: „Evident, «ăștia (...) din actul doi» sunt chiar poeții generației '80, postmoderniștii noștri de la Porțile Orientului”.³ Ceea ce se întâmplă în actul unu, mai degrabă, e cum se întâmplă, pentru că poeticitatea „primei” poezii se află în propria-i albie și ceea ce „se întâmplă” propriu-zis era foarte puțin și încă așezat pe raftul de jos. Nici epicul, nici alte forme ale prozaicului nu erau o miză tehnică servind liricul. Deși, dacă generalizăm, nici o poezie din nici un timp n-a putut ocoli prozaicul, din contră, citându-l pe G. Călinescu (*Principii de estetică*), „poetul trebuie să alterneze frazele substanțiale cu frazele prozaice, ca să profite de odihna spiritului în raporturile comune. În timpul acestei odihne versul își bate limbile în gol cu un spor de sonoritate care se răsfrânge asupra întregii compuneri.”⁴ Deci, pe de o parte, prozaicul acordă un moment de respiro în percepția poeziei, iar pe de altă parte, tocmai prezența ei constituie un contrapunct față de poeticitate, potențând-o pe aceasta din urmă.

Tot G. Călinescu, vorbind despre „norma capodoperei”, ajunge la ideea imposibilității descoperirii ei obiective, spunând că „dacă s-ar găsi norma capodoperei atunci s-ar întâmpla un lucru înspăimântător, vrednic de laboratoarele vechilor alchimiști. S-ar produce o dezolare de apocalips, fiindcă arta însăși ar dispărea. Când am ști cum se face poezie genială, toți am deveni mari poeți și arta s-ar preface în industrie”⁵. Trebuie să remarcăm însă că problema esteticii este tocmai faptul că „norma” ei nu poate fi descoperită, pentru că ea este alta de fiecare dată și atunci nici măcar nu putem să presupunem ce s-ar întâmpla dacă am descoperi-o.

Depart de a constitui un „corp” de analiză, princi-

piul prozaizării străbate în general poezia, în primul rând, pentru că folosește limbajul comunicării zilnice (tocmai din această cauză caută Nichita Stănescu „necuvintele”), iar mai mult, el este apropiat în speță poeziei neomoderne, configurându-și propria estetică prin sublimarea cotidianului, realitatea primă constituind principala cauză a trăirii și senzației poetice. Autorul *Poeziei de după poezie* remarcă: „Poezia marginalului de mult a depășit, cantitativ și calitativ, poezia saloanelor”⁶.

Unii ar crede că poezia cotidianului ar fi absența poeziei, excluzând posibilitatea comparației cu marea poezie a saloanelor. Principalul „obiect de cult” al poeticului este starea specifică indusă de poezie, or dacă ne gândim mereu la sfere celeste și abisuri cosmice acestea vor tocii simțurile perceptive ale poeticului, de aceea am spus mai sus că prozaizarea trebuie considerată o intenție îndreptățită de spargere a convenționalului.

La Emilian Galaicu-Păun prozaizarea este anticamera poeticității. Dacă la poeții moderniști și postmoderniști în general (din perspectiva aspectului prozaizării, categoriile de autori se restrâng) poeticul este reprezentat prin aducerea lui în cel mai la îndemână cotidian, deci anume prin sublimarea banalului (gestul nefiind lipsit de un aspect estetic-filozofic) autorul *Yin Time*-ului atinge cele mai înalte piste ale liricului, aparent paradoxal, prin prozaicul formal. Această anticameră stă, pe de o parte, în preajma temporalității postmoderniste și deopotrivă cu intrarea în sfera veșnicilor adevăruri universale (dacă ar fi să-i împrumut stilul pentru un moment, aș putea scrie ultimul cuvânt astfel: **univerSale**, pentru că, spunea Baudelaire, „aucun artiste n’est plus universel que lui”⁷).

Într-un anume fel poeticul poate fi explicat din această perspectivă a universalizării prin surprinderea esențialului în lume. Poemul galaichian din al doilea volum *Abece-Dor* (1989) – *Ultima indivizibilă celulă-a noastră* – marea are, de exemplu, un fond ideatic mitic originar, dar o organizare prin excelență

postmodernistă. Se poate observa aici în mod evident paralelismul prozaizare-poeticitate, mai întâi prin predispoziția discursivă din titlu: lipsa de concizie, apropierea unui termen științific limbajului poetic („indivizibilă” – opusul divizibilității celei-mamă în două celule-fiice, din genetică) – pentru prozaic; termeni care reprezintă o specificitate de ordinul sublimului, „ultima” – extremă de prețiozitate; „celulă” (care poate fi întâlnită și în stilul științific) face apelul esenței; marea – apa – constituie elementul primordial clasic.

Din start, și la nivel ideatic, poezia pune problema unei bizare dualități. „Celulă” și „mare” sunt două elemente care se află pe talgerele uneia și aceleleași balanțe. Se pare, la prima vedere, că dualitatea trimite automat la existența a două ființe a căror destine sunt legate misterios (destinul universului și cel microcosmic uman, dincolo de perechile de oameni): „însă, pe nisip, perechi, urme de oameni...” și, mai mult, trebuie să avem în vedere că printr-o deosebită intuiție poetică, autorul „vânează” un adevăr străvechi, devenit tradiție: de închinare a unui pahar (urându-se cu paharul în mână) cu încredințarea faptului că prin rostirea urării în fața paharului cu lichid (apa – cu extensie de semnificație asupra lichidelor în general: vin etc.), vrerile celor care cinstesc vor fi „înregistrate” în compoziția apei, care prin energiile și potențialul ei universal va influența legile naturii într-o împlinire. Dat fiind acest fapt, apa capătă valoarea unui ADN universal, un germene a toate, conținând întreaga informație a lumii. Ideea va fi expri-

Emilian Galaicu-Păun, Cezar Ivănescu, Vasile Andru, Ioana Coșereanu, Daniel Corbu, Lucian Vasiliu
Festivalul Internațional de Literatură Româno-Canadian „Ronald Gasparic”, ediția a XI-a
Galeriile de artă „Pod Pogor-fiu”, 25 martie 2007

mată conotativ în expresiile poetice „îngemănarea cromozomilor în semnul infinit”, „rămași ce-am fost a fi”, „liberi de-a fi tot”, „trupul nostru dornic de stihii”, „apele (...) ne cheamă-n/ ultima indivizibilă celulă, matcă sâmbur...”

Constatarea lirică „nu-s singur” trimite la existența abstractă a unui eu simetric (simetrie axială) esențializat în celula acvatică de „ADN”, însă conștientizarea acesteia ca fiind o iluzie atestă nerecunoașterea noastră în alte forme universale ca entități esențiale.

După cum afirma și Baudelaire, poetul are indispensabilitatea unei obscurități pentru a exprima verbul net și clar, soiul de claritate ținând de metafizicul caracterizat prin esențial. Această obscuritate, de pe linia poeticului, se desfășoară paralel cu stilul discursiv prozaic prin două moduri de semnificare consecutive: - unul prin abstractizare, iar altul prin materializare (ceea ce ne îndreptățește iarăși să numim poezia lui Emilian Galaicu-Păun o formulă materială de abstracții). Termenul „foarfece” reprezintă semnificarea prin materializare unde este pusă în relevanță instanța paternă cu o valență accentuată de material și automatism; termenul de „filosofie” din „ne-au decupat odată din materie/ de filosofie” semnifică prin abstractizare esența noastră spirituală, iar consecutivitatea structurii noastre duale este constituită de termenul „materie” al aceluiași vers, el deci făcând legătura semantică între termenii „foarfece” și „filosofie”. L-am putea considera un element prozaic în speță, dar ireversibil legat de poetic pentru că tocmai el creează armonia vii prin legarea a două contraste.

Coerența gramaticală și sintactică este aproape intactă: deviază, și nici atunci nu putem spune chiar așa, numai prin intervenția frecventă a punctelor de suspensie. Și aici am putea vorbi despre o prozaizare *sui generis*, însă ea este „anulată” de cripticul poetic. Se succed, de multe ori fără intermediari, imagini dintre cele mai diverse, spulberând orizontul de așteptare al cititorului până la provocarea șocului: „*liber de-a fi tot, rămâi-ne-a-dună/ ultima indivizibilă constantă./ liber de-a fi tot, rămâi dacă te doare/ singura ta formă, singura ta viață./ neputințe pluricelulare/ de părinte, carpen, lup, verdeată/ de iubită, de-al tău frate geamăn./ de cioban, mesie, ghilotină./ de vieru, miorița, geam în-/ spre europa, joseph k., de violină./ de 1907 (o mie nouă sute șapte)/ «unsprezece elegii», de porc de câine, / de-a-n-cerca oricare altă moarte (...)»* etc.⁸

Poeticul vine aici din diversitatea și antiteza imagistică, din succesiunea fulgerătoare a simbolurilor-imagini, el este astfel legătura lucrurilor prin ideea de esențial, căci întreaga cavalcadă de lucruri declanșează o reacție subită, necesitatea de a trage o acoladă la toate, denotând

evident o atitudine poetică de finalitate interpretativă.

La nivel stilistic, întreaga poezie a lui Emilian Galaicu-Păun utilizează engambamentul, dar care aici servește unei bizare consecutivități și cursivități a ideii în versuri diferite. În sine figura ar ține de prozaizare prin faptul că se caracterizează prin lipsa de concizie și deci poetul recurgând la o segmentare a ideii în versuri, fără a o deforma. La Emilian Galaicu-Păun sub această marcă a prozaizării se ascunde un profund potențial poetic în sensul că este depășită simpla convenție a segmentării, iar figura poate fi numită dublă pentru că prin aceasta nu numai că se continuă ideea începută într-un vers, dar se și naște și dezvoltă o alta. Poate fi vorba și de o etapă avansată a unui joc de cuvinte: „[...] *liberi/ de-a fi tot, rămași ce-am fost a fi.../ fluxul mării aruncat pe Limb ieri –/ trupul nostru dornic de stihii.*”

și „*liberi de-a fi tot, ne-am smuls, ne-am despărțit/ pân'la glezne, pân'la genunchi, pân'la îngemănarea/ cromozomilor în semnul infinit [...]*”.

E de remarcat faptul că schimbul de atribute cu finalitatea universalizării ființei umane este interesant urmărit și la nivelul prezenței-absenței a eului poetic. Poezia, la acest nivel, constituie o gradație a depersonalizării și esențializării umanului prin cosmic. Devenirea lui „liberi”, al cărui plural desemnează contingentul, un eu de extensie colectivă, în „liber”, singularul surprinzând esența până la impersonal („rămâi”) și, deci, Universal.

În definitiv, cuvântul exploatat în poezie cu sensul lui direct, epic-discursiv, științific sau banal, constituie o marcă a prozaizării utilizată în scopul generării unei sensibilități poetice certe care, de fapt, are mobilul unei libertăți netăgăduite de percepere a lumii, în acest fel poetul postmodernist găsim aici un teren al invenției. Poezia, aflându-se astfel la o vârstă în care invenția în sens clasic este aproape o imposibilitate, acum îi revine misiunea de a deconvenționaliza (tot prin invenție!). Or de aici vine franchețea ei debordantă cu o finalitate constructivă prin deconstrucție și, deci, avantajul ei de a fi crezută pe cuvânt.

1 Gellu Naum, *Partea cealaltă/ L'autre côté*, Editura Cartea Românească, București, 1998, p. 47.

2 Emilian Galaicu-Păun, *Poezia de după poezie*, Editura Cartier, Chișinău, 1999, p. 270.

3 *Ibidem*, p. 270.

4 G. Călinescu, *Principii de estetică*, Editura Junimea, Iași, 1996, p. 74.

5 *Ibidem*.

6 Emilian Galaicu-Păun, *op. cit.*, p. 267.

7 Ch. Baudelaire, apud G. Călinescu, *Principii de estetică*, Editura Junimea, Iași, 1996, p. 67.

8 Emilian Galaicu-Păun, *Yin Time*, Editura Litera Internațional, Chișinău-București, 2004, p.28.

Ludmila ROTĂRAȘ-DONEA

Lecturi de inițiere

Despre cartea lui Bahya Ibn Paquda **Kitâb al_Hidâya ilâ Forâ'id al_Qulub** (ed. A. S. Yuhuda, 1912) nu se cunosc prea multe informații. Fiind cea mai valoroasă lucrare a filosofului moralist care a trăit și a activat în a doua jumătate a secolului al XI-lea, ea a fost tradusă în ebraică în 1161 de către Judah ibn Tibbon cu titlul **Havot ha_Levavot**. În această versiune a avut o circulație semnificativă și o influență certă în literatura pietistă din perioada imediat următoare. O altă tentativă de traducere i-a aparținut lui Joseph Kimhi, dar aceasta nu s-a bucurat de succes, rămânând în manuscris. Ulterior opera lui Paquda a devenit mult mai accesibilă grație traducerilor efectuate în limbi de circulație internațională, inițial în spaniolă, portugheză, italiană, idiș, apoi în engleză, germanăⁱⁱ, francezăⁱⁱⁱ și recent în română de către Simion Bărbulescu^{iv}, realizată după traducerea din franceză. În varianta românească se conțin doar trei poeme și al zecelea portic din *Îndreptările inimii*.

Pentru elaborarea *Îndreptărilor inimii* Paquda utilizează surse evreiești, împrumutând din misticismul musulman, neoplatonismul arab și probabil din lucrările ermetice.^{vi}

În partea introductivă autorul clasifică datoriile omului religios în două categorii: obligații ale corpului (care implică acțiuni deschise, publice) și obligații ale inimii (ce țin de viața interioară a individului). Prima diviziune include varii obiceiuri etice și ritualuri: ritualul Sabatului, a rugăciunii și carității umane, celei de-a doua diviziuni revenindu-i prezentarea credințelor și a convingerilor religioase: credința în existența și unitatea lui Dumnezeu, încrederea, dragostea, frica și căința.

Din punct de vedere structural cartea se constituie din zece secțiuni denumite porticuri, fiecare din ele fiind divizată în capitole. Porticurile dezvoltă câte una din obligațiile inimii: unitatea divinității (existența și unitatea fiind explicate atât filosofic, cât și teologic); examinarea ordinii în Univers și structura microcosmosului; gratitudinea față de forța superioară; supunerea în fața creatorului; purificarea faptelor; umilința; pocăința; cercetarea sufletului; ascetismul și dragostea față de Dumnezeu „*acest ultim portic fiind o recapitulare a întregii lucrări, toate temele deja tratate contopindu-se în afirmarea triumfalnică a iubirii lui Dumnezeu.*”^{vii}

Cele trei poeme încheie opera lui Paquda, *Îndreptările inimii*, având funcția de a reliefa sensul global al întregii opere scrise în proză. Aceste poeme constituie un mijloc eficient de inițiere în cunoașterea divinității și de contopire cu principiile acesteia. În acest sens cele zece distihuri rezumă sensul celor zece por-

curi, fiecărui distih corespunzându-i un portic în ordinea în care au fost anteprezentate: „*Pentru cel Atotputernic, fiule, sufletu-ți unifică, / Dorul adunându-ți în unitatea lui Dumnezeu! // Străjuie de rațiune, de o corectă rigoare, / Contemplă-i minunile, cercetează-le, caută, // Pentru ca niciodată pasul să-ți șovăie, / Teme-te, supune-te poruncilor și Legii! // Inima să ți se sprijine, să se dăruie / Celui Atotputernic, ce-i va fi de-ajutor. // Doar pentru El, dă-i voia, cu inimă curată, / Nerâvnind asemenea să fii cu cei din timpul tău. // Privește! Țărână-i sfârșitul ființei de tină /, Mâlul și noroiul te-așteaptă, fii deci umil! // Înfrânge-ți nebunia înainte de a lovi cu tășul rațiunii! / De-orgolii și patimi purifică-te! // Cu-nțelepciune urmează a Domnului Cale, / Dreapta și corecta poruncă din gândul tănuț. // La frivolități inutile renunță, / Precum și la-mplinirea unor naive plăceri // Fața Domnului atunci ai să vezi / Cu Cel Atotputernic în iubire contopindu-te...// (Zece distihuri ce rezumă doctrina Datoriilor inimii).*

Poemele lui Paquda reprezintă o carte de învățătură cu un caracter puternic moralizator. Individului i se impută în permanență erorile comise conștient sau inconștient, de condiția de muritor și de insignifianța sa: „*Privește! Țărână-i sfârșitul ființei de tină*” (p. 13, *Zece distihuri ce rezumă doctrina Datoriilor inimii*).

„*.....Din neant descinde / Și-n neant se duce. // În timpul devenirii sale - țărână / Și-n moarte - cenușă, / Cât ființează, vermina-l înconjoară, / Iar când nu mai e - putreziciunea / Mocirloșii bolovani îl acoperă; //*” (p.15, *Exortație (Îndemn)*).

„*....Fiindcă cenușă și țărână sunt, / Putreziciune și viermuială, / Recipient de murdărie, //*” (pp. 31-32, *Rugă fierbinte (Supplication)*).

Fără suflul divinității omul n-ar reprezenta nimic și este conștient de acest lucru. Astfel, poemele constituie veritabile imnuri de mulțumire și slavă în numele forței divine. Autorul îl ia uneori pe om drept interlocutor virtual, numindu-l cu apelativele: fiule sau frate, iar alteleori pe divinitate sau pe suflet ca în poemul al doilea *Exortație (Îndemn)*. Aici sufletul este situat în fața faptului desăvârșit al creației și-n fața obligațiilor sale față de Dumnezeu pentru a putea beneficia de grațiere și de prezența sa eternă în spațiul celest.

Poemul începe în spiritul psalmului 102 (*Psalmii* fiind modelul celor trei poeme): „*Binecuvântează, suflete al meu, pre Domnul, / Toate cele din lăuntru meu să binecuvânteze / Numele cel Sfânt al Lui!*” (p.14). Sufletului i se cere penitență, grațitudine pentru viață și

bunurile oferite, renunțarea la plăceri carnale în favoarea înaltelor valori spirituale ce țin de educația creștină, umilință și rugăciune, calitatea rugăciunilor fiind constanta dominantă cerută ființei umane.

Mijloacele inițierii religioase sunt multiple și complexe, dar rugăciunea constituie intermediarul optim dintre om și Dumnezeu. Extenuat de banalitatea cotidianului, decepționat și suspicios, omul apelează în ultimă instanță la Creator, adresându-i o **Rugă fierbinte (Supplication)**.

Similar psalmului 50 („Doamne, buzele-mi deschide / Și gura mea să rostească lauda ta //” p.21, „Dar jertfele ce-ți plac sunt duhul umilit, inima zdrobită și smerită / Pe astea le accepți. / Prin voia Ta Sionul să-l salvezi, să reclădești zidurile Ierusalimului...//” p.39), ființa umană constată că nimeni nu putea să creeze Universul mai bine decât Dumnezeu și că ordinea stabilită este cea mai bună, remarcând unicitatea și, de aici, superioritatea divinității: „Căci numai tu singur ești Unu, // Unitate fără de adânc / Unitate fără margine și formă / Unitate fără de-nceput și nedată / Unitate fără de origine și sfârșit / Unitate nici unei alteia comparabilă / Unitate fără o alta identică / Unitate diferită de cea a lucrurilor / Unitate fără de aliaj, nici amestec, / Unitate fără diviziune, nici partaj, / Unitate fără ca o alta să-i fie anterioară / Unitate fără ca o alta să-i fie posterioară...” (p.22)

Iubirea față de Dumnezeu (al zecelea portic) reprezintă însumarea temelor evidențiate în primele nouă porticuri, fiind o recapitulare, fapt care l-a determinat pe Simion Bărbulescu să traducă ultimul portic. Acesta este constituit din șapte capitole în care Bahya Ibn Paquda definește iubirea lui Dumnezeu care îl copleșește pe om, facilitându-i opțiunea pentru viața spirituală religioasă în detrimentul celei mondene. Iubirea față de Creator cunoaște mai multe ipostaze: „Îl iubim pe Dumnezeu pentru supraabundența harului său, pentru constanța binefacerilor și sufletul ni se unește cu iubirea sa în speranța darului. Iubirea mai vine și de acolo că ne acoperă păcatele, șterge nelegiuirile fără de număr.” (Deuter. XIX, 9), „În sfârșit, îl iubim pentru el însuși, pentru măreția sa, pentru elevație”, (p.52), dar oricare ar fi înfățișările ei, iubirea trebuie să fie puternică, pură, sinceră și necondiționată. Călea iubirii pornește din inimile credincioșilor

în scopul unirii cu unitatea lui Dumnezeu. Ea este formată și din umilința în fața divinității, din meditațiile asupra obligațiilor umane față de forța supremă, precum și din contemplația evenimentelor notate de profeți; dar iubirea absolută față de cel Atotputernic implică renunțarea totală la condiția de laic, așa cum a procedat credinciosul Iov. „Cel ce iubește pe Domnul are întipărite pe fața lui adorația și teama sacră.” (p.62).

Opera **Îndreptările inimii** ar putea fi considerată un manual de religie, de studierea comportamentului religios, iar pe alocuri, o carte de rugăciuni cu indicații privind tipul de rugăciuni și modalitățile de implorare a divinității. Cartea poate oferi sfaturi prețioase în legătură cu circumstanțele apropiării de Creator, obligațiile ființei umane față de divinitate pentru coexistența cu lumina sacră, precum și direcții în vederea sprijinirii acțiunilor umane în numele credinței.

i Duties of the Heart, tr. M. Hyamson, 1962.

ii Choboboth ha _L'baboth. Lehrbuch der Herzenspflichten, tr. M. Stern, 1856

iii Introduction aux devoirs des coeurs, tr. A. Chouraqui, 1950

iv Opera poetică, Scrisul Prahovean- Cerașu, Prahova, 2003

v traducerea lui Simion Bărbulescu

vi v. Encyclopaedia Judaica, volume 4b, Jerusalem, Israel, by Publishing House Jerusalem Ltd, 1972. pp. 105-108

vii Bahya Ibn Paquda, Opera poetică, op.cit. p.7

Preoți și scriitori la Seminarul teologic „Veniamin Costachi”

Lecturi publice. Neamț, 20 martie 2007

Foto: Adrian Alui Gheorghe

Simion BOGDĂNESCU

Cosmosul vibrațiilor

Despre poezia lui Viorel Dinescu, poet și profesor de matematici trăitor în Galați, n-am mai scris cam demult, deși, mallarméan, i-am citit toate cărțile. Cu ani în urmă, am luat în ochire primele sale volume de versuri – *Ora ideală* (debut, Ed. Cartea Românească, 1983), *O altă nuanță a revoluției* (Ed. Albatros, 1983) și *Ecuatii albastre* (Ed. Eminescu, 1989), pentru care a fost răsplătit cu Premiul Academiei Române, la propunerea marelui prozator Eugen Barbu, astăzi pe nedrept ignorat de „o seamă de (politruci) scriitori!”. Dar, de-a curmezișul anilor, Viorel Dinescu s-a dovedit și a confirmat faptul că este un prolific, nu-și risipește pe alte căi talantul cel dăruit de Pronie. Universul său liric s-a conturat, sigur și însingurat, prin următoarele cărți: *Etape* (Ed. Porto-Franco, 1990), *Armistiții literare* (eseuri, Ed. Porto-Franco, 1992), *Ontologia cristalului* (Ed. Porto-Franco, 1994), *Eros-Anteros* ((Ed. Porto-Franco, 1996), *Grădini suspendate* (Edit-Press, 1998), *Călăuze arhaice* (Edit-Press, 1999), *Fronde* (proză, Ed. Arionda, 2000), *Zei de pământ* (Ed. Arionda, 2000), *Asimptota* (Ed. Fundația Scrisul Românesc, 2004). Și acum, la acest ceas al nădejdi, încă un op liric – *Arhipelag stelar* (Ed. Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2006) cu o prefață succintă și frumos încondeiată de inimitabilul povestitor și bard al poeziei câmpiilor, Fănuș Neagu.

Dacă îmi deschid cuprinzător ochii memoriei, constat, pe drept, că toposul poetic vioreldinescian, la nivel de macrosistem se dovedește dual, biblic, situat între cele două limite: infinitudine (Cer-Timp absolut) și finitudine (Pământ-Clipă). Dar cum autorul este un „homo duplex” (poet și profesionist al unei științe exacte), refuză habotnicia și respinge religiozitatea mimată, de recuzită, debordantă astăzi în poezia românească până la manierism. Viorel Dinescu se pare că acceptă sacrul întrucât, ca orice poet autentic, mai adaugă încă un accent personal, de relație cu Biblia, dar și cu „fragmente pre-socraticilor”.

După lirismul ingenuu al începuturilor, s-a îndreptat, cu precădere în *Ecuatii albastre*, către esențializarea expresiei poetice, către spațiile ermetice ale Ființei și Cunoașterii prin revelație.

Traseele ontologice și gnoseologice s-au întors apoi, mai ales în *Călăuze arhaice* și *Zei de pământ*, către viziunea alegorizantă a cunoscutelor poeme antice – *Munci și zile* al lui Hesiod și *De rerum natura* a lui Lucretius. Astfel, a ajuns la o „naratologie lirică” (justa observație îi aparține lui Adrian Costache, într-o pertinentă recenzie din „Tribuna învățământului”).

Imaginarul artistic pendulează între Regimul Diurn și Regimul Nocturn, între ascensional, celest și descindere, teluric. Situația se schimbă, nu radical, din acest punct de vedere, în recentul volum *Arhipelag stelar*, dar de această

dată apare un echilibru între imperfect și prezent. Structurat în trei secvențe echilibrate, ce dau impresia unei cadențe cosmice anapestice (I, *Un ochi ascuns ce priveghează zborul*, II, *O umbră printre lucruri adormite*, și III, *Înalt, frumos, înfrigorat de teamă*) – Cer-Pământ-Cer – inculcă, imaginativ, un **cosmos al vibrațiilor**, trecând de la concept către viziune și nu invers: „Pe măsură ce cortinele nemișcării eterne/ Se topeau în năvala de zboruri transparente/ Am văzut cum lumea se așează într-o ordine perfectă/ Ca sub magia unei inspirate baghete./ O mână nevăzută rânduia întâmplătoarele vibrații/ după misterioasele norme ale Creației.../// Și-o naltă simfonie izbucni atunci în Haos/” (*Mână nevăzută*).

Eul liric vibratil înregistrează întrebările fundamentale dintotdeauna: Creația universală, taina lucrurilor, iubirea cu așteptare continuă, poezia ca sondare în absolut (ora ideală încă este aproximată – salvare de uitare sau nu?). Stăruie îndoiala că încă rățește în acea **selva oscura** dantescă: „Dar n-am să pot prin propria-mi voință/ Să nu-mi pun iarăși, veșnica-ntrebare:/ Cât oare-i partea de realitate/ Și cât din ființa ta sunt chiar eu însumi,/ Creat și creator dintr-o-ntâmplare/ Al cărei sens noi nu-l vom înțelege.” (*Luminos, sub chinul îndoielii*).

O astfel de poezie de cunoaștere nu are ca reflex imediat și mari dislocări de sintaxă lirică. Pentru Viorel Dinescu prioritate are sensul poetic și reverberația emoției generate de credința într-o divinitate rațională, care mereu ne lasă în semiconștientul îndoielii: „Oricât de mult întârzie înserarea lângă imaginea mea/ Nu mă mai pot întoarce în rugăciunile de altă dată.” (*Prag de seară*). Ipostazele în care se proiectează sensibilitatea și imaginația au ceva din **ceremonialul romantic**: toate se supun unor așteptări sub stele, într-o provincie de frig, senzațiile surprind adieri, vibrații, flăcări tăcute, procesiuni de lebede, nu știu ce crivăț atenuat de păsări albe, de păsări negre. Toate acestea însă apar într-un decor înalt al spațiului și al timpului absolut, ghidat de câteva formule dantești și de o „geometrie stelară originală”. Dincolo de vibrații, îl așteaptă uitarea și tăcerea universală: „Și îngerii trec iarăși înspre acea selva oscură/ Pe care o stăpânește doar clipa/ Ca un blestem violet/ Peste aripile unor zboruri învinse...// Dincolo de mine, părăsit mijește văzduhul/ Mai fragil decât scurgerea orei”.

Se scrie astăzi o enormă poezie pe globul pământesc. Aproape că îmi vine să cred că Pământul în spațiu este și o enigmatică poezie. De aceea, înseși ierarhiile nu-și mai află rostul. Viorel Dinescu îmi apare ca un poet autentic, profund, fără orgolii găunoase. El scrie, gândindu-se că, probabil, în viitor, cineva, nu știm cine, va găsi anonima sticlă aruncată în mare și va descoperi ca pe un netăgăduit adevăr vibrațiile spiritului său!

• PLIANTE
• BROȘURI
• CĂRȚI
• AGENDE
• CALENDARE

Iasi, Str. Eremia Popescu 57
tel.: 0232 261 555
fax: 0232 266 588
e-mail: kolosgroup@yahoo.com

■ ***

Septuaginta 4/II
Iov • Înțelepciunea lui Solomon •
Înțelepciunea lui Iisus Sirah •
Psalmii lui Solomon

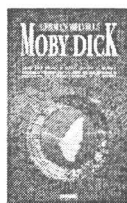
■ Mihail Neamțu
Gramatica Ortodoxiei
Tradiția după modernitate

■ Mirel Bănică
Biserica Ortodoxă Română,
stat și societate în anii '30

■ Michael Johnston
Corupția și formele sale
Bogăție, putere și democrație

■ Norman Manea
Plicul negru

■ Marin Mincu
Intermezzo
Aurora

■ Filip Florian, Matei Florian
Băiuțeii

■ Dan Lungu
Sint o babă comunistă!

■ Herman Melville
Moby Dick

■ John Fowles
Colecționarul

Comenzi la: CP 266, 700506, Iași,
Tel. & Fax: (0232)214100; (0232)214111; (0232)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (021)3138978
Timișoara, Tel.: 0722/548785
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

**DACIA
LITERARĂ**

Fondată în 1840 de Mihail Kogălniceanu

ANUL XVIII (serie nouă din 1990) nr. 72 (3/2007)

Editori: Muzeul Literaturii Române Iași
și Societatea Culturală „Junimea '90”.

în colaborare cu Uniunea Scriitorilor și Consiliul Județean Iași

ECHIPA REDACȚIONALĂ:

AL ZUB (director de onoare), Lucian VASILIU (inițiator al seriei noi);
Călin CIOBOTARI (coordonator de număr), Carmelia LEONTE,
Liviu APETROAIE, Florin BUCIULEAC, Vasilian DOBOȘ (redactori);

COLEGIUL REDACȚIONAL:

Leo BUTNARU (Chișinău); Florin CÂNTEC; Paul MIRON (Germania);

Olga RUSU, Ștefan OPREA, Matei VIȘNIEC (Franța);

Culegere: Daniela ILIE; Procesare: Anca BÎRLIBA;

Fotografii: Corneliu GRIGORIU;

Contabilitate-difuzare: Maria CARAS, Nela GOROVEI;

Distribuție: Maria SECARĂ

O.S.I.M. M2001 00646 / 045814

Tiraj: 2000 exemplare

© „Dacia literară”

*

Redacția și administrația:
str. Nicolae Gane, 22A, cod 700110, Iași, România,
tel./fax 40/232/213210

E-mail: muzeul_lit_iasi@hotmail.com,
dacialiterara@yahoo.com, mlrpogor@yahoo.com

Adresă web: www.dacialiterara.ro

*

Coperta I:

Traian Mocanu - portret *Veronica Micle*
(tablou aflat în patrimoniul M.L.R. Iași)

*

Persoanele fizice sau juridice care doresc să se aboneze sau să susțină financiar
revista (în lei sau valută) pot viră sumele către Societatea culturală „Junimea '90”, la
Banca Comercială Iași, România - cod IBAN: RO03RNCB0175033 604750001 (în
lei), cod IBAN: RO73RNCB0175033604750002 (în valută), sau le pot expedia pe
adresa Muzeului Literaturii Române Iași, str. Vasile Pogor, nr. 4, cod 700110, telefon
40/232/410340, tel./fax 40/232/213210 - cod IBAN: RO26TREZ4065004XXX000320
- Trezoreria Iași

Abonamentele se pot face și prin SC RODIPET SA. Costul unui abonament anual:
15 RON (taxe poștale incluse).

Citorii din străinătate se pot abona prin SC RODIPET SA - P. O. BOX 33-57, FAX
0040-1-222.67.40 sau 222.64.39, telex 11995 - Piața Presei Libere nr. 1, sector 1,
București - România.

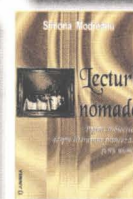
Tiparul executat la **S.C. KOLOS GRUP S.R.L.**

DACIA LITERARĂ

EVENIMENT EDITORIAL

- Paul ARETZU, *Urma lui Ariel, poeme-psalmi-anluminuri*, Editura Vinea, București, 2006. Postfață de Eugen Negrici. Versiune în engleză de Ioana Ieronim. Volumul ne face cunoscut pe „unul din cei mai însemnați poeți religioși ai literelor noastre.” (Gh. Grigurcu).
- Dan HATMANU, *Amintiri în timp*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Pallas Athena, Focșani, 2006. Pictorul ne demonstrează în paginile sale de jurnal că asocierea dintre pictură și literatură este mereu justificată, chiar și atunci când astfel explicăm viața.
- Valeriu ANANIA, *Poeme*, Editura LINES, Cluj-Napoca, 2006. Cu o prefață de Petru Poantă și cronologie de Ștefan Iloaie. Cunoscutul teolog a adunat într-o carte poemele reprezentative, în care cultura și sensibilitatea conlucrează, cu efecte surprinzătoare.
- Leonard GAVRILIU, *Aventuri pe Bega, pe Dâmbovița și la apa Sucevei. Pagini de jurnal (1961-1973)*, Editura MOLDOPRESS, Pașcani, 2006. Autorul, doctor în psihologie, cochetează cu proza memorialistică, în intenția de a-și stabili profilul... psihologic.
- George VULTURESCU, *Cronicar pe frontiera Poesis*, Editura Princeps Edit, Iași, 2005. Un gest colegial al poetului din Satu-Mare, aici recenzent al poezilor de pretutindeni.
- Simona MODREANU, *Lecturi nomade, Pagini subiective despre literatura franceză...și nu numai*, Editura Junimea, Iași, 2006. Eseista revine în forță pentru a demonstra că multiculturalismul poate fi o bună ocazie de a ne defini identitatea.

Revista apare bimestrial:

nr. 1 la 15 ianuarie; nr. 2 la 15 martie; nr. 3 la 15 mai
nr. 4 la 15 iulie; nr. 5 la 15 septembrie; nr. 6 la 1 decembrie

și poate fi procurată de la:

1. Muzeul „Ion Creangă” (Bojdeuca), fondat în anul 1918, tel. 0747499488
2. Muzeul „Vasile Alecsandri” (Mircești-Iași), fondat în anul 1928, tel. 0232/713271
3. Muzeul „Sfântul Ierarh Dosoftei-Mitropolitul”, fondat în anul 1970, tel. 0747499403
4. Muzeul „Mihai Codreanu” (Vila Sonet), fondat în anul 1970, tel. 0747499401
5. Muzeul „Vasile Pogor”, fondat în anul 1972, tel. 0747499400, 0232/410340, 0232/213210
6. Muzeul „Otilia Cazimir”, fondat în anul 1972, tel. 0747499402
7. Muzeul Teatrului (Casa Vornic „Vasile Alecsandri”), fondat în anul 1976, tel. 0747499406
8. Muzeul „Mihail Sadoveanu”, fondat în anul 1980, tel. 0747499408
9. Muzeul „G. Topîrceanu”, fondat în anul 1985, tel. 0747499407
10. Muzeul „Mihai Eminescu”, fondat în anul 1989, tel. 0747499405
11. Muzeul „Nicolae Gane” (Centrul de muzeologie literară), fondat în anul 1993, tel. 0747499404
12. Muzeul „Constantin Negruzzi” (Trifești-Iași), fondat în anul 1995, tel. 0232/298155

ISSN (Tipărit) 1220-7322; ISSN (On-line) 1584-7322

Preț: 2,5 lei

Chirița și ceilalți (spectacol al Teatrului Național Iași, jucat la Galeriile de artă „Pod Pogor-fiul”), 24 ianuarie 2007

„SALOANELE LIVIU REBREANU” FESTIVALUL NAȚIONAL DE PROZĂ „LIVIU REBREANU” BISTRIȚA ediția a XXVI-a, 23-25 NOIEMBRIE 2007

Concursul de proză „Liviu Rebreanu” este structurat pe trei secțiuni:

- Concurs pentru volume de **proză, critică, eseu și istorie literară** editate în perioada noiembrie 2006 – octombrie 2007
- La această secțiune se va acorda un premiu pentru volum de debut. Cei interesați vor face precizarea în fișa de înscriere că este debutant.
- Concurs de proză în manuscris pentru autori nedebutanți în volum
- Concurs de proză scurtă pentru elevi

Autorii de volume publicate au dreptul să se înscrie în concurs cu maximum două titluri, în trei exemplare, însoțit de o fișă de înscriere care va cuprinde principalele date ale autorului, numele și prenumele, adresa, domiciliul, telefonul etc. (După modelul anexat).

Autorii de volume, în manuscris secțiunea a doua, se vor înscrie în concurs cu manuscrise dactilografiate la două rânduri, în două exemplare. Manuscrisele nu vor depăși 100 pagini de autor, și vor fi semnate cu un moto ce se va regăsi și pe plicul sigilat care va conține fișa de înscriere a autorului. Manuscrisele semnate cu numele autorului nu vor fi luate în considerare.

Pentru elevi se acceptă manuscrise de proză scurtă, dactilografiate la două rânduri, în două exemplare. Manuscrisele nu vor depăși 10 pagini și vor fi semnate de autor cu un moto ce se va regăsi și pe plicul sigilat care va conține fișa de înscriere a autorului.

Toate volumele și manuscrisele pentru concurs vor fi trimise până la data de **1 noiembrie 2007 (data poștei)**, pe adresa **Casei de Cultură a Sindicatelor Bistrița, strada Al. Odobescu nr. 3, Bistrița, cod 420043, județul Bistrița-Năsăud**.

Relații suplimentare se pot obține la telefoanele: 0040-263/233345, 0745/970250 și 0788/515600

CONCURSUL NAȚIONAL DE POEZIE ȘI PROZĂ SCURTĂ „MAGDA ISANOS - EUSEBIU CAMILAR - CONSTANTIN ȘTEFURIUC” ediția a XI-a, 10-11 iunie 2007 Suceava-Udești

CONSILIUL JUDEȚEAN SUCEAVA
CENTRUL JUDEȚEAN PENTRU CONSERVAREA ȘI
PROMOVAREA CULTURII TRADIȚIONALE SUCEAVA

Concursul își propune să descopere, să sprijine și promoveze noi și autentice talente.

Condiții de participare:

În colaborare cu Societatea Scriitorilor Bucovineni, Primăria comunei Udești, Complexul Muzeal Bucovina, Redacția „Crai Nou” Suceava, Fundația Culturală „Armonia”, se desfășoară ediția a XI-a a Concursului național de poezie și proză scurtă „Madga Isanos – Eusebiu Camilar – Constantin Ștefuriuc”

La concurs pot participa autori care nu sunt membri ai Uniunii Scriitorilor, nu au debutat editorial și nu au fost premiați la ediția precedentă a concursului.

Lucrările, dactilografiate în cinci exemplare, vor fi trimise pe adresa Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Suceava, str. Universității nr. 48, cod poștal 720228, până la data de 15 mai 2006. Ele vor purta în loc de semnătură un moto ales de autor. În coletul poștal va fi introdus un plic închis care va conține același moto, numele și prenumele autorului, adresa și numărul de telefon.

Fiecare participant are dreptul de a se înscrie în concurs cu cinci poezii și/sau trei proze scurte.

Desfășurarea concursului:

Manifestările se vor finaliza pe 10-11 iunie 2006 și vor consta în șezători literare, recitaluri de poezie, vizite la muzee și monumente de artă din județ, realizate cu participarea membrilor juriului și a altor personalități literare.

COLOCVIILE „GEORGE COȘBUC” FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE „GEORGE COȘBUC” BISTRIȚA ediția a XXIII-a, 12-14 octombrie 2007, Bistrița

Actuala ediție a festivalului cuprinde următoarele secțiuni de concurs:

- Concurs pentru volume de versuri publicate în perioada 2006-2007
- Concurs pentru volume în manuscris ale autorilor nedebutanți
- Concurs de poezie pentru elevi

Autorii de volume publicate în perioada 2006-2007 au dreptul să propună două titluri, în trei exemplare, însoțit de o fișă de înscriere (după modelul anexat)

Autorii de volume în manuscris vor propune un singur titlu, în două exemplare, dactilografiat, însoțit de o fișă de înscriere care va fi sigilat într-un plic ce va purta titlul volumului sau un moto.

Pentru elevi se acceptă maxim 10 poezii, dactilografiate în două exemplare, nesemnate, însoțite de fișa de înscriere care va fi sigilată într-un plic ce va purta un moto ales de autor. Manuscrisele semnate nu vor fi luate în considerare.

Toate volumele și manuscrisele pentru concursul de creație literară vor fi trimise până la data de 1 octombrie 2007 (data poștei), pe adresa Casei de Cultură a Sindicatelor Bistrița, strada Al. Odobescu nr. 3, Bistrița, cod 420043, județul Bistrița-Năsăud.

Relații suplimentare se pot obține la telefoanele: 0040-263/233345, 0745/970250 și 0788/515600

<https://biblioteca-digitala.ro> / <https://www.muzeuliteraturiiiasi.ro>

Notă:

Manifestările vor avea loc în perioada **15 ianuarie - 15 iunie** (indiferent de muzeele unde se vor desfășura).

Evenimentele vor fi organizate în colaborare cu Societatea Culturală „Junimea '90”, Consiliul Județean Iași, Primăria Iași, Academia de Arte “G. Enescu”, Uniunea Scriitorilor (București - Iași - Chișinău - Cernăuți), Biblioteca Județeană “Gh. Asachi”, Sedcom Libris, Centrul Cultural Francez, Centrul Cultural German, British Council, Teatrul Național “Vasile Alecsandri”, Teatrul „Luceafărul”, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza”, Inspectoratul Școlar al Județului Iași, Direcția Județeană pentru Turism, licee, școli, grădinițe, precum și alte organisme și organizații, fundații, societăți, ligi culturale etc.

ECHIPA MUZEULUI LITERATURII ROMÂNE IAȘI:

CONSILIUL DE ONOARE:

acad. Constantin Ciopraga, acad. Al. Zub, prof. univ. dr. Dan Mănuță, prof. Mandache Leocov.

COORDONATORI MUZEE LITERARE:

Ioana Coșoreanu (Muzeul „Vasile Pogor”), Niculina Purcaru (Muzeul „Ion Creangă”), Indira Spătaru (Muzeul „Vasile Alecsandri”), Mirela Cănu (Muzeul „Sfântul Ierarh Dosoftei-Mitropolitul”), Cristina Tădărașanu (Muzeul „Mihai Codreanu”), Cecilia Matincă (Muzeul „Mihail Sadoveanu”), Anca-Maria Buzea (Casa Vornic „Vasile Alecsandri” - Muzeul Teatrului), Corina Negură (Muzeul „Mihail Eminescu”), Iulia Mihalache (Muzeul „G. Topîrceanu”), Olga Rusu (Muzeul „Constantin Negruzzi”), Indira Spătaru (Muzeul „Otilia Cazimir”), Valentin Talpalaru (Muzeul „Nicolae Gane”)

SECRETARIAT:

Maria Secară

Telefon: 410340- secretariat; tel./fax 213210;

e-mail: muzeul_lit_iasi@hotmail.com

Notă:

• **Expozițiile de artă plastică** de la Galeriile de artă „Pod Pogor-fiul” vor fi coordonate de Corina Irimă, Florin Buciușleac și Vasilian Doboș.

• **Manifestările de la sediul instituției** vor avea loc la Muzeul „Vasile Pogor” și la Galeriile de artă „Pod Pogor-fiul” și vor cuprinde: prelecțiuni, simpozioane literare, lansări de cărți, conferințe scriitoricești, întâlniri cu editori și redactori de presă culturală, concursuri literare, premii școlare, seri muzical-literare, expoziții de documente etc.

• **Cenaclul „Virtualia” - Poezia pe Internet** se va desfășura la Galeriile de artă „Pod Pogor-fiul” și va fi coordonat de Alina Manole și Liviu Apetroaie.

• **Cenaclul Quasar** va fi coordonat de George Ceașu.

• **Amiezile culturale bucovinene** vor fi coordonate de Liviu Papuc, iar **Amiezile tutovene** de Vasilian Doboș.

• **Noaptea muzeelor literare** se vor desfășura în perioada mai-octombrie 2006, astfel: Muzeul „Vasile Pogor” (mai), Muzeul „Mihail Eminescu” (iunie), Muzeul „Vasile Alecsandri” (iulie), Muzeul „Mihail Sadoveanu” (august), Muzeul Vornic „Vasile Alecsandri” (Muzeul Teatrului - septembrie), Muzeul „Ion Creangă” (Bojdeuca - octombrie).

Coordonatori programe culturale și birou presă:

Ioana Coșoreanu, Liviu Apetroaie, Călin Ciobotari

Telefon: 0232-410340- secretariat; tel./fax 0232-213210;

e-mail: muzeul_lit_iasi@hotmail.com, dacialiterara@yahoo.com

DACIA LITERARĂ

Str. N. Gane, 22A

Tel.: 0232/410340; Fax: 0232/213210

E-mail: muzeul_lit_iasi@hotmail.com

Adresă web: www.dacialiterara.ro

700110 - IASI - ROMÂNIA

Fondată în 1840 de Mihail Kogălniceanu
Editori: Muzeul Literaturii Române din Iași

și
Societatea Culturală
„Junimea '90”

în colaborare cu

Uniunea Scriitorilor

și Consiliul Județean Iași

Revista apare bimestrial, respectiv la datele de:

15 ianuarie, 15 martie, 15 mai,

15 iulie, 15 septembrie, 1 decembrie

CĂRȚI PRIMITE RECENT (cronologic și selectiv)

- Dionisie VITCU, *Actorul cu mârtoaga sau file din viața OMULUI Haralambie Cutzaftachis*, prefață de Liviu Leonte, Iași, Princeps Edit, 2006;
- Munir MEZIED, *Frescele Poeziei*, prefață de Valeria Manta Tăicuțu, versiunea în limba română de Marius Chelaru și Daniela Andronache, Iași, Editura Fundației Culturale Poezia, 2006;
- Eufrosina COJOCARU, *Exod*, versuri, Oradea, Asociația Română pentru Ex Libris, 2006;
- Constantin MĂLINAȘ, *Bicentenarul elegiei lui Gheorghe Șincai (1804-2004)*, prefață de Mircea Tomuș, Oradea, Asociația Română pentru Ex Libris, 2005;
- Dumitru VACARIU, *Psalmii fiului rătăcitor*, prefață de Ioan Holban, Iași, Junimea, 2007;
- Ionel STOÎȚ, *Era Dis in action*, aforisme, epigrame, pamflete etc., Tibiscus (Serbia), Romark-Panciova, 2006;
- Șerban CODRIN, *Baladierul*, poeme, Slobozia, Helis, 2006;
- Camelia NISTOR, *Povestiri la gura sobei* (ale năstrușnicului Costică și ale Bunicii Maria), Iași, f.e., 2005;
- Adrian Dinu RACHIERU, *Nichita Stănescu – un idol fals?*, Iași, Princeps Edit, 2006;
- 15 **POEȚI LAUREAȚI**. Premiul Național de poezie „M. Eminescu”, antologie, note și prefață de Gellu Dorian, Botoșani, Axa, 2006;

- Irina Andreea MANOLE, *Oglinzi sonore*, debut, versuri, cu un cuvânt de Constantin Ciopraga, Iași, *Cronica*, 2006;
- V.Gh. POPA, *Nicolae Labiș, folclorist*, ediția I, îngrijită de Nicolae Cărlan și Adrian Cocârță, Suceava, *Lidana*, 2006;
- Aurel POP, *Calvarul cuvintelor*, versuri, ediție în română, germană, maghiară, engleză și franceză, prefată de Nae Antonescu, Cluj-Napoca, *Risoprint*, 2006;
- Ion POP RETEGANUL, *Amintirile unui școlar de altădată*, ed. A II-a, revăzută și îngrijită de Cornel Cotuțiu, Cluj-Napoca, *Eikon*, 2006;
- Daniela MICU, *Transplant de ghimpi*, poezii, prefată de Liviu Ioan Stoiciu, București, *Criterion Publishing*, 2006;
- Cristian BALINT, *Nocturnele lumii*, 77 poeme, prefată de Ștefan Ioanid, București, *Criterion Publishing*, 2006;
- Adrian GEORGESCU, *Nu-i așa? și alte povestiri*, prefată de Veronica Anghelescu, București, *Sieben Publishing*, 2007;
- Constantin PARASCAN, *Ion Creangă. Măștile inocenței*, prefată de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, postfată de Liviu Leonte, Chișinău, *Prut Internațional* (coordonator de redacție Mihai Cimpoi), 2006;
- Costică ASĂVOAIE, Vitalie JOSANU, *Impostură și interes politic în „Istoria Moldovei”*, Iași, *Alfa*, 2007;
- Angela BACIU-MOISE, *De mâine până mai ieri, alaltăieri*, poeme, cu un cuvânt de Mircea Ptean, Cluj-Napoca, *Limes*, 2007;
- Aristeea MANOLIU-VOROBCHIEVICI, *Caravana afgană (1923-1929)*, proză, Ploiești, *Premier*, 2007;
- George ELLIOT CLARKE, *Poeme incendiare*, traducere de Flavia Cosma, Oradea, *Cogito*, 2006;
- Alexandru BUICAN, *Brâncuși. O biografie*, București, *Artemis*, 2006;
- Romain GARY, *Dincolo de limita aceasta biletul își pierde valabilitatea*, traducere din franceză de Liviu Papuc, Chișinău, *Cartier*, 2007;
- Roland BARTHES, *Incidente*, traducere din franceză de Iolanda Vasiliu, Chișinău, *Cartier*, 2007;
- Carmen MIHALACHE, *Urât mai trăiți, domnilor!*, publicistică, Iași, *Timpul*, 2007;
- Cassian Maria SPIRIDON, *Marea înfățișare a lui Mihai Ursachi*, Iași, *Priceps Edit*, 2006;
- Simion BOGDĂNESCU, *Poeme maxime*, Iași, *Cronica*, 2007;

Liviu Apetroaie, Călin Ciobotari, Adrian Dinu Rachieru,
Daniel Corbu, Horia Zilieru
Lansări de cărți

Galeriile de artă „Pod Pogor-fiu!”, 14 martie 2007

Ioan Holban, Ioana Coșoreanu, Alexandru Călinescu, Liviu Antonesei
Lansare de carte

Galeriile de artă „Pod Pogor-fiu!”, 28 martie 2007

- Cristian SANDACHE, *Literatură și propagandă în România lui Gheorghiu-Dej*, București, *Mica Valahie*, 2006;
- Virgil DIACONU & LOLITA, *Jurnal erotic*, poeme, prefată de Gheorghe Grigurcu, București, *Muzeul Literaturii Române*, 2006;
- *SCRISORI CĂTRE LECA MORARIU*, vol. I, ediție îngrijită de Eugen Dimitriu, prefată și note de Emil Satco, redactor Alis Niculică, Suceava, Fundația Culturală „Leca Morariu” și Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera”, 2006;
- *ODELE OLIMPULUI*, poezi greci contemporani, antologie de Ioanid Romanescu și Andreas Rados, Iași, *Princeps Edit*, 2007;
- Liviu LEONTE, *À la recherche du roman moderne. La réception de l'oeuvre de Marcel Proust au Roumanie*, Iași, *Institutul European*, 2006;
- George L. NIMIGEANU, *Fața nevăzută a durerii*, poezii, cuvânt înainte de Dumitru Mircea Buda, Tg. Mureș, *Ardealul*, 2006;
- Leo BUTNARU, *Ultima călătorie a lui Ulysses*, proză, București, *Muzeul Literaturii Române*, 2006;
- Carmen RACOVITĂ, *Le vent de Moldavie*, poeme, Galați, *Fundația universitară „Dunărea de Jos”*, 2005;
- Marian CONSTANDACHE, *Edenul impar*, roman, Iași, *Pim*, 2006;
- Ion PANAIT, *Dansând în oglindă*, poeme, Râmnicu Sărat, *Rafet*, 2006;
- Ioan ȚICALO, *Meandre*, roman, cu un cuvânt de Ion Filipciuc, Câmpulung, *Biblioteca „Miorița”*, 2006;
- Aurelia RÂNJEA, *Vultur pe cruce*, versuri, Ploiești, *Printeuro*, 2007;
- Aurelia RÂNJEA, *Lacrimile deșertului*, versuri, Ploiești, *Printeuro*, 2007;
- Petru BEJINARIU, *Libertăți și constrângeri*, cuvânt înainte de Ștefan Purici, Iași, *Bucovina*, 2006;
- Gheorghe ȘORA, Eugen GAGEA, *O zi din viața lui Vasile Goldiș: 1 Decembrie 1918 și proclamarea Marii Uniri de la Alba Iulia*, Arad, *Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” / Gutenberg Univers*, 2006;
- Raissa BOIANGIU, *Splendorile agoniei sau Vorbele de control*, proză, Deva, *Danimar*, 2006;
- Constantin MÂNDRUȚĂ, *Gânduri de cerneală*, versuri, Pitești, *Tip Naste*, 2007;
- Iftimie NESFÂNTU, *Schitul de ceară*, eseuri, prefată de Ion Hurjui, București, *Codex aureus*, 2006;

http://biblioteca-digitala.ro / https://www.muzeulliteraturiiiasi.ro

- Ioan ȚEPELEA, *Poeme pentru cusut hainele anotimpurilor/ Poèmes pour coudre les habits des saisons*, version française Hélène Lenz, Coca Soroceanu, Cluj-Napoca, *Limes*, 2006;
- Vasile BARDAN, *Cîntec cu ceas*, versuri, Iași, *Princeps Edit*, 2007;
- Ovidiu DUNĂREANU, *Vitralii*, publicistică (1998-2006), București, *Muzeul Literaturii Române*, 2006;
- Ilie DAN, *Nasc și la Moldova oamenii*, Iași, *Vasiliana '98*, 2006;
- Calin CIOBOTARI, *Securitatea se plictisește de moarte, tovarășe Comandant!*, teatru, *Princeps Edit*, 2007;
- Vasile Ghica, *Spălător de cadavre*, Tecuci, *Grapho Press*, 2007;
- George IRAVA, *Destinul pronumelui*, versuri, Iași, *Opera Magna*, 2006;
- Virgil PANAIT, *De ce avem dreptul să-l dăm în judecată pe Dumnezeu*, Focșani, *Andrew*, 2007;
- Iordan AIOANEI, *Tristețea florii de cireș*, cu un cuvânt de Daniel Nicolescu, versuri, Bacău, *Plumb*, 2007;
- George BACOVIA, *Viori și clavire/ Violons et clavires*, prefată, selecție, note și traduceri de Paula Romanescu, ediție bilingvă, București, *Muzeul Literaturii Române*, 2007;
- Daniel CORBU, *Evanghelia după Corbu și alte poeme*, ilustrată cu 21 lucrări de Felix Aftene, prefată de Ion Mircea, Iași, *Princeps Edit*, 2006;
- David DORIAN, *Scrisorile lui Tristan*, Cluj-Napoca, *Eikon*, 2006;
- Georgia TATU, *Iluminaria*, poeme, cu un cuvânt de Ioan Holban, Iași, *Junimea*, 2007;
- Nicolae PETRESCU-REDI, *Maxime și poeme*, antologie, Chișinău, *Pontos*, 2006;
- Shaul CARMEL, *Cavaler al ordinului veșniciei*, poezii, prefată de Ioan Holban, postfată de Valeriu Stancu, Iași, *Cronica*, 2007;
- Olga Alexandra DIACONU, *Ochiul de veghe*, poezii, Iași, *Cronica*, 2007;
- Adrian MUREȘAN, *Hristos nu trage cu ochiul. N. Steinhardt & Generația '27*, prefată de Gheorghe Perian, cu un cuvânt de Ioan Pinte, Cluj-Napoca, *Limes*, 2006;
- Lucian CRISTEA, *Instanța Mariei*, roman, prefată de Ioan-Pavel Agap, Cluj-Napoca, *Limes*, 2006;
- Marian Nicolae TOMI, *Viața asta inventată*, proză, Cluj-Napoca, *Limes*, 2007.

Zilele revistei CONVORBIRI LITERARE
aprilie 2007

Tîrgul Național de Carte LIBREX, Iași, aprilie 2007

REVISTE PRIMITE

(cronologic și selectiv)

VITRALIU (Bacău); VERSO (Cluj-Napoca); SECOLUL 21 (București); EUPHORION (Sibiu); REVISTA ILUSTRATĂ (Bistrița-Năsăud); HELIS (Slobozia); AMURG SENTIMENTAL (București); APOSTROF (Cluj-Napoca); VAIETELE INMER (București); DOI (Galați); CONTRAPUNCT (București); CUVÂNTUL (București); POEZIA (Iași); COVORBIRI LITERARE (Iași); TOMIS (Constanța); ANALELE BUCOVINEI (Rădăuți); DOMINUS (Galați); OBSRVATOR CULTURAL (București); URME (Iași); BRITISH COUNCIL (București); RAPSODIA (Sibiu); VIAȚA BASARABIEI (Chișinău); VESTEA BUNĂ (Răducăneni-Iași); FAMILIA (Oradea); VATRA (Târgu Mureș); DISCOBOLUL (Alba Iulia); SUD (Bolintin Vale-Giurgiu); BUCOVINA LITERARĂ (Suceava); SPIRITUL CRITIC (Pașcani); TIMPUL (Iași); VISĂTORII (Puiști-Bârlad-Vaslui); REVISTA ROMÂNĂ DE ISTORIE A CĂRȚII (București); BANAT (Lugoj); EX PONTO (Constanța); ADEVĂRUL LITERAR DIN VASLUI; AXIOMA (Ploiești); CANDELA MOLDOVEI (Iași); JUNIMEA STUDENȚEASCĂ (Iași); KITEJ-GRAD (Iași); CONTEMPORANUL (București); ȚARA FAGIOLOR (Suceava); RAMURI (Craiova); ARGEȘ (Pitești); ATENEU (Bacău); PERIGRAMA (Grecia); CULTURA (București); NOVA PROVINCIA CORVINA (Hunedoara); MERIDIAN 27 (Bacău); LUMINA (Novi Sad – Serbia); ANOTIMPURI (Piatra Neamț); TRIBUNA (Cluj-Napoca); CRAI NOU (Suceava); OPINIA STUDENȚEASCĂ (Iași); ATITUDINI (Ploiești); TECUCIUL LITERAR; OGLINDA LITERARĂ (Focșani); ARGEȘ (Pitești); DUNĂREA DE JOS (Galați); GENERAȚII (Vicovu de Jos, Suceava); LIMBA ROMÂNĂ (Chișinău); MIȘCAREA LITERARĂ (Bistrița); PARADIGMA XXI (Craiova); INTERCULTURAL (Sibiu); CAFENEUA LITERARĂ (Pitești); WALLONIE/BRUXELLES (Belgia); SEPTENTRION LITERAR (Cernăuți); TIBISCUS (Uzdin, Serbia); SALONUL LITERAR (Odobești-Vrancea); GRADINA (Serbia); SEPTENTRION (Rădăuți); POESIS (Satu Mare); SUD-EST CULTURAL (Chișinău); UNIVERSITARIA (Constanța); EUROMUSEUM (București); CITADELA (Satu Mare); ACADEMIA BĂRLĂDEANĂ; verso (Cluj-Napoca); LUMINĂ LINĂ (New York); PRO SAECULUM (Focșani); SCRISUL ROMÂNESC (Craiova); CALIGRAF (Drobeta Turnu Severin); PORTO FRANCO (Galați); VIAȚA ROMÂNEASCĂ (București); NORD LITERAR (Baia Mare); ATHENEUM (Canada).